

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KASIM 2013 GÜNCEL EDEBİYAT
sabitfikir.com.tr | sabitfikir.com
30.000 ADET BASKIYI AŞTI
FİYAT: 3,00 TL

SÜREYYA EVREN

TÜRKÇENİN HALLERİ

ISSN 2146-2127

9 772146 212005 >

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yayın Sireli Yayın
Sayı: 33 - Kasım 2013
ISSN: 2146-2127
Baskı Adedi: 30.000

İmtiyaz sahibi: Doğan Müzik Kitap Müjazzacılık Pazarlama A.Ş. adına

Ahmet Gürsu Bakanoğlu

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Bora Ekmekçi

Genel Yayın Yönetmeni

Elif Bereketli

Edtör

Ceyhan Usanmaz

Bu sayıya katkıda bulunanlar

Doğan Doğan, Aykut Ertuğrul

Düzeltili

İrem Ertuğrul

Kapak Tasarımı

Eren Erkalcan, Şerif Ali Ünal

Sayfa Tasarımı

Myra (Deniz Kurşunlu)

Sayfa Uygulama

Melis Kalpakçoğlu

Kapak İllustrasyonu

Selçuk Ören

Reklam

Nalan Demircioğlu Yavuz

+90 216 554 46 00

ndemircioğlu@icloud.com.tr

Baskı Yeri

İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş. Baskı Tesisleri

(Çobançeşme Mahallesi Sanayi C. Altay Sokak No: 8 PK: 34496 Yenibosna

Bağcılar / İstanbul

Mühür No: 10614

SabitFikir, İdefix'in yayınıdır.

Yönetim Yeri:

Doğan Müzik Kitap Müjazzacılık Pazarlama A.Ş.

Altınordu Mah. Kaskatı Cad.

No 47 Üsküdar / İstanbul

Telefon : (0216) 554 46 00 - Faks : (0216) 554 46 00

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Baskı isterseniz:

Tüm DGR'lardan 3 TL karşılığında

Tüm İdefix siparişlerinizden ücretsiz olarak

Dijital isterseniz:

Tarifece Dergiye 10 TL ücretsiz olarak

İdefix'ten 1,5 TL'ye satın alarak

Bizi takip ediniz

www.facebook.com/sabitfikir.com

www.twitter.com/SabitFikir

Ne düşündüğünüzü bilmek istiyorsanız

editorsabitfikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergiye yer alan yazı, resim, fotoğraflar ve

İllustrasyonlar elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltma hakları

Doğan Müzik Kitap Müjazzacılık Pazarlama A.Ş. ye aittir. Yazı için alınmış kullanılmaz.

DİLİMİZDEKİ TÜM İKTİDARLAR

Bugün tek bir sözcük çıksa ağzınızdan, kimliğinize dair bir şeyler söyleyebilirim. Mesela "çapulcuyum" desanız, olasılıklar vardır ya, kim olduğunuz az çok belli olur. Hele birkaç cümle daha kurarsanız, seçtiğiniz sözcükler, onları sıraya dizişiniz neredeyse ifşa eder sizi. Saklanmanız çok zor. Üstelik, bugün sizi "ifşa" edebilecek en küçük dil birimi, sözcükler değil, harfler. "Newroz" ya da belki de "walla" derken kullandığınız bir w, ya da isminizin önüne koyduğunuz bir TC hiç de az şey söylemez sizin hakkınızda.

Kısa vadede hakkımızda birçok şey bilen, uzun vadede ise daha çok şey söyleyen dil peki, bugünün Türkiye'sinde ne durumda? Ülkenin *toplumsal borderline* halinden nasibini almış mıdır?

Bugün dil direnişte diyebiliriz ülkemizde. Öztürkçeciler, Türk Dil Kurumu, Güneş Dil Teorisi, internetçiler, Osmanlıcılar... Herkes kendi dil direnişini veriyor, herkes kendi karşısındakine direniyor. Ortalıkta bir sürü "doğru" fink atıyor, bizim ise başımız sıkıştığında danışabileceğimiz ortak bir dil kaynağımız, sözlüğümüz bile yok! Sıkıştığınızda danıştıklarınız bile sizi siyasi bir hale getirebilir. Yine de her gün, tartışırken, sevişirken, düşünürken hâlâ bu dili kullanmaya devam ediyoruz. Öyle bir direniş bizimki!

ÇAPULCU-YAĞMAGER-MASKARALIK-VOYOU

Bugün Erdoğan'ın Gezi protestocularına "çapulcu" diye seslenmesi az şey değildir. "Osmanlı seçkinlerinin Paris Komünü sırasında da isyancıları 'yağmager' (yani, birebir 'çapulcu') diye nitelediğini biliyoruz. De Gaulle, 68 hareketi için 'maskaralık'; Sarkozy de 2005 ayaklanmasının arifesinde 'it kopuk sürüsü' diye tanımladığı banliyö gençleri için, olaylar devam ederken 'voyoou' (serseri, çapulcu) demişti." İktidarın dil silahı işte, deyip geçmek mümkün. Ama Erdoğan'ın bu dil oyunları, ortaya Gezi dili gibi taze ve heyecan veren bir dil çıkarmış olduğu için geçivermek çok da kolay değil. Gezi'de ortaya çıkan ve tüm dil meraklılarının heyecanlandırıran bu "bağzı"lı, "chapulling"li yeni dil, bugün belki de incelenmeye en çok değer olan. Hem dildeki tüm iktidarları devirdiği hem de çağın ruhunu da içinde barındırdığı için. Öyle ya, dilimiz yalnızca siyasi erklere değil, çağa da teslim.

Ağzımızdan çıkan her sözcüğü daha iyi okumak ve dilimizdeki tüm iktidarları tanımak için gerekli bir yazı yazdı bu ay Süreyya Evren kapağımız için. Evren'in de bu değerli yazıda söylediği gibi, "dil hakkında düşünme konusunda da ufkumuzun açıldığı bu dönemde yeni bir sözlük çalışması çıksın artık" umuduyla... İyi okumalar!

Elif Bereketli

elifbereketli@gmail.com

TELEVİZYON 14

Dokunmayın Çalığışu'ma!

Ayça Örer

DÜNYADAN 18

Muz balığını sağlamak:

Salinger'in mirası

Mert Tanaydın

ELEŞTİRİ 38

Hakan Günday'ın yeni romanı:

İçinden insan geçen lağım

Hasan Cömert

ELEŞTİRİ 44

Şebnem İşigüzel'in Venüs'ü:

Öpünce geçmeyen çocuk acıları

Nazan Maksudyan

ELEŞTİRİ 46

Beyoğlu'nun En Güzel Abisi:

Bir "kara roman"

Erol Üyepazarcı

ELEŞTİRİ 52

Yekta Kopan'ın yeni kitabı:

Bir Müzeyyen tanıdım

Burcu Arman

HABERLER 04

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 08

KARNE 10

Gündelik Felaket Teorileri, Ve Dağlar Yankılandı, Gam

KESFET 12

Orhan Cem Çetin öneriyor: Polisin Cep Kitabı

DOSYA 20

Kendi Türkçeni tayin hakkı Süreyya Evren

EDEBİYATDIŞI 28

Savaş Kılıç ile söyleşi Melisa Kesmez

"İmlayı da devirdik, çok şükür"

KARARSIZ OKUR 30

Quo vadis, ey dil? Aysu Önen

ELEŞTİRİ 32

Nefesi yetmeyen öyküler! Burcu Bayer

ŞAHANE BİR KİTAP 34

Suat Derviş'in yüreği kadar fosforlu Cevriye! Oylum Yılmaz

ELEŞTİRİ 36

Ve işte okurunu böyle kaybedersin Selçuk Uygur

GÖLGEDE KALANLAR 40

Hangi Bond, James Bond mu? Ceyhan Usanmaz

ELEŞTİRİ 42

Oyunlarla yaşayanlar A. Ömer Türkeş

ELESTİRİ 48

O bildik düşünüyorum duygusu Aysu Önen

ELEŞTİRİ 50

Üst üste kaç kaza bir hayat kurtarır küçük Iskender

ELEŞTİRİ 54

"Biz Ermenilere değil, Ermeniler bize yaptı!" Hayati Roman

ELESTİRİ 56

Yazmak bir telepatidir Yankı Enki

ELEŞTİRİ 58

Londra bombalanırken kurulan hayaller Kaya Genç

FIKRİ SABİT 60

Aydınlıkta fuar bilmeceleri

Nobel Alice Munro'nun

İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi tarafından verilen ve dünyanın en prestijli ödülleri arasında gösterilen Nobel Edebiyat Ödülü'nün bu yılki sahibi Alice Munro oldu. 1931 doğumlu Kanadalı yazar, daha önce pek çok kez Nobel'in favorileri arasında gösterilmişti. 2009 yılında yine çok prestijli bir edebiyat ödülü olan Man Booker'a değer görülen Munro, kısa bir süre önce "yazmayı bırakabileceğimi" açıklamıştı.

Türkçede *Kapak, Bazı Kadınlar ve Çocuklar Kalıyor* kitaplarıyla bilinen Munro'nun yaşayan en iyi kısa öykücülerden biri olduğu konusunda hemen hemen tüm eleştirmenler hemfikir. Hatta birçok uzman, Munro'yu "çağımızın Cehov'u" olarak tanımlıyor. Eserlerinin merkezine doğup büyüdüğü toprakları, Kanada'yı, yerleştiren Munro, derin ve karmaşık kadın karakterler yaratmadaki ustalığıyla tanınıyor. Nobel'e de, "dünlük ve psikolojik gerçekçiliğiyle öne çıkan, incelikle işlenmiş hikayelerinden dolayı" değer görüldüğü açıklandı. Munro, sağlık nedenlerini gerekçe göstererek geleneksel konuşmasını yapmak ve 780 bin euroluk para ödülünü kişisel olarak almak üzere İsveç'e gidemeyeceğini söyledi.

Bağımsız kitabevlerine milyon dolarlık yardım

Biz Beyoğlu'ndaki pek çok kitapçının maddi sebepler ve tutarsız

kent politikaları yüzünden yitip gidişini izleyeburalım, dünya çapında 280 milyon kitap satarak çoksatır listelerinde yerini alan ve 57 kez New York Times çok satanlar listesinde kendine yer bulan ünlü yazar James Patterson, Amerika'daki bağımsız kitabevleri için 1 milyon dolar bağışladı.

Yazar, bu yardımdan faydalanacak kitabevleri için birkaç kriter belirlemiş. Öncelikle iş yapma potansiyeline ve çocuk kitapları bölümüne sahip olmak gerekiyor. Özellikle çocuk bölümüne sahip olma konusunda çok duyarlı olan Patterson, katıldığı bir programda çocuk kitaplarının önemini, ebeveynlerin okuma konusunda çocuklarına model olmasının ve evde bol miktarda kitap bulundurarak sıkça okuma yapmalarının gerekliliğini vurguladı.

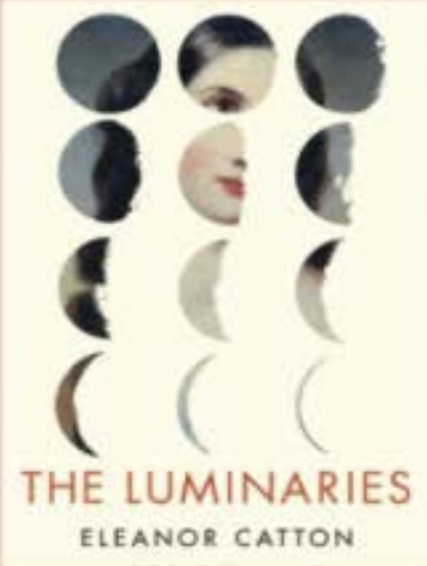
Patterson ayrıca, "12 ay içinde 1 milyon dolarlık bağış yapacağımı. Günümüzde e-kitaplara geçiş oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşiyor. Her ne kadar e-kitaplar çağımızın için gerekli ve çok faydalı da olsa, bu gelişme, bağımsız kitabevleri ve birçok kütüphane için oldukça zararlı oldu. Yeterli maddi imkanlara sahip olmadıkları için kitabevleri, okul ve şehir kütüphaneleri teker teker kapanıyor. Artık kitaplar sadece kitapçıda satılmadığı için de kitabevlerinin ölü kapanıyor," dedi.

İlhan Berk Bursa'ya taşınıyor

İlhan Berk, ölümünün beşinci yılında Bodrum'dan Bursa'ya taşınıyor. Şiirleri, resimleri, kitapları, defterleri, çalışma odası, fotoğrafları, giysileri ve özel eşyaları ilk kez Bodrum dışına çıkıyor.

Bursa Nazım Hikmet Kültür evi'nde açılan "İlhan Berk'i Ev Ziyareti" adlı sergide sanatın resimleri, el yazısı simleri, defterleri, ilk baskı kitapları, fotoğrafları ile özel eşyaları görülebilecek. Hayatını sanata adanmış bir ustanın yazdıkları ve çizdiklerinin ne denli üstüne başına benzediğine tanıklık edebileceğiniz sergi, 20 Kasım'a kadar açık...

Man Booker'da "en"ler yılı

Man Booker Ödülü'nün bu yılki sahibi, *The Luminaries* adlı kitabıyla Eleanor Catton oldu. Yeni Zelandalı Eleanor Catton bu ödülü alan en genç yazar olmasının yanı sıra ikinci romanı olan *The Luminaries* de 800 sayfa ve aşkın uzunluğuyla ödül tarihindeki şimdilik en uzun roman olarak kayıtlara geçti. Teşekkür konuşmasında edebiyat dünyasının gördüğü ticari baskıya değinen Eleanor Catton, 50 bin sterlinlik para ödülünün de sahibi oldu.

Bu yıl son kez İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşı yazarlara verilen Man Booker Roman Ödülü 2014'ten itibaren hangi ülkenin vatandaşı olursa olsun İngilizce yazan tüm yazarlara verilebilecek.

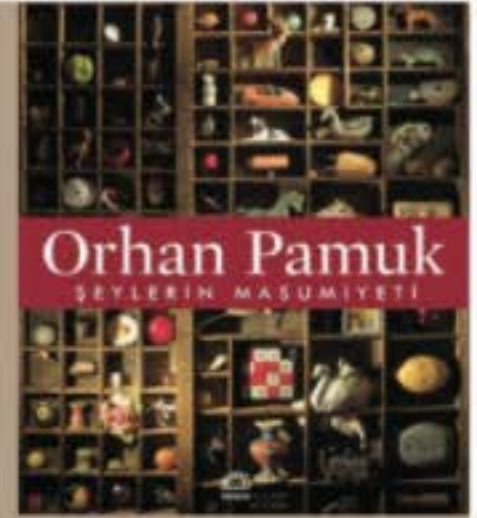
En edebi sanat kitabı

Orhan Pamuk'un Masumiyet Müzesi'nin kataloğu olarak 2012 yılında yazdığı *Seylerin Masumiyeti*, yeni bir ödülün ilk sahibi oldu. Alanında ilk olan Mary Lynn Kotz Ödülü, görsel sanatlar ya da sanatçılar üzerine yazılmış gazetecilik, şiir, kumaca, biyografi, tarih ve müze sergisi ve kataloğu olarak yazılmış eserler arasından edebi açıdan en yetkin olanına veriliyor.

ABD'nin en prestijli kurumlarından ikisinin - Virginia Kütüphanesi ile Virginia Güzel Sanatlar Müzesi'nin- işbirliğiyle, en önemli Amerikan ressamlarından Georgia O'Keeffe uzmanı ve "Rauschenberg: Sanatı ve Hayatı" adlı kitabıyla ödüllere layık görülmüş olan akademisyen ve yazar Mary Lynn Kotz anısına veriliyor.

Seylerin Masumiyeti, Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi* romanını yazdıktan dört yıl sonra müzeyi açtığı günlerde yazıp yayınladığı ve hem müze kataloğu hem de İstanbul'da kullanılan eşyalar ve koleksiyoncular üzerine düşüncelerini yazdığı edebi bir hatıra kitabı. İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Hollandaca çevirileriyle tüm dünyada satışa sunulan *Seylerin Masumiyeti*, yayımlandığı yıllarda ABD'nin prestijli yayınlarından *The New York Times*, *Design Observer* ve *The Huffington Post* gazetelerinde geniş inceleme yazılarıyla yankı bulmuştu.

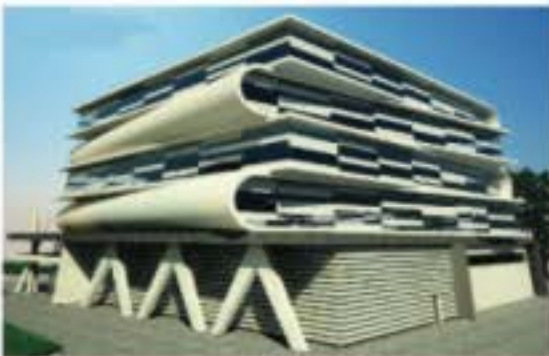
Pamuk, ödülünü alırken yaptığı konuşmada edebiyat ve resmin kardeş sanatlar olduğunu söyledi. Romanlarını okurun kafasında resimler canlandırmak için yazdığını ifade eden Pamuk, "Resim olmadan edebiyat; yazı ve bir metin olmadan da bir resim hayal edilemez," diye konuştu.

Cortázar, öldüğünde 2,14 metre boyundaymış!

T24'ten Erol Anar'ın haberine göre, büyümesi durmayan yazar Julio Cortázar, 70 yaşında hayata veda ettiğinde 2,14 metre boyundaydı.

Adı Jorge Luis Borges, García Márquez gibi yazarlarla birlikte anılan Cortázar, yetişkinlerde büyüme hormonu fazlalığına bağlı olarak gelişen bir hastalık olan *acromegalia* hastalığına sahipti. Bu yüzden durdurulamaz bir şekilde büyüyor ve normalden daha yavaş bir biçimde yaşıyordu.

Okurlar bu kütüphaneye bayılacak

Artvin Çoruh Üniversitesi'ne yapılması planlanan kütüphane binası, üst üste duran kitaplar şeklindeki tasarımıyla oldukça dikkat çekiyor. Söz konusu kütüphane projesi, mimari özellikleriyle Türkiye'de bir ilk olacak. Masanın üzerinde üst üste dağınık şekilde duran kitaplar görünümündeki bina, 1600 metrekarelik alan üzerine kurulacak.

Yapımına 2014'te başlanacak projenin mimarlarından Aytac Akyüz, binanın yapım aşamasının zorlu olacağına dikkat çekti: "Uygulaması çok zor bir yapı. Sadece mimarisiyle değil statikliğiyle de çok önemli." Projenin mimarlarından Kübra Akaydın ise, kütüphanenin dışı kadar içinin de etkileyici olacağını belirterek, "Projenin içerisinde dairesel bir galeri boşluğu olacak ve insanlar burada tavandan sarkıtılan kitap şeklindeki aydınlatmaların altında kitap okuyacaklar," dedi.

Tolstoy için okur seferberliği

Lev Tolstoy'un bütün eserlerinin dijital ortama aktarılmasına yönelik bir proje çıkmaza girmek üzereyken gönüllülerin çağrısı üzerine bütün dünyadan binlerce okurun katılımı sonucu beklenenden kolay bir sürece dönüştü.

Yazarın, Moskova'daki Tolstoy Müzesi tarafından "All of Tolstoy in One Click" adlı proje altında toplanması planlanan bütün eserleri, 90 ciltlik standart koleksiyonla birlikte müze ve Tula'daki aile evi Yasnaya Polyana'da tutulan nadir hikayeler, romanlar, günlükler ve mektuplardan oluşuyor.

Tolstoy'un büyük büyük torunu Fyokla Tolstaya, *New Yorker*'a verdiği demecde Tolstoy'un pek çok metninin internette bulunmadığını belirterek, "Müze, Tolstoy'un mirasının yayılmasını sağlamak için gençlere daha fazla açılmak istiyor. Bu nedenle Tolstoy'un eserlerinin iPad'le, e-okuyucularla, Kindle'la okunabilmesini istedik," dedi.

Gerekli teknoloji hazır olsa da, e-kitap formatındaki metinlerin redaksiyonunun gerektirdiği maliyet projeyi durma noktasına getirmiş. Ancak aralarında Rusya, ABD, Almanya, Yeni Zelanda, Peru ve Tayland'ın da bulunduğu 49 ülkeden okurlar metinlerin kopyalanması ve redaksiyonunda gönüllü olarak görev almış. Meslekleri mühendislik ve bilişim profesyonellerinden doktorluk, öğretmenlik, jeologluk ve dil uzmanlığına kadar değişen binlerce okur www.readingtolstoy.ru sitesine kaydolup sadece iki haftada 46 bin sayfalık malzemeyi eiden geçirmiş.

Rusya Eyalet Kütüphanesi hali hazırda Tolstoy'un 90 ciltlik toplu eserlerini dijital ortama aktarmış olsa da bunlar e-kitap olarak mevcut değil, nadir hikayeler ve mektuplar gibi diğer metinler ise dijital ortama taşınmamış. Tolstoy'un yapıtları ileride <http://tolstoy.ru> adresinden indirilebilecek (sitenin İngilizce versiyonu için çalışmalar devam ediyor).

Tolstaya, "Tolstoy yaşamının sonunda 'Kitaplarım için paraya ihtiyacım yok. Onları insanlara vermek istiyorum,' demişti. Bizim için onun kitaplarını herkes için ücretsiz olarak erişilebilir kılmak önemli. Onun vasiyeti bu," diye konuştu. Yazarın büyük büyük torunu ve Tolstoy Müzesi'nde proje yöneticisi Thekla Thick de, "Ülkemizde bize yardım edecek birkaç yüz insanın çıkacağını kesinlikle umuyorduk. Ama binlerce gönüllünün ilk 10 günde 90 cildi okuyacağını hiçbirimiz beklememiştik," yorumunu yaptı.

(Kaynak: *Radikal*)

Yaşar Kemal'e yeni bir ödül!

Norveç Edebiyat ve İfade Özgürlüğü Akademisi Björnstjerne Björnson-Akademiet'in 2013 yılı ödülü

Yaşar Kemal'in, Akademi başkanı

Knut Ödegaard başkent Oslo'da düzenlediği basın toplantısında, Yaşar Kemal'e ödülün akademi tarafından 9 Kasım günü Molde kenti belediye binasında düzenlenecek olan "Savaş ve Dünyanın Belleği" adlı seminerde verileceğini açıkladı. Yaşar Kemal'e ödül olarak 100 bin Norveç kronuyla birlikte Hagbart Solås tarafından yapılan bir heykel ve Ellen Maria Heggdal'dan bir diploma takdim edilecek.

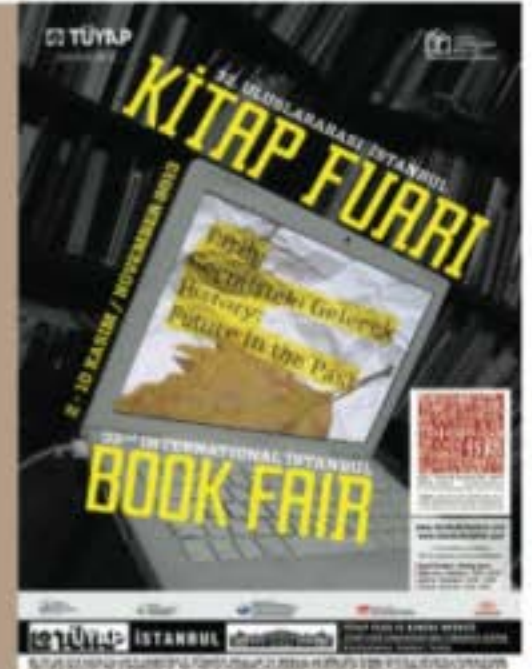
Aynı ödüle, Türkler ile Ermeniler arasında barışın sağlanması yönünde yaptığı çalışmalardan ötürü 2006 yılında Hrant Dink layık görülmüştü.

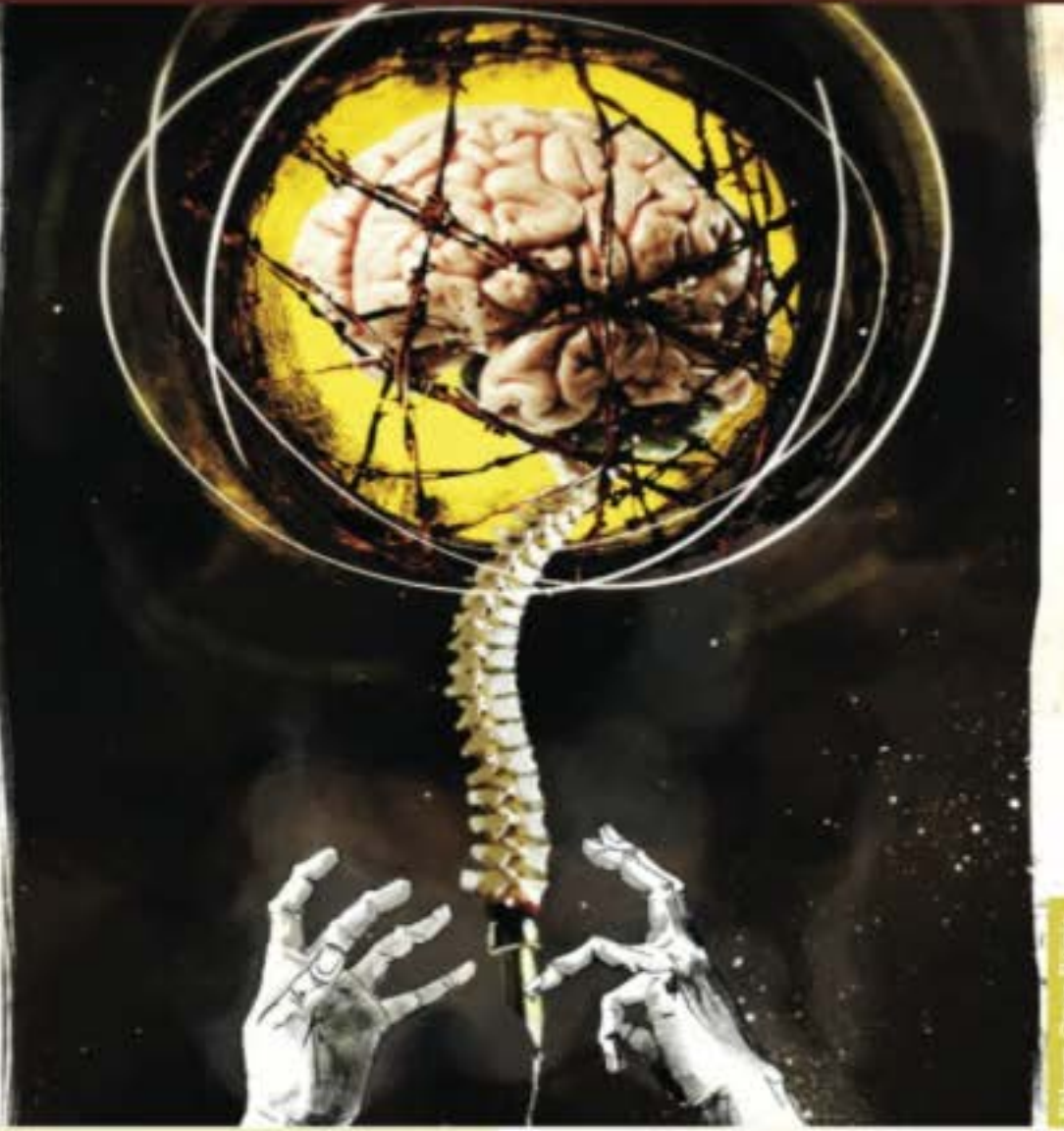
Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı geldi çatı!

TÜYAP tarafından, Türkiye Yayıncılar Birliği işbirliğiyle 2-10 Kasım tarihleri arasında düzenlenen 32. Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı, 650 yayınevi ve sivil toplum kuruluşuna, 300 etkinlik ve yüzlerce imza gününe ev sahipliği yapıyor.

Onur yazarı olarak Prof. Dr. Taner Timur'un belirlendiği fuarın bu yılki teması da "Gecmisteki Gelecek" 23. İstanbul Sanat Fuarı-ARTİST 2013 ile eş zamanlı gerçekleştirilen fuarın konuk ülkesi ise Çin Halk Cumhuriyeti. 2-5 Kasım tarihleri arasında Uluslararası Salon'da Çin'den 100'ün üzerinde yayınevi ağırlanıyor. Çin Halk Cumhuriyeti'nin programında söyleşiler, paneller, kaligrafi atölye çalışmaları, profesyonel buluşmalar ve sergiler de yer alıyor.

Dijital Yayınlar Salonu da fuarın yeniliklerinden... Yayıncılık sektörünün gelişen yüzü dijital yayıncılık, e-kitap ve yeni uygulamaları Dijital Yayınlar Salonu ile okuyucu ve katılımcılarla buluşturuyor.

- Harold Pinter anısına verilen PEN Pinter Cesaret Ödülü'nün bu yılki sahibi Belarus'taki Lukaşenko rejimiyle ilgili haberi nedeniyle tutuklanan gazeteci İrina Halip oldu. Oyun yazarı Tom Stoppard, ödülü Halip'e verirken, "Onun cesareti ve oluşturduğu örneği selamlıyorum; o benim olmak istediğim gazeteci," dedi. Halip, Rusya'da yönetimin politikalarına karşı eleştirel yayın politikasıyla tanınan *Novaya Gazeta*'nin muhabiri ve editörü. Gazete, Başkan Vladimir Putin'e muhalif olan ve 7 Ekim 2006'da öldürülen Politkovskaya'nın çalışmasını yayımlamıştı.
- Ünlü piyanist ve besteci Fazıl Say hakkında Twitter mesajları nedeniyle "halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılama" suçlamasıyla verilen ve ertelenen 10 aylık hapis cezasına ilişkin kararın gerekçesi açıklandı. Mesajların avam ağızıyla yazılmış, hafife alıcı

ve aşağılayıcı bulunduğu belirtildi. Cezanın ertelenmesine hükmeden mahkeme, Say'a 2 yıl denetim süresi vermiş ve Yargıtay yolu açmıştı. Kararda, "Tweet içeriklerinin düşünce, vicdan, din özgürlüğü ve ifade özgürlüğü ile bir ilgisinin olmadığı, avam ağızıyla, edebi seviyeden uzak, direkt olarak tahkir, hafife alma ve aşağılama kastı ile söylendiği dosya kapsamı ile sabittir, denildi.

- Yazar Emrah Serbes hakkında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İçişleri Bakanı Muammer Güler ve İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'ya hakaret ettiği iddiasıyla 10 ay 5 günden 12 yıla kadar hapis istemiyle dava açıldı. *Milliyet* gazetesinden Esra Alus'un haberine göre İstanbul Cumhuriyet Savcısı Hasan Bölükbaşı tarafından hazırlanan iddianame, İstanbul 18. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildi.

- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na (RTÜK) Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında toplam 31.595 şikayet yapıldı. Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında bildirilen toplam 31.595 şikayetin 1.972'si genel ahlaka ve aile kurumunun korunması ilkesine aykırılık, 600'ü müstehcenlik, 956'sı çocuk ve gençlerin gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek yayın gerekçesiyle bildirildi. Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı yayın gerekçesiyle üç ayda 12.200 bildirim yapılırken bunların 10.793'ü Haziran ayında bildirildi. "Kişilik Haklarını İhlal ve İftira-Hakaret" konulu kriter hakkındaki şikayetler Haziran'da yüzde 2 olmuşken Temmuz ayında, TRT'de Ömer Tuğrul İnancer'in hamilelerle ilgili sözleri sebebiyle şikayet oranı yüzde 30'a çıktı. Ağustos ayında spor programlarında kullanılan bazı ifadelerin yakışsız olduğu düşüncesi ile kriter bazında en fazla şikayet yine bu konudan geldi ve toplam şikayetlerin yüzde 15'ini oluşturdu. Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında spor programları arasında en çok Beyaz TV'deki Beyaz Futbol, haber programları arasında da en çok Halk TV, ardından Ulusal TV ve TRT, dramatik diziler arasında en çok *Pis Yedili* şikayet edildi.
- Nefret suçları mağduru 62 sivil toplum örgütünden oluşan Nefret Suçları Yasa Kampanyası Platformu, İçişleri Bakanı, Adalet Bakanı ve milletvekilleri ile görüşerek ocak ayından beri hukukçularla üzerinde çalıştığı taslağı tamamladı ve Adalet Bakanlığı'na sundu. Türk Ceza Kanunun ek madde koymak yerine 21 maddede değişiklik öngören 18 maddelik yasa taslağına göre, bir suçun nefret suçu olması için ceza hukukuna göre işlenmiş bir suçun mevcut olması ve failin o suçu bir önyargı/nefret saikiyle gerçekleştirmiş olması gerekiyor.

GÜNDELİK FELAKET TEORİLERİ

Marisha Pessl

Siren Yayınları

Çeviren: Algan Sezgintüredi (13,5 cm X 19,5 cm)

BASKI

Sırt içe göre dar, ön ve arka sayfa satırları kayık; biraz aceleye gelmiş gibi... Baskıya girmeden önce kağıttan bir son tıraş almak poza-karşı poza çalışmasında kaymalar için faydalı olur.

KAPAK TASARIMI

İyi düşünülmüş ve dikkatle tasarlanmış bir kapakla karşı karşıyayız. Ortalamanın üstündeki bu okunaklı ve çekici tasarımın temelini, hareketli bir yazıtipi kullanılarak yazılmış başlık ve yazar adı ile bunlarla kaynaşmış bir illüstrasyon oluşturuyor. Kapağa eğlenceli bir kitapla karşılaşacağımızı düşündüren bir naiflik ve neşe hâkim. Kapağa hâkim olan mavi yeşil tonları ile sağlam bir uyum oluşturan kırmızı tonunun rastgele seçilmediği aşikar. Zeminde kullanılan doku, yayinevi logosuna yer açmak için kullanılan yırtma görüntüsü gibi detaylar da akıllıca ve isabetli. Arka kapakta uzunca bir tanıtım yazısı ve yayinevi mottosu gibi (belki de öyledir) kullanılmış birkaç cümlelik bir özlü söz var. Sırt derli toplu ve okunaklı. Kapakta yer alan turkuaz tonlardan birini kapakların içine ve yan kağıtlara basmak da isabetli bir karar olmuş.

İÇ SAYFA TASARIMI

Tırnaklı bir yazıtipi ile dizilmiş iç sayfalar, satır aralarının sıkışıklığı dışında rahat okunan bir tasarıma sahip. Dipnotlar gibi değişkenler ile sayfa numaraları ve kenar boşlukları gibi uygulamalar olması gerektiği gibi. Ancak sayfalar arasında yer yer kullanılan görsellerin yerleşimi gelişigüzel ve düzensiz. Bu haliyle şekiller, sayfalarda bazen küçük bazen de büyük kalabiliyor. Kullanılan kağıt biraz ince, arka veriyor ve sıkışık satır aralarıyla birleştğinde okumayı güçleştiriyor. Bölüm başlıkları için seçilen yazıtipi doğru bir tercih olmamış. Bu kadar hareketli bir yazıtipi kullanılacaksa eğer, kapakta kullanılan ile aynı olabilirdi. Künyesi ayrıntılı ve yeterli.

VE DAĞLAR YANKILANDI

Khaled Hosseini

Everest Yayınları

Çeviren: Püren Özgören (13,5 cm X 19,5 cm)

BASKI

Sırtta az bir kayma var, kapakta su yolu ters ama gene de özenli bir kitap sayılabilir.

KAPAK TASARIMI

Kapak, yazarın bu yayineviden çıkan daha önceki iki kitabı gibi bir fotoğraf üzerine kurulmuş. Zoraki bir gülümsemeye iki gurbüz çocuk suratının okura baktığı bu fotoğraftaki gökyüzü ise başlık alanı olarak kullanılmış. Yazar ve kitap adına, kapağı dolduracak şekilde genişçe yer verilmiş. Başlıktaki harf araları gereğinden fazla açık. Çoksatan kitapların çoğunda olduğu gibi kapak, tanıtım cümlesi, baskı adedi vb satış unsurlarıyla dolu.

Arka kapakta uzunca bir tanıtım yazısı, fotoğrafın koyulaştırılmış zemini üzerine dış olarak ve epeyce iri harflerle yer alıyor. Sırt, siyah zemin içine yazılmış başlık ve yazar adından oluşuyor ve oldukça okunaklı.

Kapak içlerine ve kalın yan kağıtlara basılan turkuaz-mavi zeminler, giriş sayfalarını değerli hale getirmiş.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalarda olağandışı bir değişken yok. Tırnaklı ve okunaklı bir yazıtipiyle dizilmiş. Ancak satır araları biraz sıkışık. Az miktarda arka verse de, gramajı ve dokusu ile isabetli bir kağıt seçilmiş.

Kenar boşlukları olması gerektiği gibi, sayfa numaraları ise işlevsel görünüyor. Bölüm başlıklarının üzerinde düşünülmemiş, ilk akla gelen uygulama yapılmış gibi duruyor. Künyesi ayrıntılı ve yeterli.

GAM

Hakan Yel

Altın Kitaplar Yayınevi (13,5 cm X 21,5 cm)

BASKI

Cilt için kolay bir tasarım ama gene de rahatlıkla bir felaket yaşanabilirdi. İyi bir gofre, temiz bir baskı ve düzgün bir sırt... İsabetle sūs pilyajı yok, su yolu düzgün; bir de sayfa numaraları kaymamış olsa...

KAPAK TASARIMI

Kapaktaki başlık ve yazar adı için öyle isabetsiz bir yazıtipi seçilmiş ki, bir tür sufi aşk hikayesini anlatan bu kitap sanki bir korku ya da gerilim romanı sanılabilir. Alevlerden yapılan kitap adı, aynı zamanda hem yazı hem de görsel... Kapağın sadece fiziksel değil, fikirsel merkezinde de bu figür-yazı yer alıyor. İçe kabartma ile öne çıkarılmış kitap adının sağ üstünde yer alan duman içinde insan yüzleri, kalpler, ağaç yaprakları gibi öğeler gizli. Ancak bunlar o kadar belli belirsiz yerleştirilmiş ki, tasarımcının kararı mı, yoksa rastlantısal mı oluşmuş, yoksa bizim hūsnūkuruntumuz mu anlamakta zorluk çektik.

Sırtta da aynı figür-yazının yer alması rafta okunaklılığı güçleştiriyor. Arka kapak, yayinevi logosu ve barkod gibi teknik detayların dışında kısa bir alıntı içeriyor. Başlıksız ve yukarıdan aşağıya ortalanmış gibi görünen bu alıntı, sayfanın altındaki teknik görsel öğelere yakın olduğu için arka kapağı dengesiz hissettiriyor.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalar, sıklıkla olduğu üzere, oldukça okunaklı büyüklükte bir tırnaklı yazıtipiyle dizilmiş. Kenar boşlukları ve sayfa numaraları açısından iyi tasarlanmış sayfalarla karşı karşıyayız. Dipnotlar dengeli ve profesyonelce kurgulanmış. Ancak "...'ıncı Bölüm" şeklinde tekrar eden ara başlıklarının neden bu kadar büyük yazıtipleriyle yapıldığını anlamakta zorlanıyoruz.

Kağıt seçimi isabetli. Künyesi kötü tasarlanmış, içeriği ayrıntılı olmasa da yeterli.

Kültür ve Toplum, günümüz sosyal bilimlerinde kültüre ilişkin mevcut belli başlı yaklaşımları çeşitli başlıklar altında tanıtmayı amaçlıyor. Bu konuda önde gelen sosyal bilimcilerin kültür ve toplum konularındaki çözümlemelerinden bir seçki sunuyor. Burada yer alan makaleler, ken-

dilerine özgü yaklaşımlarıyla, kültürün ne oranda bağımsız olduğunu, toplum ile kültür arasındaki karşılıklı ilişkilerin nasıl kurulması gerektiğini, kültürün kilit unsurlarının neler olduğunu ve bu unsurların kendi aralarındaki ilişkileri sorguluyor. Bu derlemenin bir amacı da, kültür ve toplum konusundaki farklı savların her birinin hakikatin bir ögesini taşıdığını göstermektir.

Alan Barnard bu kitabında, insanın kökenini ele alan bir sosyal antropoloji dalı kurulmasını savunuyor ve böyle bir çalışma dalının çerçevesini çiziyor. Barnard'a göre, disiplinler arası bir alan olan insanın kökeni araştırmaları, sosyal antropoloji içinde meşru bir alt disiplin olabilir ve olmalıdır.

Barnard arkeoloji, biyolojik antropoloji, hatta dilbilim alanında çalışan akademisyenlerin, toplumsal ve kültürel unsurlara yeterince eğilmediğine dikkat çekiyor. **Sosyal Antropoloji ve İnsanın Kökeni**, antropoloji araştırmalarında büyük bir boşluğu doldurmayı hedefleyen öncü bir çalışma.

İLETİŞİM

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bupress@boun.edu.tr Telefon/Faks: 0212 257 87 27
www.bupress.org

SİPARİŞ

www.pandora.com.tr Telefon/Faks: 0212 230 09 62-63

www.bupress.org

www.idefix.com

www.prefix.com.tr

ORHAN CEM ÇETİN ÖNERİYOR: POLİSİN CEP KİTABI

Sevgili Orhan Cem Çetin,
bu ay hangi kitabı keşfedelim?

Polisin Cep kitabı,
(Nuri Kaya Işıklar,
H. Atalay Sönmez)

Peki neden bu kitap?
Zira, polisin cebinde
hangi kitabı taşıdığını
merak ediyoruz.

Bu kitabı
ilk kez nasıl
edindiğini hatırlıyor
ayrıca, samkılar ko-
rutmak ve suçların
ihraza teşvihi için herhan-
gi bir gayri kanunî yol
tercih edilme-
meli, ayrıca
samkılar
korutulmalıdır.
(Telaşlanıp yalan yanlış ko-
nuşmasınlar diyeymiş)

Peki hangi müzik eşlik
etmeli bu kitaba?

Bileniyorum aslında,
pek farketmez ya da
belki Philip Glass
olabilir, bir solukta
olunur.

Bize kitaptan tadımlık
bir cümle yazar mısın?

Tabii, biraz olur ama:

"İfade alınırken samkılarn
hütlörleri ve sosyal mevhi-
leri nazara alınmalı,
ayrıca samkılar ko-
rutmak ve suçların
ihraza teşvihi için herhan-
gi bir gayri kanunî yol
tercih edilme-
meli, ayrıca
samkılar
korutulmalıdır.
(Telaşlanıp yalan yanlış ko-
nuşmasınlar diyeymiş)

POLİSİN CEP KİTABI
Nuri Kaya Işıklar
H. Atalay Sönmez

DOKUNMAYIN ÇALIKUŞU'MA!

“Aşk-ı Memnu, Sinekli Bakkal, Fatih-Harbiye, Kurt Kanunu, Yaprak Dökümü derken, Çalikuşu da televizyon yapımcıları tarafından (yeniden) keşfedildi!”

Çalikuşu'yla rabitam eski. İlk okuduğumda 10'lu yaşlara geçiş yapmamış kadar küçüktüm, Feride'nin “uzun bir susuzluktan sonra nihayet huzura kavuşmasını” anlamamış, bunu nihai bir son sanıp uzun uzun ağlamıştım. Neyse ki Feride ölmemiş; anladığımda yaşadığım mutluluğa paha biçilemez.

Çalikuşu'nun raflarda görüldüğü tarih 1922... Yaşlılarından biri, Yakup Kadri'nin *Nur Baba'sı*. Oysa hepsini açık ara geride bırakacak, Feride'nin Kâmrân

yüzünden düştüğü yollarda yaşadığı maceralar çok kızın başını döndürecek, çok erkeğin içine kor düşürecek. Romanın sunduğu malzeme o kadar katmerli ki, 1922'den bugüne önce beyazperdeye, sonra televizyona taşacak. İlk Çalikuşu'muz Türkan Şoray, Kâmrân da Kartal Tibet. Osman F. Seden yönetmen koltuğunda. Aradan yıllar geçtikten sonra bu kez 1986'da televizyonda izleyeceğiz. Yönetmen yine Seden; bu kez Feride Aydan Şener, Kâmrân Kenan Kalav. O zaman “yerli dizilerin yersiz uzun” olmadığı yıllar; Seden koskoca kitabı yedi bölüme toplamış, kimse de “Ama biz bütün kış neyle oyalanacağız, yedi bölüm yeter mi?” dememiş, ortaya kitabın malzemesiyle harmanlanmış bir eser çıkmış.

Lafı dolandırdık, sadetteyiz. Çalikuşu yine bir uyarlamayla ekranlarda... 86'dan bu yana geçen sürede dizi sektörünün de serpilip büyümesinden mütevellit edebiyatın dehlizlerinde drama arayan yapımcılar için Çalikuşu'nun bunca yıl köşede kalması elbette kabul edilemezdi. *Aşk-ı Memnu, Sinekli Bakkal, Fatih-Harbiye, Kurt Kanunu, Yaprak Dökümü* derken, o da keşfedildi!

HER TEZGAHIN BİR ALICISI ELBET OLACAKTIR

Günümüz Feride'sine yönelik birçok eleştiri yapılabilir; Feride'nin naifliğinin huysuzlukla, inatçılığının şımarıklıkla karıştırıldığı hissine kapıldım demekle yetineyim. Kâmrân doktor oldu, İstanbul'da veba salgını

oldu, Feride'yle Kâmrân'ın tutkusu yetmedi, işin içine üçüncü şahıslar girdi. İşin bu noktasında Doktor Hayrullah'ın ilerleyen dönemlerde taşıyacağı hayati önem dururken, romanda Hariciye'de memur olarak tasvir edilen (ve üstelik bu durum da romanda hayati bir öneme sahip) Kâmrân'ı niye doktor yaptıklarını bilmiyoruz. Ya da ilerleyen dönemlerde Munise'nin de vefatına sebep olacak kuşpalazı gibi türlü türlü salgın unsuru varken, hikayenin İstanbul ayağında başlayan veba salgınının nedeni de muğlak. Feride'nin alametifarikası zaten roman boyunca kimseye gönül düşürememekken, daha ilk bölümden Kâmrân'a rakip çıkan bir ikinci adayın nedeni de... Romanın o kadar çok mekanı ve durağı varken, şimdiden İstanbul ayağına yüklenen bu kadar detay “uzattıkça uzatacağız” isteğini ele veriyor. Artık galiba senaristler romanlardaki gibi karakterleri yok etmeyi göze alamıyor. Romanın bir başında bir sonunda göreceğimiz Kâmrân yokluğuyla “satmıyor,” Neriman'a duyduğu tutkuyla bir

Çalikuşu'nu dönemdaşlarının arasından sıyıran, sunduğu dönem panoraması.

Kısa zaman önce yayımlanmaya başlanan *Çalikuşu* dizisinde Feride'nin naifliği huysuzlukla, inatçılığı şımarıklıkla karıştırılıyor gibi sanki.

başka hikayede ilerlemek üzere konuya dahil oluyor. Bu bitmez tükenmez "Daha dahadaha" merakının artık yalnız bir romanın gerilim unsurlarıyla yetinemediğinin delili. Bunda bir sakınca olamaz, her tezgahın bir alıcısı elbet olacaktır. İtiraz sadece aslını yaşatmayan taklitlere yönelik.

Çalikuşu'nun dönemdaşlarının arasından sıyrılmasının en önemli nedeni, birbirini bütünleyen hikayelerle sunduğu dönem panoraması. Feride çöllerden çıkıp geldiği İstanbul'da yalnızca öksüz kalmış bir kızın dramını değil, toprak bakiyesini ulusallaşma sürecinde eriten bir imparatorluğun son günlerini de anlatıyor bize. Çocukken ana dili gibi konuşmaya başladığı Arapça ona babasının askerliğinden hatıra. İstanbul'a gelmesiyle kendine "Çalikuşu" denilmesine de neden olacak yabanılığını biraz da bundan. Farklı bir toprakta büyüyen bir İstanbullu o. Tıpkı hasrete dayanamayıp vefat eden annesi, gururundan kızını sıkıntı çekmesin diye Sörlere teslim eden babası gibi.

Feride'nin okul hayatıyla başka bir İstanbul çıkıyor karşımıza. Pangaltı'nda Fransız Sörlük Okulu'nda (romanda adı geçmese de biliyoruz ki bu okul Notre Dame de Sion) Ermeni, Rum, Yahudi arkadaşlarıyla okuyan bir Müslüman kız. Kadınların, eğitim hayatına ya evde aldıkları derslerle ya da vakıf okullarıyla dahil olabildiği bir zaman. Diplomanın bir kıymeti yok mu?

Feride'nin elinde diplomasıyla öğretmen olmaya talip olduğu zamanda göreceğiz ki, yok. Ancak taşrada bir memuriyete talip olursa... Aşkına teslim, evliliğe razı olmuş Feride'nin yaşadığı hayal kırıklığı ve düştüğü yollar romanın o zamana kadar kurduğu çatının çeşitlenmesi için de bir vesile. Zeyniler Köyü'nden başlayarak Bursa, Çanakkale, Kuşadası üzerinden Feride'yle beraber Birinci Dünya Savaşı'ndan çıkıp Cumhuriyet'e doğru adım adım ilerleyen memleketi de gezeceğiz. Bursa'da İpekböceği, Çanakkale'de Gülbeşeker diye anılan Feride'nin uğradığı haksızlıklara, yokluklara rağmen ideali sönmeyecek, yeni bir nesil yetiştirme isteği sürecektir. (Feride'nin utkusu bir beş yıl sonra kadına biçilen rolün çağrısı gibi.) Ta ki önce Munise'sini, sonra bir iftira elinde mesleğini kaybedene dek.

Meselemiz roman özeti değil elbette. Bunca detayı bir araya getirmemizin asli nedeni, bu kadar çeşitlilik barındıran bir romandan tavşanın suyunun suyu çıkarma isteğine verilemeyen manadır. Babasının ölüm haberi karşısında, "Sıkılmayınız ben sizi anladım. Elbet bir gün hepimiz öleceğiz..." diyecek metaneti göstermiş bir kız çocuğunun serpilip büyümesi; aşkını bavul yapıp 20'lerin Anadolu'suna, yani bir yanda Kurtuluş mücadelesinin sürdüğü bir yanda ülkenin göçler, yer değiştirmeler elinde talan olduğu zamana gitmesi yeterli gerginlik değilmiş gibi. Ya da sevgilisine yıllarca, -üstelik Yeşilçam olanaksızlığı içinde değil, normal koşullar altında- kavuşamaz, kavuşma ihtimali de görünmezken kavuşması; yalnız bir kadın olarak göğüslemeye çalıştığı felaketler; yoksulluk, yokluk, ölenler, kalanlar yetmezmiş gibi.

Artık gözden kaçan bir şey var; bu romanlar kahramanlarının hikayeleri üzerine kurulu değildi. Kahramanlarının ve dönemlerin, mekanların romanı idi. Kahramanlar bu sahne içinde vardı, anlatılan sahneyle beraber okuyanı da kapsardı. İzlemeye başladığımız dizi bize diyor ki: "Dönem bir dekor, asıl hikaye daha çok aşk, daha çok

çok aşk, daha çok entrika, daha çok gözyaşı, daha çok karmaşada..."

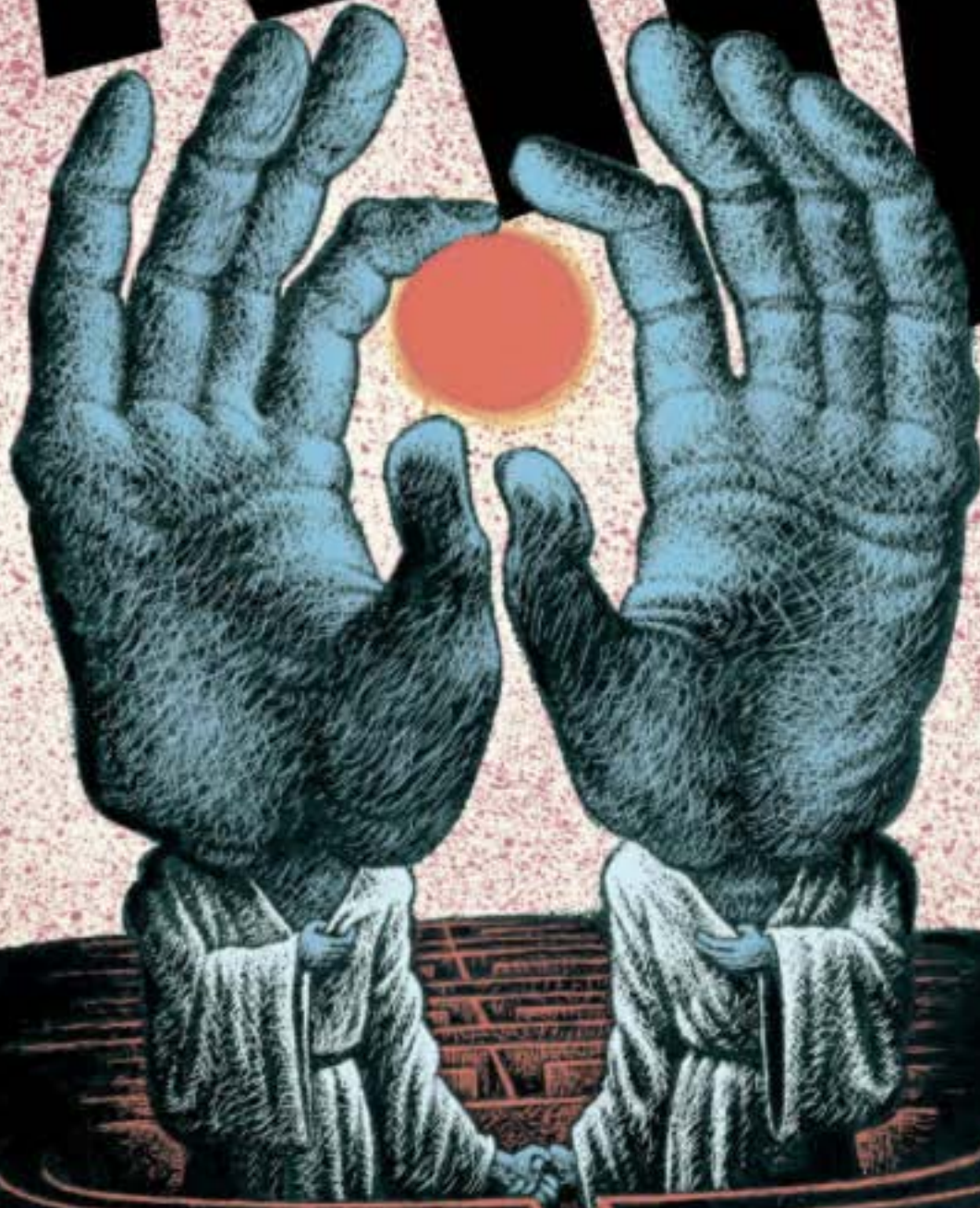
Olanla yetinmeye razı olursanız, *Çalikuşu* size istediğinizi sunar, sunabilir. Romanı yıllarca vazgeçilmez kılan tam da bu insanı halden hale büründürme özelliği. Ama yetmez; dahanın da daniskasını isteriz; bu oburluğa verilebilecek cevap yine *Çalikuşu*'ndan:

Pür ateşim, açtırma benim ağzımı zinhar,
Zalim beni söyletme derunumda neler var!
Bilmez miyim ettiklerini, eyleme inkâr,
Zalim beni söyletme, derunumda neler var!

İzlemeye başladığımız dizi bize diyor ki: "Dönem bir dekor, asıl hikaye daha çok aşk, daha çok entrika, daha çok gözyaşı, daha çok karmaşada..."

HAKAN GÜNDAY DAHA

**İNSANLARI ÇARESİZ BIRAK,
İÇ ORGANLARINDAN ROKET YAPARLAR!**

DOĞAN
KİTAP

MUZ BALIĞINI SAĞMAK: SALINGER'IN MİRASI

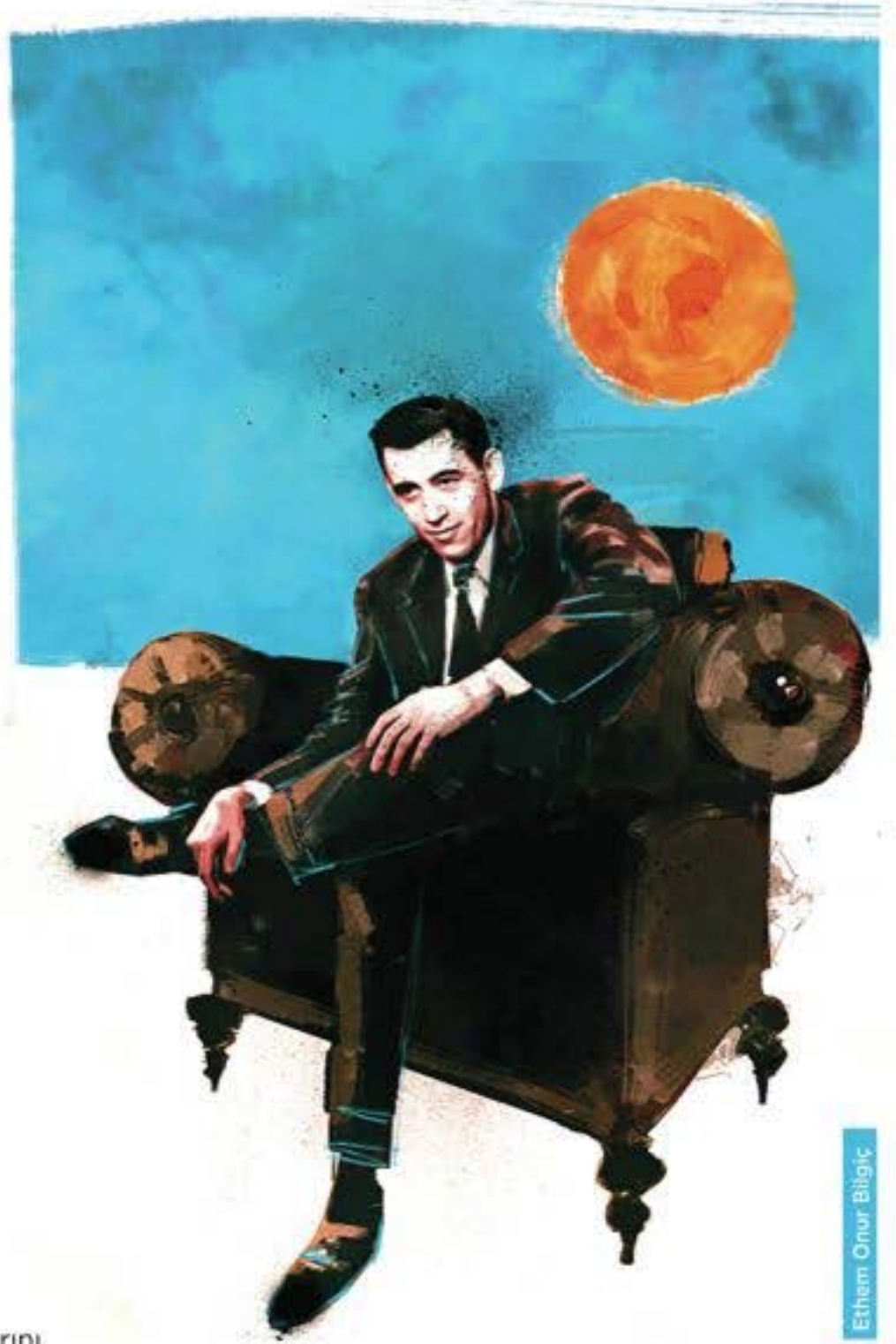
“ Bu Salinger

biyografilerinin yayımlanması, yayın piyasasına ertelenmiş bir magazin ve satış hareketi getirecek kuşkusuz.

Çocukluktan gençliğe geçiş hakkında yazmış olan romancılar arasında, en sevilen ve belki de en gizemli yazardır 1919 doğumlu Jerome David Salinger. Günümüz düzeninin başlangıç noktalarından, 20. yüzyılın New York'unda doğup büyümüş, İkinci Dünya Savaşı boyunca Avrupa'da savaşmış, savaş sonrası Berlin'deki yeniden tesis çalışmalarında görev yapmış, bizim şimdi yaşadıklarımızı çok önceden yaşayıp hâlâ çok etkili olan yapıtlar bırakmış, uzun bir yaşamın geri kalan büyük bir kısmını gözlerden uzak sürdürmeye gayret etmiş; üç sene önce, 2010'da ölümüyle birlikte kimi hayranlarını üzecek, daha çoğunu sevindirecek, mirasçılarıyla yayıncısını ise zengin edecek bir miras bırakmış J. D. Salinger. Bugünlerde ise hakkında çıkan bir biyografi kitabı (David Shields ile Shane Salerno'dan *Salinger*) ve kitaba eşlik eden bir filmle (yine Salerno'nun filmi) tartışma yaratmaya devam ediyor.

MODERN YAŞAMIN SIKINTI ÇAĞI: YENİYETMELİK

Varoluş sıkıntısı; kişi, birlikte olduğu insanlardan uzaklaşıp yalnız başına kaldığı zaman kendisini hissettirir. Doğduğu yerde, bildiği bir düzen içinde, sorgu suale gerek duymadan, tanıdığı insanlarla birlikte yaşarken, neyin ne, kimin kim olduğunu bilen insanın bu sıkıntıyı, bir anda yabancılaşmanın parantezine girdiğinde hissetmeye başladığı söylenebilir. Günümüz toplumlarında, çekirdek ailede büyüyen bir çocuğun, okula gitmesiyle açılır belki de bu parantez. Hele yatılı

Ethem Onur Bilgiç

Ve ölümünden sonra, Salinger hakkında kitaplar, filmler art arda ortaya çıkmaya başladı.

okulda tüm zamanını çalışmak veya oynamak yerine okumaya ve öğrenmeye ayıran çocuk için, akranları ve öğretmenleriyle birlikte geçirdiği her an, kaçınılmaz bir dönüşümü getiren okkallı bir varoluş sıkıntısı yaratır. Kim olabileceğini ancak hayal eden, kim olduğunu unutmamaya çalışan, tamamıyla esintilere açık öğrencilik yıllarının kahramanları, bazıları için yine başka yapıtların öğrenci kahramanlarıdır.

Holden Caulfield, Amerikan romanında, varoluş sıkıntısıyla okuldan kaçıp hayatın içinde dolanan kahramanların en sevilen örneklerinden, hatta prototiplerinden biri. 1951 yılından beri gençliğin büyük bir kısmı, Salinger'ın bu 16 yaşındaki okul kaçını zeki ve dengesiz oğlanının peşinden hayal güçlerini sürüklemekte. Sylvia Plath'ın *Sırça Fanus*'undaki

Yıllar boyunca kendisini saklayan bir yazarın, mirasçıları tarafından "sağılması" sürecinden kurtulamayacağı da aşikar.

Esther Greenwood'un, Bret Easton Ellis'in *Sıfırdan* Az'ındaki Clay'in, Elizabeth Wurtzel'in *Prozac Toplumu*'ndaki anlatıcının, hatta Kafka, Tamura gibi bazı Haruki Murakami kahramanlarının, eğitim kurumu koridorlarından çıkıp metropol sokaklarına kendilerini atmaları ve kim olduklarını bulmaya çalışırken yaşadıkları, Holden'den esinle kaleme alınmıştır. Dolayısıyla Holden üzerinden Salinger'in mirası, hem ondan etkilenen yazarlar hem de milyonlarca okur açısından oldukça etkilidir.

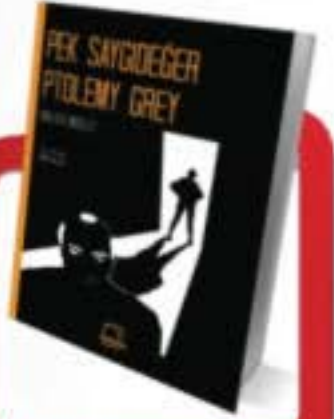
MUAMMANIN DEŞİFRESİ, YENİYETMELİĞİN BİTİŞİ

Otuzlu yaşlarını yaşarken yazın dünyasına ümit vaat eden bir giriş yapan Salinger, Batı dünyasının yeniden tasarlandığı ellili yıllarda, ruhsal sıkıntıların Zen Budizm ya da makrobiyotik beslenme gibi alternatif inançlar ve hayat tarzlarını deneyerek gidermeye çalışırken seyrek öykü yayımlasa da üretken olduğu belli bir profil çizer. Altmışların başında son kitaplarını yayımlatan yazar, elli yıla yakın bir süre yapıt yayımlatmaz. Böylece kamudan mümkün olduğunca uzak kaldığı o kendi efsanesini üreten muamma dönem başlar. Ölümünden sonra ise kimi zaman mahkemelik olmak pahasına yıllar boyunca kapısını aşındıran, hatta kızı gibi aile çemberinden kovulan biyografi yazarları yeni fırsatlar bulur ve Salinger hakkında kitaplar, filmler art arda ortaya çıkmaya başlar. Hatta bu süreçte, Salinger'in mirasını yöneten oğlu Matt ve son eşi Colleen'in, Salinger'in muamma yıllarında yazdığı öykü ve romanları, 2015 yılından itibaren belli bir sıra izleyerek yayımlayacağı bile açıklanır.

Altmış yılı aşkın bir süredir kendi yeniyetmelik süreçlerinde Holden ya da Glass ailesinin çocuklarıyla karşılaşan milyonlarca insanın anılarında kalmış olan metinlerin yeni yayımlanacak kitaplarla değişme riski bir yana, gizemli yazarın deşifre edilecek yeni detaylarla okurların algısında şekilden şekle girecek olması öte yana, bu kitapların yayımlanmasının J. D. Salinger'in doğumunun yüzüncü yılına yaklaşırken yayın piyasasına ertelenmiş bir magazin ve satış hareketi getireceği kesin. Yıllar boyunca kendini saklayan bir yazarın, mirasçıları tarafından "sağılması" sürecinden kurtulamayacağı da aşikar. Belki de bir yeniyetme gibi davranmamalı, dünyanın değişmeden kalmasını arzulamamalı ve yeni gelişmelere ayak uydurmalıyız. Böylece yetişkin hale gelebilir, bu süreçte hem Holden hem de biz okurları büyüyebiliriz. ■

NORVEÇÇE ASLINDAN ÇEVİREN
BANU GÜRSALER SYVERISEN
**ELVIRA MADIGAN'IN
KAYIP PARMAGI**
SELMA LÖNNING AARO

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
MERVE BALÇIK
**PEK SAYGIDEĞER
PTOLEMY GREY**
WALTER MOSLEY

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
GÜL BOSTANCI
**KÖŞAN KÖPEĞİN
RENGİ**
RICHARD GWYN

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN
ZEYNEP TUĞÇE ÖZCAN
ÖLMEK
SCHNITZLER

KENDİ TÜRKÇENİ TAYİN HAKKI

“ *Türkçenin serüveni dendiğinde artık Türk dilinin gelişimi ve başından geçenler gelmiyor aklımıza; bizim Türkçe ile neler yaptığımız, yapmakta olduğumuz, kimin Türkçe ile ne badireler yaşadığı geliyor. Türk Dil Kurumu’nun (TDK) ideolojik kararları hakkında az konuşulmadı şimdiye dek; ancak hiçbir zaman Türkçe Sözlük böylesine –eski Şizofrenji dergisinin meşhur sloganıyla söylersek– “bütünüyle kuşkuda” bir okuyucu kitlesine hitap etmemiştir.*

SÜREYYA EVREN

sureyya@gmail.com

Gezi Direnişi’nin ilk günlerinde *çapulcu* sözcüğünün yenilenen anlamlarıyla gündeme düşmesinden beri bir noktayı çok net genel kültürümüze yedirmiş olmamızı Gezi’nin elle tutulur kazanımlarından sayabiliriz sanki: Artık sözlüklerin nötr referanslar olmadıklarını yaygın olarak biliyoruz ve bir sözlüğe baktığımızda bir ideolojiye, bir perspektife, bir -izm’e mi bakıyoruz, diye soruyoruz. Medyanın adlandırma siyasetleriyle, isim takarak, olayları ve kişileri adlandırarak nasıl politik olarak da önkodlayabildiğini bilen, dolayısıyla bu tür nötr gibi kendini gösteren siyasi manevralara şerbetli bir farkındalık da eşlik ediyor bu tereddüde. Haberler haber olarak değil, saklananlar ve manipüle edilenler nedir acaba gözüyle de okunuyor. Tarih ile geçmiş arasındaki dolayım apaçık olmakla kalmıyor, sürekli yeni mücadelelerin alanına da dönüşüyor. Az daha genişletirsek, genel olarak bilgi ile bilgisi yapılan arasındaki mesafeye kuşkulu gözlerle bakmanın temel bir reflekse dönüşmesi diyebiliriz. Belki de bir marjinalliğin daha marjinallik olmaktan çıkması.

Türkçenin serüveni de bu taze okumaların tam göbeğinde yer alıyor. Türkçenin serüveni dendiğinde artık Türk dilinin gelişimi ve başından geçenler gelmiyor aklımıza; bizim Türkçe ile neler yaptığımız, yapmakta olduğumuz, kimin Türkçe ile ne badireler yaşadığı geliyor. Türk Dil Kurumu’nun (TDK) ideolojik kararları hakkında az konuşulmadı şimdiye dek; ancak

hiçbir zaman *Türkçe Sözlük* böylesine –eski *Şizofrenji* dergisinin meşhur sloganıyla söylersek– “bütünüyle kuşkuda” bir okuyucu kitlesine hitap etmemiştir.

İşte bu dikkatlerden biri erkekegemenlik karşıtı duyarlılığın da (kadına yönelik şiddet, sezaryen yasaları, cezasız kalan vahşetler, tecavüzler ve genel olarak kadın karşıtı politikaların artmasıyla doğru orantılı olarak elbette) artmasıyla “orospu” sözcüğüne odaklanılmıştı. TDK sözlüğünde “orospu” sözcüğünün nasıl tanımlandığına dikkat çekildi. “Orospu” ile eşanlamlı olarak verilen “hayat kadını” ifadesini tdk.gov.tr adresindeki sözlükte aradığınızda, karşınıza, “Para karşılığında erkeklerin cinsel zevklerine hizmet eden ve bu işi meslek edinen kadın, fahişe, orospu, orta malı, kaldırım çiçeği, kaldırım süpürgesi, kaldırım yosması, sürtük,” diye bir açıklama çıkıyordu. Yani ne kadar argo eşanlamlı varsa akla gelen art arda dizilmiş gibi. Beklenen, tahminimce, birinci anlam olarak teknik bir tanım yapılması, ikinci olarak da hakaret anlamının –hakaret olduğu belirtilerek– içerilmesi. Tabii tanım başka kafa karışıklıklarına da gebe: kişi para karşılığında seks yapıp bunu meslek edinmezse orospu olmaz anlamı da çıkıyor (halbuki, aşağıda Vikipedi ile karşılaştırırken göreceğimiz gibi, meslek olarak edinse bile orospu olmayabilir). Bir de sözlük dilinin sakın olamayışı sanırım insanları rahatsız ediyor: neden para karşılığında cinsel ilişkiye giren değil de “erkeklerin

Mert Tugen

Türk Dil Kurumu'nun ideolojik kararları hakkında az konuşulmadı şimdiye dek; ancak hiçbir zaman *Türkçe Sözlük* böylesine "bütünüyle kuşkuda" bir okuyucu kitlesine hitap etmemiştir.

merttugen/3

cinsel zevklerine hizmet eden" ifadesi seçilmiş diye soruyor kişi. Gergin bir bakış, bir türlü teknik tanım veremiyor gibi görünüyor. Bu gerginlik okurları da geriyor. Derken böylece bir sözlük, tarafların birbirlerine hakaret etmek için platform gereksinimlerine yanıt vermede bir seçeneğe dönüşüyor. Filiz Bingölçe'nin *Kadın Argosu Sözlüğü*'ne baktığınızda, sözgelimi "orospu" maddesi yok. Bununla birlikte "orospunun işvereni" maddesi var. Karşılığında açıklama olarak "pezevenk" yazıyor. Burada araya edebiyat dünyasından bir alıntı girelim. *Notos* dergisi için Duygu Bayar Ekren'in yaptığı bir "Yazarlar Nasıl Geçiniyor?" soruşturması vardı. Bu soruşturmaya yanıt veren yazarlardan Cem Akış şöyle karşılamış servisi: "Yazı ve para bağlamındaki durumum bence şu: para için orospuluk yapıyorum, sonra zevk için sevgilimle sevişiyorum. Zanaatım (yayıncılık, editörlük, çevirmenlik, profesyonel yazarlık) sayesinde geçinebildiğim için, sanatımla (romanlarım, öykülerim vb) geçinmek zorunda kalmadığım için, para yüzünden yazıyla aramı bozmak zorunda kalmadığım için şanslı sayıyorum kendimi. Böylece hem sevdiğim işi yapıyorum hem de sanatımda özgür kalıyorum - çok satmak zorunda değilim, yazdıklarımı okura beğendirmek zorunda değilim. Öte yandan, sanatımdaki tüm yetersizlikler ve uzlaşmalar tamamen benim sorumluluğum; mazeretimin yok. Bu da iyi bir şey bana kalırsa - bu sorumluluk ve kendine hesap vermek zorunda olma hissi, insanı diken üstünde tutuyor. Şeytan azapta gerek. Tehlikesi yok mu, var: bir gün sevgilisinden zevk alamama, sevgiliyle sevgili gibi değil, orospu gibi sevişmeye başlama tehlikesi her orospu için vardır."

okura beğendirmek zorunda olan- bir yazar olduğunu, orospuluğun istisna değil kural olduğunu ancak en iyi ihtimalle kanallize edilebildiğini, yani o ya da bu sektörde orospuluk yapılarak yeterli gelirin elde edilmesi halinde diğer sektörün "sevgililiğe" kalabileceğini anlıyoruz. Ancak, her şey güllük güllüştükçe değildir çünkü; bu kompartımanlara ayırma stabilite garantisi vermez: bir noktadan sonra orospu gibi sevişme, sevgili ile sevişmelere sızmaya, hatta onları ele geçirmeye başlayabilir diyor yazarımız.

Peki bu durumda, sözcük, nasıl tanımlanmalı? Sevgili ile sevişmeleri ele geçirmesinden sonraki haline bakarak mı, ayrı durdukları öncesine bakılarak mı? Marianne Faithfull'un başrolünde oynadığı *Irina Palm* filminde, iş ile özel hayatı keskin kurallarla birbirinden ayıran Soho profesyonellerinin dünyasına ileri yaşında girmek durumunda kalan bir kadının, iş ile özel hayatı (orospuluk sevişmeleri ile sevgililik sevişmelerini) birbirinden ayırmadığı için Soho'da hızla isim yapması anlatılıyordu. Kahramanımız, işini bu sayede çok iyi yapıyordu; işiyle özel hayatını ayırmayıp işine kendini verdiği için - ve kendi hayatına da işi çekerek. Öte yandan, sözlükler eskiden pek mi masumdu, diye de sormak gerekir.

1945 tarihli TDK Sözlüğü'nde "orospu" maddesinde "kendini erkeklere veren kadın" yazar. Nokta.

Cinsel zevklere hizmet etme tahayyülleriyle gerilmiş bir dil değildir bu, külotlu çorap hayalleri yırtılmamıştır, ama daha da öncesidir, teknik tanımı tamamen iptal etmiştir. Buradan bakınca, Cem Akış'ın yazara önerdiği her iki sevişme de orospuluk sevişmesi olur (veya tabii, bugünden bakınca, hiçbirisi ya orospuluk olmaz ya da hiçbirisi sevişme olmaz).

Tek bir sözcüğün siyasi anlamları kadar yazınsal belirleyiciliği de argonun sularında keskinleşir. Yazar personası küfürlerden en çok etkilenendir. ABD'li yazar T. C. Boyle ile yapılan kısa bir söyleşide o da "bok" sözcüğüne değiniyordu. (Boyle, Türkiyeli bir yazar olsaydı adının başındaki T.C. ne anlamlara gelecekti şimdi! Belki de kaldırırdı ve salt Boyle olurdu, belki *bold* yazmaya başlardı T.C.'sini, **T.C.** Boyle olarak. Daha sözcüklere gelmeden, görüyoruz ki harfler de

1945 tarihli TDK Sözlüğü'nde "orospu" maddesinde "kendini erkeklere veren kadın" yazar. Nokta.

Selçuk Ören

Şimdi değil, ama böyle giderse bir süre sonra Öztürkçe kelime kullanmak bir direniş tadı bile bırakabilir.

SÖZCÜK, NASIL TANIMLANMALI?

Buradan diyelim orospuluk yapan bir yazarın, okurun cinsel zevklerine hizmet eden -yazdıklarını

siyasi.) Boyle'a söyleşide şöyle bir soru soruluyor: hangi sözcüğü veya ifadeyi aşırı kullanırsınız? (Doğrusu soru da çok güzel, hangi sözcük kullanımı kararındadır sorusunu akla getiriyor.) Boyle'un buna yanıtı "bok" oluyor. Gelgelelim, bu yanıt verdiği anda da gene gereksiz bir "bok" sözü edivermiştir bir bakıma. Bir söyleşi sorusuna "bok" yanıtıyla başlamak da neyin nesi? Anlattığına göre, bir keresinde tam bir Fransız gazeteci kendisiyle söyleşi yaparken yanlarına Boyle'un eski bir arkadaşı gelir ve "Bizim Boyle için sadece iki tema vardır," der, "bok ve ölüm." Bunun üzerine birkaç hafta sonra Boyle Fransızca gazeteyi eline aldığı anda şu başlığı görür: "Boyle, Le Merde et La Mort."

Siyasetteki değişimler dille ilişkimizi de, dillerin gündelik hayattaki ve kültürel evrendeki anlamlarını da önemli ölçüde değiştirebiliyor, etkileyebiliyor. Bazı şemaları direkt unutuyoruz, Özgürlük reaktif bir yerden tanımlanıyor. Tek bir özgürlük tahayyülü giderek hâkim oluyor. "Özgürlük" sözcüğünün 1945'te Almanca sözlükte, Rusça sözlükte, Çince sözlükte ve ABD'de yayımlanan bir İngilizce sözlükte nasıl tanımlandığını, aynı sözlüklerde "orospu" sözcüğünün tanımlarının nasıl farklılıklar gösterdiğiyle karşılaştırmak gerek belki de.

Dünyadaki tek laboratuvar-dili bizimki değil elbette. İsrail'de belki de bizimkinden daha da beyaz önlüklü bir dil içinde aşık olmak durumunda gençler. Ne gam!

Türkiye'de düne kadar "modernleşmenin Türkçesi" "muhafazakarlığın ve anti-modernliğin Türkçesi" ile karşı karşıya gibi sunulabiliyordu. İktidar Öztürkçeden yana diye düşünülürdü "Osmanlıca sözcükler" kullanmak sizin kendiliğinden ulusalcı solla aranızın limoni olduğunu gösterebiliyordu. Ancak şimdi iktidar ve devlet komple Osmanlıcı ve Osmanlıcı olunca bu tavrın eski siyasi yükü kalmadı, veya kamyonun plakası değişti! Şimdi değil, ama böyle giderse bir süre sonra Öztürkçe kelime kullanmak bir direniş tadı bile bırakabilir. İlginç kısmı özellikle bu denli kısa zamanda böyle işlemesi. Öztürkçe ifadesi bir de pseudo-Türkçe olduğunu ima ediyorsa eğer bugün o diğer Türkçe kendisinin Öztürkçe olduğunu iddia ediyor gibi - neyse ki her durumda iktidarın Yoz-Türkçesi aynı ve bizim!..

ALTERNATİF MODERNLİĞİN TÜRKÇESİ

Dünyadaki tek laboratuvar-dili bizimki değil elbette. İsrail'de belki de bizimkinden daha da beyaz önlüklü bir dil içinde aşık olmak durumunda gençler. Ne gam! Faulkner'ın dediği gibi, günah elbise gibi giyilip çıkartılabilen bir sözcük temelde. Giyinmeden söz açılmışken, işte burada atlanmaması gereken bir olasılık beliriyor: Alternatif modernliğin Türkçesi.

Alternatif modernleşme, çapulcu hattının çoklukla kesişebildiği bir hatsa eğer, bu hat Öztürkçecilik-Osmanlıcılık ikiliğinin de reddidir ve buradan bakınca sözcüğü "bağzı"daki "ğ" şakacı bir konuşma dili kullanımından hayli fazlasıdır. Halkın bir devleti, devletin bir halkı vardır ama çokluk, devleti olmaksızın da mevcuttur, kendini bağımsız var eder, diyordu Paolo Virno. Virno, halkın merkezci bir hareketin sonucu olduğunu söyler; "diğer yandan, çokluk, merkezkaç bir hareketin çıktısıdır." (Virno, *Çokluğun Grameri*, Otonom, 2013) Çokluk bir

Burak Dak

Faulkner'ın dediği gibi, günah elbise gibi giyilip çıkartılabilen bir sözcük temelde.

W'nin kullanıma girişinde "newroz"lar elbet etkili olmuştur ama çaktırmadan yaygınlaşan "walla"ların ve "eywallah"ların hiç mi payı olmamıştır?

haymatloslukla barışıklık içinde gibidir. Gezi ile ilk kez karşımıza çıkan tipte bir Türkçe sevgisi -"güzel Türkçemiz" in tersine- beliriyor: stilize değil hayat dolu Türkçemiz! Yani yanlışlıklarıyla, pervasız hatalarıyla güzel olan; yeni sözcüklerin bulunduğu laboratuvarlardaki kapların ölçüleri yüzünden güzel değil, tüm sözcüklerin hayatla karşılaşmaya karşı

zırhsız olmaları yüzünden güzel olan Türkçemiz - tabii aynı zamanda, iktidardakilerin Yoz-Türkçesi, Çapulcucası. Faulkner, *Döşegimde Ölürken*'de "korku" sözcüğünü hiç korkmamış olanların, "gurur" sözcüğünü de hiç gururu olmayanların bulduğunu söyler. Sözcükleri birer kap olarak düşünür. Siyaset, edebiyat ve el titreten cinsel zevkler sıvı olup bir "orospu" sözcüğünün içine böyle doluyorlardır belki de.

Siyaset illa ki sözcükler değil, harfler bazında da somutlaştırabiliyor dilde demiştik. En son demokratikleşme paketinin temel bir maddesi değil miydi birkaç Doğu'dan bakınca mahzun Batı'dan bakınca fiyakalı harf? W'nin kullanıma girişinde "newroz"lar elbet etkili olmuştur ama çaktırmadan yaygınlaşan "walla"ların ve "eywallah"ların hiç mi payı olmamıştır? "Yumuşak g" de düne kadar bir laboratuvar harfiydi (Cemal Süreya o yüzden yazmadı mı dilin sosyal ellerine kollarına tüm hâkimiyetiyle

"Yumuşak G Vitamini" şiirini). Ancak "bağzı şeyler"den sonra artık yaşamın bir sesi oldu ve iktidarın elinden kayıp çocukluk'un ahtapot kollarına kavuştu. Mallarmé'nin, "Çok güzel duygularım var iyi şiir yazamıyorum, ne yapsam," sorusuna meşhur yanıtı, "Şiir duygularla yapılmaz sözcüklerle yapılır," cevabı artık bugün başka bir anlamda. Artık sadece şiirin değil duyguların da sözcüklerle yapılabildiğini biliyoruz. Acaba şu sıralar en güzel sözcük "artık" mı?..

CHAPULLING: AŞAĞIDAN KURUMSALLAŞTIRMA

Bugüne dek hep laboratuvar-öncesi Türkçenin daha nüans dolu olduğunu ve laboratuvar dilinin bir kısırlaştırma ve düzleştirme etkisi yaptığını görürdük. Ancak bu durum internet çağında aşağıdan değiştiriliyor gibi. Çapulcu sözcüğünde olduğu gibi, özellikle de sözcük "Everyday I'm Chapulling"deki manasını kuşandığında tanık olduğumuz gibi, sözcüğün anlamı bir kurum tarafından atanmıyor da aşağıdan belirlenip "kurumsallaştırılıyor." Sadece kullanılmıyor, aynı zamanda kullanıcıları kendi kendilerine aşağıdan girişimlerle -bu tür girişimlere uygun Wikipedia gibi platformları kullanarak- bu kullanımı bir sözlük maddesine dönüştürüyorlar. Yani bugün bir sözlük yazılsa orada "bazı" maddesi kadar "bağzı" maddesi de olmalıdır - ama öyle sinirli sinirli tükürükler saçılarak yazılmaz. Wikipedia'nın Türkçe edisyonu olan Vikipedi'de "orospu" maddesinin beklentilere daha uygun ve daha sakın olduğunu da not edelim. Vikipedi'de sözcük şöyle tanımlanıyor:

Kaan Bağcı

Daha sözcüklere gelmeden, görüyoruz ki harfler de siyasi.

Bugün bir sözlük yazılsa orada “bazı” maddesi kadar “bağzı” maddesi de olmalıdır.

“Fuhuş veya fahişelik, para karşılığında cinsel ilişkiye girme. Fuhuş yapan seks işçisine fahişe denir. Pornografik film oyuncularını para karşılığı seks yapmalarına rağmen seks hizmetini partnerlerine değil izleyicilere sattıkları için fahişe olarak tanımlanmazlar, ancak porno oyunculuğu da seks işçiliği kapsamına girer.” (Neymiş, para karşılığında yapılması illa ki orospu kılmazmış çalışanı.) Bu tam da TDK Sözlüğü’ne isyan edenlerin dilediği teknik perspektifi merkez bakış kılma tutumudur. Daha teknik ve duygu yüksüz olunamazdı. Ayrıca, TDK Sözlüğü’nde yazılmamış ama, “profesyonel” sözcüğünün bir anlamı da orospudur. Ve “seks işçiliği” karşılığı Vikipedi’de “hayat kadını”nın yerini rahatlıkla almış ve doldurmuştur.

Geçtiğimiz yıllarda Oxford Sözlüğü’ne önerilip de İngilizce sözlüğe alınmaya layık görülmeyen, kabul edilmeyen sözcükler açıklanmıştı. Bir nevi sözcük sayılmayan sözcükler, sözcüklük mertebesine alınmayan, veya sınırlı bir kullanımda sözcüklük ünvanına kavuşan ama sözlük otoritesi tarafından bu konumdan atılan sözcükler. Çokluk, bu mantıkla da oynuyor, “bağzı”yı sözlüğe sokuyor, “çapulcu”ya yeni anlamlar veriyor ve kendi maddesini kendisi yazıyor. Türkçenin bir de malum yazım kılavuzu problemi mevcuttur. Farklı yazım kurallarına uyan yayınevlerinin yayın dünyasında bulunabildiği bir dil arenasıdır Türkçe. Bir sözcüğün nasıl yazıldığı sorusunun tek bir yanıtı yoktur. Yayınevleri kendi içlerinde tutarlılıkla ve yaklaşık, ilişkisel ortaklıklarla sorunları çözmeye çalışırlar. Şapkalar kaldırıldı mı, sorusuna biz koymuyoruz yanıtı alabilirsiniz derginizin editöründen. Ki sizin böyle soru sormanız da hafiften skandaldır ama arada kaynar. Şöyle sorulduğunu hayal edelim: Türkçe, Türkçede nasıl yazılır? Bu soruya yayıneviniz hangi yazım kılavuzuna bağlıysa ona göre yanıt verebilir. Şimdi, bir de aşağıdan yanıt var masada.

Dil hakkında düşünme konusunda da ufkumuzun açıldığı bir dönemdeyiz, kimbilir belki yeni bir sözlük çalışması çıkar bundan.

Yatay, aşağıdan bir sözlük ve illa ki bir TDK sözlüğü değil, veya bir çapulcu terimleri sözlüğü değil ama bir “Türkçe-Türkçe Sözlük.” Bir eşanlamlılar sözlüğü de değil, sakın bir açıklamalar çabası. Fakat, Vikipedi’ler ve sokaklar bunu zaten yapmıyor mu? Hangi yazım kılavuzuna bağlısınız sorusuna duvarlardakine diye bir yanıt oluşmakta mı acaba? Yakında romanlarda “bağzı” dışında sözcüklerde de kendini bulan “özgür yumuşak g”ler gördüğünüzde şaşırarak mısınız? Hiç sanmıyorum.

Andığımız 1945 tarihli *Türkçe Sözlük*’ün başında “bu sözlüğe alınan kelimeler” diye bir açıklama bölümü bulunur. Orada sözlüğe alınan sözcüklerin şöyle kümelenebileceği belirtilir: “1) Dilimizde kullanılmakta olan veya kullanılacağı umulan Türkçe sözler, 2) hangi dilden olursa olsun terim olarak alınmış veya kullanılmakta bulunmuş olan kelimeler.”

Bu sözlükte, “sözcük” diye bir sözcüğün olmadığından kuşkulandınız değil mi? Haklısınız, yok. Peki çapulcada “kullanılacağı umulan Türkçe sözler” var mı? Var aslında. Ve neden iki girişimin bu denli farklı tınladığı halk/çokluk ayırımına bizi geri götürüp bırakıyor... ■

SAVAŞ KILIÇ İLE SÖYLEŞİ

"İMLAYI DA DEVİRDİK, ÇOK ŞÜKÜR"

“İktidar, hedef gösterdiği topluluğu belli bir ibare ile yaftalar. De Gaulle, 68 hareketi için “maskaralık”, Sarkozy de 2005 ayaklanmasındaki gençler için “voyou” (serseri, çapulcu) demişti.

Gezi Parkı hayatımızın her kuytusuna sızdı. Konunun hangi tarafında olursan ol, “Gezi” denince aklımıza düşen resimler, fikirler, duygular, kokular geçtiğimiz bahardan bugüne epey değişip dönüştü. Ve “dil” ya da “söylem” elbette bu meselede herkesten rol çaldı. Kelimeler, ister muktedirin ağzından dökülsün, ister sokaktaki insanın, uzun zamandır şahit olmadığımız derecede büyük görevler üstlendi. Hem iktidarın hem de ona karşı durmanın aracı oldu.

Savaş Kılıç’la bir ideolojik aygıt, bir iktidar silahı olarak dili konuştuk ve elbette o dilin karşısına cesurca dikilen, son dönemde en çok sokakta üretilip sosyal medyada dolaşıma giren gündelik dili...

Gezi sürecinin hem gündelik hem de resmi dile etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öncelikle “dil” ile “söylem” arasında ayırım yapmak lazım. Türkçede “dil” kelimesi pek çok anlama geliyor: Örneğin, “Proust’un dili” dediğimizde kastımız çoğunlukla “ülup”tur. Keza “iktidarın dili”nden söz ettiğimizde de kastımız genelde “söylem”dir. En azından ben böyle anlıyorum, soruyu da o minvalde cevaplamaya çalışacağım.

Bu tür toplumsal olayların “dil” üzerinde etkisi olsa bile kendini çok uzun vadede gösterir. Dolayısıyla sürecin gündelik dile bir etkisi olduğunu sanmıyorum. Daha doğrusu, şöyle bir etkiden söz edilebilir şimdilik: Gezi kelimesinin yeni bir anlamı ortaya çıktı ve kullanım sıklığı arttı; bir tür eksiltme sonucunda artık “gezi” denince kasıt genellikle “Gezi Parkı” veya “Gezi Parkı’nın yıkılması tasarısı dolayısıyla meydana gelenler” oluyor.

Resmi söylem üzerindeyse “ifşa edici” bir etkisi olduğu söylenebilir. Söylemin, kravatını ceketini atıp kollarını sıvadığını, kavgaya tutuştuğunu gördük. Zor zamanlarda başvurduğu eski silahlarından birini çekti hemen: Protestoculara “çapulcu” dedi, ki, Osmanlı seçkinlerinin Paris Komünü sırasında

"Direnişçiler zekice bir hamle yaptılar. İktidarın hakaret niyetiyle sarf ettiği "çapulcu" sözünü gururla benimseyip iktidarı "dilsiz," yani silahsız bıraktılar."

da isyancıları "yağmager" (yani, birebir "çapulcu") diye nitelediğini biliyoruz.

Peki, iktidarın dili kullanma şekline dair tespitleriniz neler? Bir iktidar aracı olarak dilden nasıl faydalanıyorlar?

Nazilerin dili ideolojik bir aygıt olarak kullanmasına (aynı zamanda, dilin zaten hep ideolojik bir aygıt olmasına) dair çok güzel bir kitap çevrildi dilimize: Klemperer'in *LTI*'si (çev. Tanıl Bora, İletişim Yayınları). Orada beni en çok çarpan, Nazilerin "ironik" denen tırnak kullanımıydı: Ötekinin vasfı tırnak içine alınır, Almanınkiyle aynı hizaya yazılmaz, sınıf düşürülür ve böylece yalnız eşitliği değil insanlığı da reddedilir. Erdoğan'ın başvurduğu "biz" ve "bunlar" ayrımında da benzer bir yan vardı, diye düşünüyorum; Protestocuların "bunlar" diye söz ederek onları ötekileştirmekle kalmıyor, ayrıca şeyleştiriyor, nesneleştiriyordu. İnsanlıklarını ellerinden almak istiyor gibiydi. Protestocular Erdoğan'ın muhatabı değil de, olsa olsa politikalarının "nesnesi" olabilirlermiş gibi.

İktidar genelde hedef göstermek istediği grubu yaftalayacak bir ibare arar. De Gaulle, 68 hareketi için "maskaralık"; Sarkozy de 2005 ayaklanmasının arifesinde "it kopuk sürüşü" diye tanımladığı banliyö gençleri için, olaylar devam ederken "voyou" (serseri, çapulcu) demişti. Bu tür sözler birer propaganda silahıdır. Yani, iktidar dili de bir silah gibi kullanmaya çalışır. Kelimelerin, posta güvercinleri gibi, iktidar sahiplerinin fikirlerini taşımasını isterler. Buna karşı, doğrusu, bizdeki direnişçiler zekice bir hamle yaptılar: İktidarın hakaret niyetiyle sarf ettiği "çapulcu" sözünü gururla benimseyip iktidarı "dilsiz," yani silahtan yoksun bıraktılar. Tam da bu yüzden Erdoğan "zavallı kemirgenler" diye aşağılamaya devam etmek istedi, ama ne fayda!

GÜNDELİK, TEKLİFSİZ SÖYLEM

Sokakta o dönemde duvarlara yazılıp çizilen, sloganı atılan dil neye denk geldi sizce?

Homojen bir söylem olmadığını belirtmek lazım. Bu da anlaşılabilir bir durum. Belki en doğrusu,

Savaş Kılıç: "Öncelikle 'dil' ile 'söylem' arasında ayırım yapmak lazım."

TDK, akademik bir kurum değil; dile "devlet namına" çekidüzen versin diye oluşturulmuş bir kurum.

sokağın söylemini simgeleyen bazı tezahürleriyle değerlendirmek: "Bağrı" imlası, bunların başında geliyor. İlk okuduğumda "İmlayı da devirdik, çok şükür," demiştim. Bir şeyin devrildiği yok elbette. Ama bu kendiliğinden "devrimci" imla, hareketin simgelerinden biri oldu.

Başka sloganlara baktığımızda, söylemin en dikkat çekici yanı üslupça gündelik, teklifsiz olmasıydı. Epik falan olmaya çalışmadan, arkadaşlar arasında konuşur gibi: "Korkma la, biziz, halk" sloganı, sözcülemi, sadece müdanasızlığıyla değil, hakikati olanca çıplaklığıyla gözler önüne sermek için seçtiği o minimalizmiyle de şahaneydi. Keza "Haberim yokmuş gibi sık, keke" de muzipliğinin yanı sıra Kürtçe "keke"ye kucak açmasıyla özel ve güzeldi.

Bu söylemin üslubunun neye denk düştüğüne dair yeni ve dişe dokunur bir şey söyleyemeyeceğim. Sadece bir muhatabı olarak bu "dil"in bana "genç" geldiğini belirtebilirim. Öyle sanıyorum ki sanal âlemde bilenmiş ve sivriltilmiş.

Özellikle yeni neslin yoğun olarak kullandığı mecralarda oluşan "yeni dil" size ne anlam ifade ediyor?

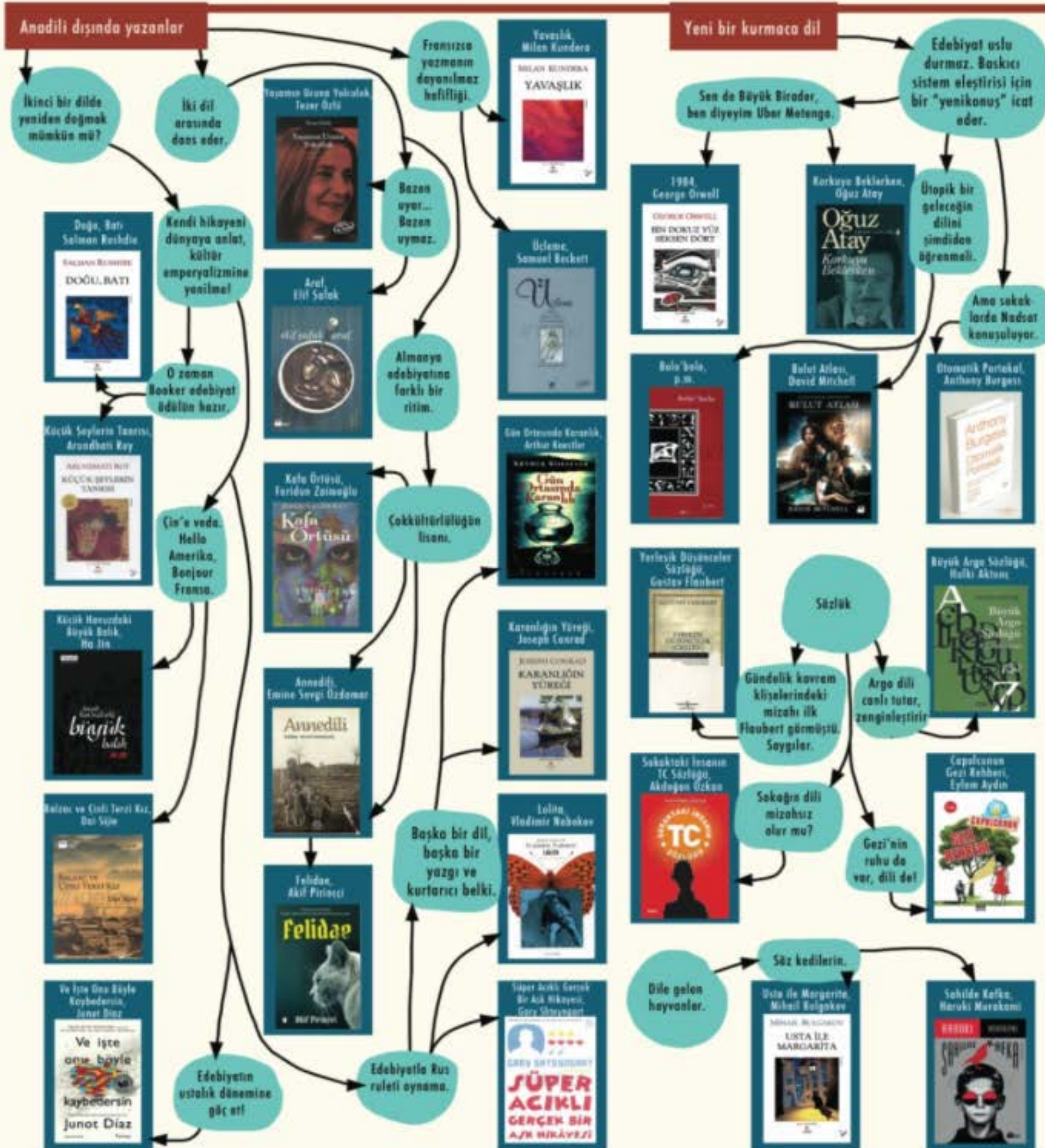
Sokağa çıkınca çok işe yarıyor! Sloganlaşmaya, duvarlara yazılmaya, paylaşılmaya çok elverişli ifadeler üretebiliyor bu "yeni dil." Hemen fotoğrafı çekilip sanal âleme geri döndürülüyor, orada ikinci kez dolaşıma giriyor. Sözlerinin unutulmamasını, hafızalarda iz bırakmasını istiyor. Bir ölçüde başarıyor da bunu. Bu yanılla edebi söyleme benziyor biraz. Onun tekniklerini kullanıyor kısmen. Edebiyatın sözüne de ihtiyaç duydukça başvuruyor; dizeler alıntılıyor mesela. Ama, edebiyat söyleminin aksine, amacı ebediyete falan ulaşmak değil. Sadece hoş bir anı olmak istiyor. Biraz çapkın bir söylem yani. Bu haliyle, pek çok kimse gibi bana da sevimli geliyor.

TDK bütün bu olan bitenin arasında ne noktada, nasıl bir işlevi var peki?

TDK sonuçta dile devlet namına çekidüzen versin diye oluşturulmuş bir kurum. Olaylar sırasında "çapulcu" sözcüğünün anlamını hemen değiştirip değiştirmediğini, basılı kaynaklarla karşılaştırarak doğrulamaya fırsatım olmadı. Ama tanımı siyasi otoritenin işine gelecek şekilde değiştirmesi hiçbirimizi şaşırtmaz herhalde. Çünkü, iddiaların aksine, akademik bir kurum olmadığını biliyoruz (hoş, olsa ne yazar, onların da hali ortada). Ben bu tür kurumların varlığını tehlikeli buluyorum. Direnişçilerden "TDK yıkılsın, yerine ağaç dikilsin" önerisinin gelmesi an meselesiydi belki de, kim bilir... ■

QUO VADIS, EY DİL?

Dil ve edebiyat ayrılmaz ikili. Biz ölümlüler dili hırpaladıkça, edebiyat iyileştirmeye çalışıyor. Galat-ı meşhurlar, küreselleşme, çeviri, ideoloji, sokak, y nesli, teknoloji dili dönüştürüyor. Hayat, her sabah yeni bir sözcük eklediğimiz koca bir sözlük. Bir yandan sözlükler yazılardursun, dilbilimciler sonuçlar çıkarsın ama asıl eğlenen yazarlar. Cümle yapısı, noktalama, dilbilgisi kurallarına isyan edip edebiyatı kendilerine ve okura oyun alanı eyleyenler. Toplumsal ve siyasi baskıyı, uydurdukları kurmaca dille hicvedenler. Fantastik ve gerçek arasındaki ayrımı hayvanları dile getirerek yok edenler. Sözcüklerden başkahraman yaratanlar.

Dil, bazı yazarlar için kaybolanın peşinde bir arayış, bazıları için bir sığınış. Bu nedenle bütün dünya edebiyatları, "dil göçmeni" yazarların eserleri sayesinde daha zengin. Türkiye'de dilin öyküsü kavgayla dolu. Birinin devrimi diğerinin mağdurluğuna, birinin sadeleşmesi diğerinin cahilliğine, birinin "öz" olması diğerinin yok olmasına, birinin milli değeri diğerinin laikliğine, birinin küfrü diğerinin nefret suçuna karşı. Bu ideolojik anlam kaymaları ya da genişlemeleriyle quo vadis, ey dil?

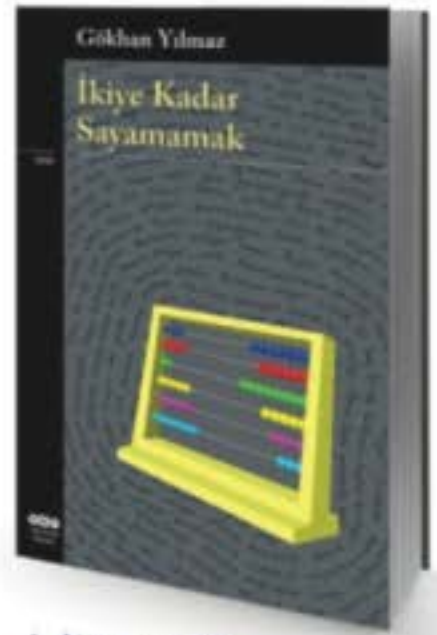
NEFESİ YETMEYEN ÖYKÜLER!

“Zeki ve komik olduğunu düşünen, dille veya kurguyla oynayan, hikayesi eksik ve derdini anlatmaya nefesi yetmeyen bir kalemin öyküleri.”

bölünmesi, dilin de eksik ve fragmental olmasına neden oluyor. Bilinç akışını sık sık kullanan biri için anlaşılabilir bir tercih. Ayrıca, bu eksilteli cümlelerde, heyecanla yetişkinlere bir şeyler anlatmaya çalışan ufak çocukların kesik diline benzer bir naiflik mevcut. Fakat bu naiflik, kaotik bir dünya algısına sahip gibi görünen yazarın elinde dağınık, odaklanamayan, daldan dala atlayan metinlere dönüşebiliyor. Haliyle okur, yazarın bilincinin içinde oradan oraya sürüklenip duruyor. Bu da bizi Yılmaz'ın -ve hatta koca bir modern edebiyatın- bir diğer özelliğine getiriyor: Ben merkezlilik. Kendi bilincinin içine hapsolmuş, sürekli kendini kurcalayarak oradan malzeme çıkaran yazarların metinleri, haliyle fazlasıyla kendi üstüne örtük ve otobiyografik oluyor. Yazarın sık sık kullandığı temalardan da anlaşılıyor bu durum: Anne-oğul ve baba-oğul hesaplaşmaları, kadın saçı imgesi odaklı bir kadın-erkek ilişkisi ve kuş imgesiyle örülü bir ben algısı. Kitapta karşımıza sağlam hikayelerden ziyade, bu ilişkiler üzerine otobiyografik denemeler çıkıyor. Belki de bunu fark eden Yılmaz, dil oyunları ile durumu bertaraf etmeye çalışıyor fakat bu sefer de orantısız şakaya maruz kalıyoruz.

Yılmaz özelinde, edebiyat dergilerini, fanzinleri, blogları ve internet sözlüklerini okuyan bir zamane Nietzsche'si,

edebiyattaki bu devalüasyonu hayretle teşhis edecektir. Ağlayabilir bile. Sürekli kendinden bahseden, zeki ve komik olduğunu düşünen, dille veya kurguyla oynayan, çoğu zaman hikayesi eksik ve derdini anlatmaya nefesi yetmeyen bir kalemin öyküleri. Ama bir o kadar da çağın ruhuna uygun ve popüler. Nietzsche bu devalüasyondan, “üst insan”ların çıkacağını ve yeni değerler inşa edeceğini söylüyordu. Acaba Gökhan Yılmaz bizim üst insanımız mı? ■

İKİYE KADAR SAYAMAMAK
Gökhan Yılmaz
YKY

Tamamen yazarın insafına kalmış durumdayız.

Zerdüşt elinde fenerle Taksim'de bir kitapçıya girer ve “Edebiyat öldü, onu siz öldürdünüz,” diye bağıır. Bugün, İstanbul'da yaşayan bir Nietzsche'miz olsaydı, böyle yazardı muhtemelen. Nietzsche tüm değerlerin değersizleştiğini söylerken 1800'lerin Avrupa'sından bahsediyordu. Biz de 2000'lerin edebiyatından bahsedeceksek, düşünmemiz gereken en önemli kavramlardan biri devalüasyondur. Postmodern edebiyatın tedavüle girmesiyle de, edebi türlerin klasik sözlük tanımlarını yapmak bile neredeyse imkansız hale geldi. Bu sayede içinde hikaye olmayan öykülerimiz bile olabiliyor mesela. Tamamen yazarın insafına kalmış durumdayız.

Bunları bana düşündüren, Gökhan Yılmaz'ın ikinci öykü kitabı *İkiye Kadar Sayamamak*. İlk kitabıyla birlikte değerlendirdiğimizde, yazarın öykü dünyasına dair öne çıkan bazı unsurlara rastlıyoruz. Bunlardan ilki dil oyunları/kelime şakaları. Bunlar öyküye derinlik, zenginlik ve humor katabilir. Ancak yalnızca dil oyunlarından müteşekkil metinler ortaya çıkarmak, hem o metinlere öykü demeyi zorlaştırıyor hem de tüm edebi varlığını bu oyunlar üzerine kurup zeka gösterisi yapmak, arkada akan güzel bir hikaye olmadığında sahipsiz okuru kendinden uzaklaştırıyor. Eksilteli dil ise Yılmaz'ın bir diğer özelliği: Tamamlanmamış, kesik cümleler. Pavese, “Günleri değil anları hatırlarız,” diyordu. Anlatının böyle anlara

SUAT DERVİŞ'İN YÜREĞİ KADAR FOSFORLU CEVRIYE!

“Böylesine verimli, böylesine yaratıcı ve hareketli bir kalem nasıl olur da unutulur, böylesine görmezden gelinir?”

“Ben yazar Suat Derviş'im, kimsenin karısı olarak yad edilemem!” İşte tam da bu yüzden unutulmuş olmalı adı. Ayağını yere vurup bu şekilde bağırdığı, bağırabildiği için hayata, ta 1940'larda... Erkek egemen Türkiye edebiyatı ve entelijansiyesi, bu hem solcu hem de kadın yazarlık mücadelesi veren yazarı itina ile zayıf hafızasının derinliklerine gömmekte başarılı olmuş. Tıpkı türünün diğer örneklerine de hep yaptığı, yapmaya çalıştığı gibi.

Lakin görülüyor ki ne olursa olsun, edebiyatın kendi başına işleyen hafızası o kadar da karanlık ve sığ değildir. An gelir Suat Derviş de, ayağını yere vuran diğerleri de, hızla gönderildikleri yerden ağır ağır çıkagelir.

Kimdir peki Suat Derviş? 1905'te İstanbul'da doğmuştur. İlk gençlik yıllarından itibaren politik hareketin ve yazın hayatının içindedir. 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası'na bağlı Kadın Varlığı adlı derneğin kurucularından olur. *Yeni Edebiyat* dergisini, 1941'de kapatılana kadar çıkarmıştır. Arada, her solcu gibi, görüşlerinden ötürü tutuklanır. Tutukluluğunun ardından Bab-ı Ali, kapılarını onun da yüzüne kapatır. Takma isimle yazmak zorunda kalır. Dört kez evlenir. On yıl çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşar. 60'larda geri döner. Devrimci Kadınlar Birliği'nin kuruluşunda yer alır. 1971'de solcu gençleri evinde saklamaktan dolayı, yani ölümünden bir yıl önce yine tutuklanmıştır... Makaleler, fıkralar, çocuk masalları, radyo piyesleri, tiyatro oyunları yazar, çeviriler yapar. Ve böyle yoğun bir ömre tam on dört roman sığdırır. Peki böylesine verimli, böylesine yaratıcı ve hareketli bir kalem nasıl olur da unutulur, böylesine görmezden gelinir? İşte bu nokta, bizi üzerinde uzun uzun düşündürmelidir. Kurumsallaşma mücadelesi vermekten hiç vazgeçmeyen ve bu uğurda kuruma aykırı her yazarı tek tek dışlayan edebiyat çevrelerinin baskıcı tutumları üzerine ne kadar düşünsek azdır.

Ya Fosforlu Cevriye'yi bilmeyen, tanımayan var mı? Evet, kendisi Yeşilçam'ın gözbebeklerinden biridir. Yaratıcısı ise Derviş'in ta kendisidir. Burjuva bir Osmanlı çocuğu olarak başladığı hayatına solcu, toplumsal gerçekçi bir yazar, bir aydın olarak devam etmeye çalışmış, bu çabasını da son nefesine kadar sürdürmüştür Derviş. Fosforlu Cevriye de onun bu

Ethem Onur Bilgiç

Cevriye'nin kaderine müdahale etmez Suat Derviş: İstanbul sularında doğan, hüzün sonunu yine İstanbul sularında bulacaktır.

Cevriye ne anlıyorsa her şeyden, biz de o kadarını bilir, okuruz. Ötesi yoktur. Cevriye’de, Cevriye’nin ötesi yoktur.

duyarlıkla yarattığı İstanbullu bir sokak çocuğu, bir sokak fahişesidir. Bir yıldızdan dünyaya düştüğünü zanneden, yüreği saf ve ışıklı, ağzı bozuk ve kara sevdalı bu sokak kızı edebiyatımızın halen zihinlerde yaşayan en canlı kahramanlarından.

AA, KARAKOLDA AYNAYI VAR!

Hikaye soğuk bir kış gecesi bir Beyoğlu karakolunda başlar. Evet, hani o hepimizin çok iyi bildiği aynalı karakol. "Cevriye'yi ilk defa bu karakola getirdikleri zaman, büyük bir sevinçle: - A! Karakolda ayna var, diye ellerini çırpmış ve aynaya doğru koşmuştu. Cevriye'nin kendini bir defada yukarıdan aşağıya kadar gördüğü biricik ayna buydu. Tepesinden tırnağa kadar kendi aksini birinci defa olarak görmekten o akşam o kadar büyük bir zevk duymuştu ki yakalanmış olmaktan hissettiği üzüntüyü hemen unutupmuştu. Evet, karakolda ayna vardı... Bu aynaya kimse bakmazdı. Bu karakol aynası sadece sürtüklerin kendilerini seyrettikleri aynaydı."

Cevriye aynalı karakola düşmüştür işte yine. Sokakta iş beklerken her zaman olduğu gibi saçlarındaki ıslak pırıltılar yüzünden enselenmiştir polise. Fosforlu lakabı oradan gelir. O İstanbul sokaklarının en gariban ama bir yandan da hazin bir şekilde en güzel kızı, en güzel fahişesidir. Saçları, gözleri, teni, içinde bir ateş varmış gibi pırıl pırıl parlayan Cevriye, hem anne ve babasını hiç hatırlamadığı için hem de bu pırıltılar yüzünden de bir yıldızdan dünyaya düştüğünü zanneder. Bir gece sokakta uğursuzun biri eline bir eroin paketi tutuşturup kaçınca bir yıl boyunca hapis yatmış, iki yılığına da Bursa'ya sürülmüştür. Ama Bursa'da sürgünün bitmesini bekleyememiş, kaçıp gelmiştir yine İstanbul'a. Sevdalıdır çünkü: Evvela İstanbul'a, sonra da O'na. Adını bile bilmediği, abî diye seslendiği bir kanun kaçağına sevdalı

Suat Derviş, 1940'ların İstanbul'unu bir sokak fahişesinin gözünden anlatmayı başarıyor.

olması her şeyi göze almasına sebep olur. Ve onu karakolda tanıdığımız bu soğuk gecede de, polisin elinden sıvışıp O'na gitmenin yolunu aramaktadır.

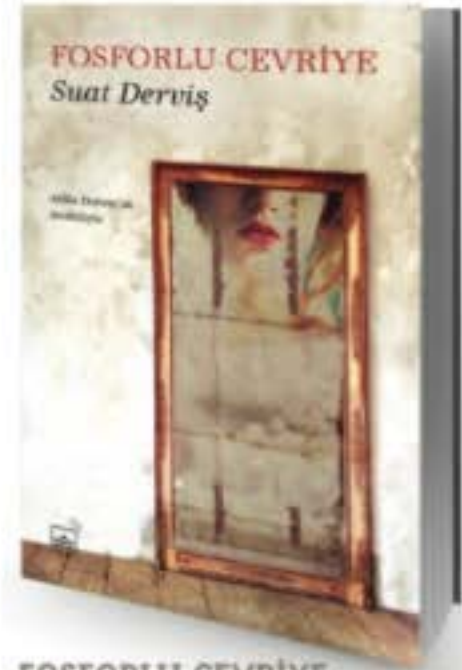
Cevriye hikaye boyunca bir yandan O'nu ararken, bir yandan da geçmişe giderek olanları hatırlar. Derviş, bu samimi ve naif sokak kızının ağzından bir dönem Türkiye'sini ve zamanın ötesine geçecek kadar büyük olan bir aşkı anlatır bizlere. Cevriye'nin kaderine müdahale etmez

Derviş; İstanbul sularında doğan, hazin sonunu yine İstanbul sularında bulacaktır. Cevriye'nin kaderi melodramatik bir roman kahramanı olduğu için değişip güzelleşmeyecek, su testisi yine su yolunda kırılacaktır. Derviş, kaderine müdahale etmediği gibi, kadere de isyan ettirmez Cevriye'yi. Cevriye içinde bulunduğu şartları, içine doğduğu hayatı benimser, insanın içini burkacak derecede kabullenmiştir her şeyi. O'na da o yüzden âşık olmuştur aslında. O, hayatında ilk ve son defa Cevriye'ye "siz" diye hitap eden, gerçek bir bayan, haydi doğrusunu söyleyelim, bir insan gibi davranan tek erkektir. Elini Cevriye'ye sürmez, sırrını onunla paylaşmaz. Cevriye'yi gerçekten sevip sevmediği bile tam olarak belli değildir. İşte Cevriye ne anlıyorsa her şeyden, biz de o kadarını bilir, okuruz. Ötesi yoktur. Cevriye’de, Cevriye’nin ötesi yoktur.

İNSANLARIN İÇİNE YERLEŞMİŞ KÖTÜLÜK

Suat Derviş, başta da söylediğim gibi, toplumsal-gerçekçi bir yazar. 40'ların İstanbul'unu bir sokak fahişesinin gözünden, son derece akıcı bir dil ve sade bir gözlem gücüyle ve hatta neredeyse tuhaf bir şekilde ta içeriden anlatmayı başarıyor. Değişen kent yaşamında, insanların içine yerleşmiş kötülüğü, yalnızlığı, vahşiliği eleştirel bir bakışla kavrarken, o dönemin, içinden azınlıkların henüz ayıklanmamış olduğu toplumsal yapısını da hatırlatıyor. Cevriye'ye kol kanat gerenlerin çoğunun, Dikranui'dan Barba ve Kosti'ye, Çatlak Marika'dan yaşlı Mayrık'a azınlıktan olması, gönül telimizi ayrıca titretiyor.

İçimizi titreten son şeyse, Derviş'in bir yazar olarak kahramanı Fosforlu Cevriye'yi çok ama çok sevmesi; tüm gerçekçi olma çabalarına, tarafsız gözlem gücüne rağmen gerçekte hiç olamayacak kadar "iyi" bir kahraman yaratması ve ona inanması. Zaten sanırım, Suat Derviş Cevriye'yi bu kadar sevmese, Cevriye de bu kadar fosforlu, samimi ve unutulmaz olamazdı... ■

FOSFORLU CEVRIYE

Suat Derviş
İthaki Yayınları

VE İŞTE OKURUNU BÖYLE KAYBEDERSİN

“Ve İşte Onu Böyle Kaybedersin”
*“kitsch” kategorisine yakın, edebi-
 felsefi kavrayıştan uzak bir eser.*

Junot Díaz, 1997’de edebiyat sahnesine *Drown* isimli eseriyle çıkmış, kendisinin de dahil olduğu Dominik asıllı ABD’lilere dair hikayeleri, kullandığı cesur dil ve anlatımıyla övgü toplamıştı. Tarihler 2007’yi gösterdiğinde, Dominik’ten ABD’ye göç etmiş bir ailenin başına gelenleri anlattığı *Oscar Wao’nun Tuhaf Kısa Yaşamı* ile Pulitzer Ödülü’nün sahibi oldu. Şimdiyse raflarda, *Ve İşte Onu Böyle Kaybedersin* isimli eseri var.

Kitabımızın merkezinde, Dominik göçmeni bir Amerikalı olan Yunior’un muhtelif hikayeleri yer alıyor. Kronolojik bir sıra izlemeyen bu hikayelerde, babasından abisine kadar hayatındaki tüm adamların “aldatan adamlar” olduğu Yunior’un bu minvaldeki kendi “maceraları”na eşlik ediyoruz. Lakin bu refakat, kadın karakterlerle ilgili anlatım ve karakterizasyon problemlerini de beraberinde getiriyor. Sayfalar boyunca Díaz’ın kadınları bağımsız birer varlık olarak değil, özneleşemeyen, Díaz’ın onlara verdiği “tepkimeler” üzerinden varolan nesneler olarak karşımıza çıkıyorlar.

Ekseriyetle kadın vücudunun muhtelif parçalarına odaklı, kitabın diliyle söylersek kimi becerip kimi aldattığı ve sonra da onları nasıl geri kazanmaya çalıştığını temel alan hikayeler bir süre sonra bir alkol ya da kumar bağımlısının kısırdöngüsünü andırıyor. Bu nedenle kadın karakterler de soğuk, yavan, mesafeli ve sakatlanmış figürler haline geliyor.

ATAERKİL DİL

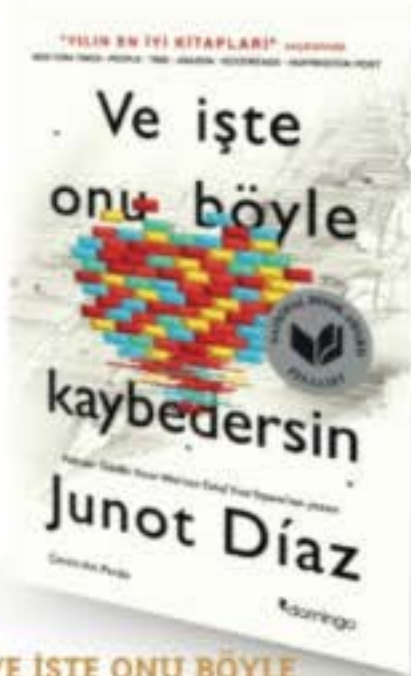
Yazarın dilindeki akıcılık ve naiflik kitabı yer yer eğlenceli ve akıcı hale getirir de,

Verilmeye çalışan mesaj: “Aldatmayın, kötü olur.”

bu naif ve samimi dilin ekseriyetle erkeklere hitap ettiğini belirtmeliyiz. Evet, kullanılan ataerkil dil ve küfürler ile bir erkeğin çekici bir kadına yaklaşım tarzındaki ilkel ifadeler biz erkek okuyucuları yavan-iptidai gerçekliğimizle kimi zaman gülümsetebiliyor. Fakat yazarın kadın vücudu ve duygularına karşı cinsimizin ataerkil gerçekliklerini yansıttığı bu dil ve yaklaşımların, bir kadın okuyucunun gözünden son derece irite edici-yavan görülebileceğini söylemek durumundayız. Üstelik feminist bir edebi bakışla taş üstünde taş bırakmayacak bir bombardımana da açık olduğunu itiraf etmeliyiz.

Bunların yanı sıra, kitaptaki anlatım bozuklukları (“Yani gülde belki günde bir kez olsun sen bir şey yapardın” gibi s. 14) ve yazım hataları da kimi zaman çokça göze batıp rahatsızlık verebiliyor. Lakin kitapların biçemlerine dair ülkemizdeki estetik göz önüne alındığında Domingo’nun -bu kitapta olduğu gibi- tercihlerini de tebrik etmek lazım. *Ve İşte Onu Böyle Kaybedersin*, her ne kadar son kertede bir “paçavra” olarak adlandırılmayacak olsa da, yukarıda izah edilen sebeplerden ötürü Amerikan kültür endüstrisinin şişirdiği, aterkil-benmerkezli, nesneci ve tekboyutlu çerçevesiyle “kitsch” kategorisine yakın, edebi-felsefi kavrayıştan uzak bir eser. Haliyle bu edebi-felsefi çerçevenin yetersizliğinde verilmeye çalışan mesaj da, şu yavanlığa indirgenmiş oluyor: “Aldatmayın, kötü olur.” Eksik olmayın Bay Díaz, bu kadarını aklımızda tutacağız... ■

VE İŞTE ONU BÖYLE KAYBEDERSİN

Junot Díaz

Domingo

Çeviren: Avı Pardo

İÇİNDEN İNSAN GEÇEN LAĞIM

“Hakan Günday’ın romanları hayatın sert yanlarını anlatmıyor, yakından bakarsan “hayat zaten bu,” diyor.

Roman boyunca "itaat", "otorite", "güç", "özgür irade" gibi kavramları sorguluyor Günday.

"Bence bütün çocukları mezarda doğurup hemen gömmek lazım. Hiç yorulmamış olurlar." *Daha*'daki bu cümleyi herhangi bir Hakan Günday kitabının içine koysanız da yerini rahatlıkla bulur. Dünya aynı dünya. Aynı, çünkü çekilir gibi değil bu hayat! Okuması, hazmetmesi bile zor. Bir yumruk boğazınıza iniyor, diğeri suratınıza, midenize çalışıyor. Ama önce bu "sert hikaye" klişelerinden vazgeçelim, hayatın sert yanlarını

anlatmıyor Günday'ın romanları; yakından bakarsan "Hayat zaten bu," diyor. Hangi mesafeden baktığın önemli. Yoksa, Gazâ'nın dediği gibi, "Belgesellerde izliyorduk, Dünya uzaktan ne kadar güzel görünüyordu değil mi!" Değil. Yakından hiç değil!

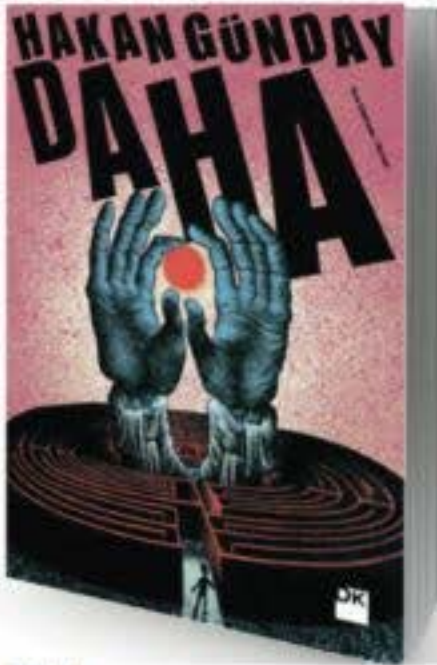
"İçinden insan geçen bir lağım"ın hikayesi *Daha*. İnsan kaçakçılığını ya da haberlerden dilimize geçmiş şekliyle "insanlık dramını" "kötü"lerin, yani kaçak göçmenleri kaçıranların tarafından anlatıyor. Daha doğrusu "kötü"nün zihnini, kalbini ve kötülüğün başlangıcını görüyoruz. Yani insanın kendisini...

Her sayfadan cesetler taşıyor, her cümle ölü kokuyor. Dahası, her umut ölü kokuyor. Ölü doğuyor. "İnsanın kullandığı ilk alet, başka bir insandı," cümlesini kuracak kadar erken başlıyor hayata Gazâ. Babası insan kaçakçısı olunca o da çocuk yaşta tanışıyor bu umutsuz yolculuklarla. Evlerinden kalkıp binlerce kilometre uzakta hiç var olmamış, hiçbir zaman da olmayacak bir hayatın peşinden giden ve yok olan insanların yolculukları Gazâ'nın hayatından, evinden, zihninden, kalbinden, geleceğinden, en çok da geçmişinden geçiyor. Geçmiş onun hayatı, onun sonu oluyor.

Günday, Gazâ'da tüm dünyanın rutine dönüşmüş acısını gösteriyor. Bir insanın acısı dünyanın acısı değil mi zaten! Schopenhauer'in kötümserliğini kanıtlarcasına bir hayat Gazâ'nın ki de. Kısacık bir yaşam, hepî topu bir çocukluk, gençlik harcanıyor! Ama hikayesine girdiğiniz an insanlık tarihinde dolaşıyor, mezhep savaşlarına, demokrasi yalanına, yönetim şekillerine, deneylere, psikoterapi seanslarına, diplomatik ilişkilere, Doğu-Batı ayırımına, savaşlara, kıtalar arası yolculuklara bulaşıyorsunuz. Kaçakları tuttukları o karanlık deponun kokmuşluğu dünyanın özeti aslında. Tüm o ikiyüzlülüğün ardındaki hayat... Haberlerde, yardım davetlerinde, savaşla, açlıkla, yoksullukla mücadele ediyor gözüken büyük insanların cümlelerinde, özel günlerdeki yardımlaşma çağrılarında, sokakta, vicdanımızı her rahatlattığımızda yaşadığımız yalanın kendisi tam da o yollarda başına bin bir türlü bela gelen, aç bırakılan, tecavüz edilen, hastalanan, öldürülen milyonlarca çocuk, kadın, erkek.

İNSANLIK TARİHİNİN SABIKASI

Dünya nefret dolu... Gazâ da öyle. Kaçak göçmenlerden, onlar yüzünden yiten hayatından, onun yüzünden yiten hayatlardan, doğduğu an kendisini öldürmek isteyen annesinden, onu kullanmak isteyen herkesten nefret ediyor. Bankada gördüğü yaşlı adamdan bile nefret ediyor. İğreniyor. Çünkü o yaşlının

DAHA
Hakan Günday
Doğan Kitap

yüzünde yakaladığı ifadeyi tanıyor. Kendisi gibi korktuğunu biliyor. Onun gibi yalnız olmaktan korkuyor. Çok korkuyor. Ve "nefretin korkakların intikamı olduğunu" biliyor. O yüzden daha fazla nefret ediyor. Daha çok korkuyor. Devletten, politikadan, bürokrasiden de nefret ediyor. Basit olan şeyin farkında, "Devlet bir kelimedir. İnsan öldürür." İnsandan nefret ediyor. En çok da babasından... Yaşadığı hayatın sorumlusu olan babası...

Kaçaklarla birlikte gömüldüğü karanlığının sorumlusu... Ve anlayamıyor, "Bir insandan bu kadar nefret etmek ve onun tarafından önemsenmeyi bu kadar istemek, aynı anda nasıl mümkün oluyordu?" Dokunmaktan da nefret ediyor. Çünkü cesetlerin içinden çıkan, ölülerin arasında büyüyen bir çocuk Gazâ. Yaşamak ve ölmek arasında belki de bugüne kadar kurulmuş en net cümleyi o yüzden Gazâ kuruyor: "Doğmakta olan bir bebeği çıktığı yere geri sokmak için karşı konulmaz bir istek duyabileceğimden emindim." Yaşamak mı demiştiniz!

Geçmişinden kurtulamayan, kurtarılmayı bekleyen, "derisinin dışında bir hayat kuramayan," delilik ile hayat arasında gidip gelen bir erkek/çocuk Gazâ. Son sayfaya kadar kendisiyle hesaplaşırken geri adım dahi atmıyor, arınmayı yine geçmişiyile gerçekleştiriyor. İntikamını hayattan almak istiyor. Belki de o yüzden hayatın anlamına, "her şey bir inat meselesi" cevabını veriyor.

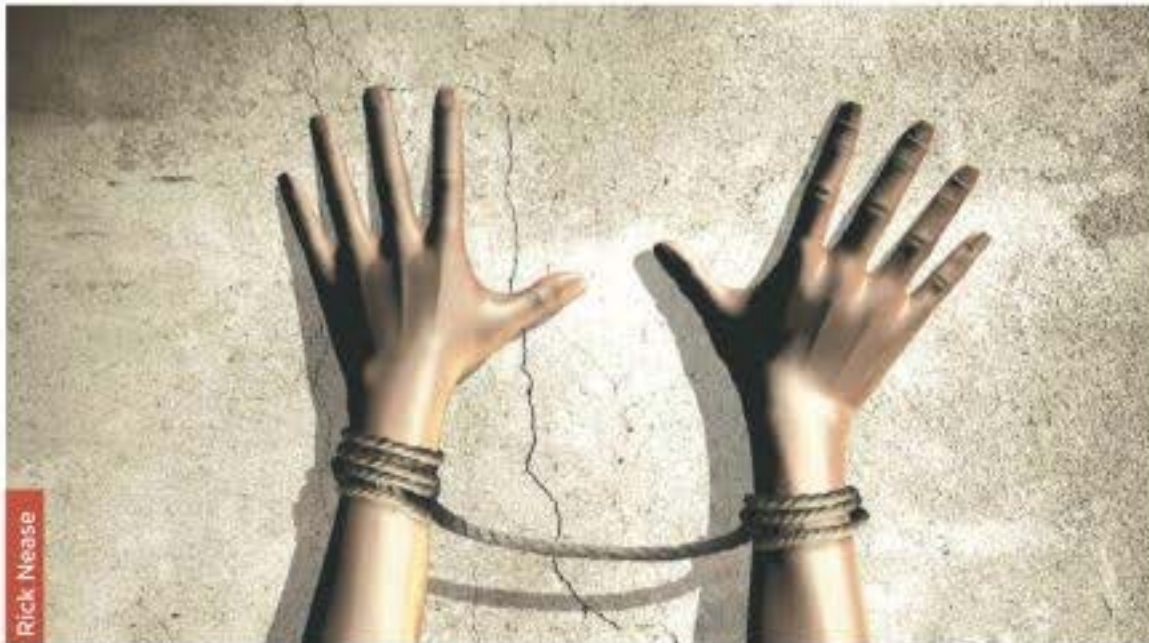
"Bence bütün çocukları mezarda doğurup hemen gömmek lazım." *Daha*'daki bu cümleyi herhangi bir Hakan Günday kitabının içine koysanız da yerini rahatlıkla bulur.

Büyümenin ne menem bir şey olduğunu büyümeden tadıyor, "büyük adam olmak" içinse önündeki engel kendisi, daha doğrusu geçmişi. Uzun bir süre yanından ayrılmayan, bir bakıma vicdanı olan Cuma ve onun bıraktığı kağıttan kurbağası hayatla tek bağı belki de. Bir de aklından çıkmayan o görüntüler; annesinin elbisesi, Buda heykelleri, Dordor ve Harmin'le anıları, depodaki "dünyanın en güzel kızı" ve cesetler...

Günday, on beş yılı eşsiz bir şekilde anlatırken karakterin zihninden bir ülkeye, insanlığa giden yollar inşa ediyor ve o yollar üzerindeki suçluluk ve ikiye bölünmeyle baş başa bırakıyor okuyucusunu. Kusursuz bir şekilde kurduğu hikaye kurgusu hiçbir cümlemin boş kalmamasını sağlıyor. Dili öylesine hareketli kullanıyor ki, her gerilim yarattığında yeni bir katman oluşturmayı beceriyor, hikaye içinde hikayeler açarak adeta insanlık tarihinin sabıkasını ortaya döküyor. Linç kültürü üzerine yazdığı bölümleri ayrı bir kitap olarak basmak bile mümkün. Daha da önemlisi "nedensiz şiddet" in nedenini aramak gibi zor bir işin altından da kalkıyor. Ve çok uzun bir süre, hatta hiçbir zaman aklımızdan çıkmayacak sahneler kuruyor. Gazâ'nın göçmenlere nefret kustuğu, "neden evinizde oturmuyorsunuz," diye söylendiği bölüm, Spike Lee'nin 25. Saat'teki ayna karşısındaki monolog sahnesini hatırlatıyor. Kitabın önemli bir

kismini kapsayan "depodaki deney" bölümünde W. Golding'in *Sineklerin Tanrısı*, M. Giordano'nun *Deney*, K. Takami'nin *Ölüm Oyunu* gibi romanları geliyor akla. Zaten roman boyunca "itaat", "otorite", "güç", "özgür irade" gibi kavramları sorguluyor Günday. Önceki kitabı *Az*'la ilgili Günday'a sıkça sorulan soru yine karşımıza çıkacak büyük ihtimalle: "İnsan bu kadar çok şeyi yaşar mı?" Yaşamıyor muyuz?

O yüzden bir hikayesi yok, herhangi bir türe ait değil Günday'ın romanları. *Daha* da öyle. Yine insan denen mahlukatın içini deşiyor, en acıtan yerlerini dışarıya akıtıyor. Daha fazla acı, daha fazla insan eti, daha fazla gerçek. ■

Rick Nease

İnsan kaçakçılığını "kötü"lerin, yani kaçak göçmenleri kaçıranların tarafından anlatıyor *Daha*.

HANGİ BOND, JAMES BOND MU?

"Sarısin Bond mu olur," diye şimdiye kadar Daniel Craig'e burun kıvrırlara Pierce Brosnan'ı aratmayacak bir isim gerçekten de Daniel Day-Lewis...

“James Bond kitaplarını “prestij” olarak kabul edip yayımlayacak bir yayınevinin ortaya çıkmasını beklemek hakkımız.

Eğer modası geçmiş bir Bond'dan söz etmek gerekiyorsa, sanırım büyük bir çoğunluğun aklına ilk gelen "bond tipi çanta"lar olacaktır. Ne de olsa artık neredeyse kimse taşıyor o bir zamanların vazgeçilmez sanılan çantalarını. Öte yandan Ian Fleming'in Türkçedeki *James Bond* kitaplarını göz önünde bulundurduğumuzda, bir başka deyişle "diğer" Bond'un da pek popüler olmadığını söyleyebiliriz; evet Bond'un, James Bond'un...

Yakın bir zaman önce, William Boyd tarafından kaleme alınan *Solo* isimli yeni bir Bond macerası yayımlandı.

Tam da Ian Fleming'in ilk orijinal Bond kitabının yayımlanmasının (1953) üzerinden 60 yıl geçmişken... Bu, Fleming ailesinin de bilgisi dahilinde yazılan "devam romanı" aslında ne bir ilkti ne de görüldüğü kadarıyla bir son. (Daha önce de Kingsley Amis, Christopher Wood, John Gardner, Raymond Benson, Sebastian Faulks ve Jeffery Deaver gibi yazarlarca da Bond kitapları

kaleme alınmıştı.) William Boyd'un yeni kitabını klasik bir araba önünde, hostesler eşliğinde, şeffaf bir bond tipi çanta içerisinde tanıttığı haberini birçok yayında okuduk. Boyd'un *Solo* romanı belki henüz Türkçeye çevrilmiş değil ama daha önceki devam romanlarından bazılarını da Türkçede okumak mümkün; Deaver'ın *Tam Yetki*, Benson'ın *Başka Bir Gün Öl* ya da Faulks'un *Afyon Çiçeği* romanı gibi. Burada da bir sorun yok gibi görünüyor. İlginç olansa, orijinal *James Bond* kitaplarına ulaşmanın imkansızlığı...

“ÇİFT SIFIRLI”LIĞIN ANLAMİ

"Eğer adam öldürmeye hazırsan Çift Sıfırlı bir numara almak güç değildir. (...) Bunun anlamı yalnızca budur. Öyle özellikle gurur duyulacak bir şey değildir. Çift Sıfır olmamı New York'ta Japon bir şifre uzmanı ile Stockholm'de Norveçli bir ikili ajanın cesetlerine borçluyum. Belki ikisi de iyi insanlardı. Tito'nun öldürttüğü o Yugoslav gibi dünyada esen kasırgaya kapılmışlardı. Bu kafa karıştırıcı bir iştir ama eğer mesleğinse denileni yaparsın." James Bond, "çift sıfırlı"lığın anlamını bu cümlelerle açıklıyordu serinin ilk kitabı olan *Royale Kumarhanesi*'nde. İlk kez o meşhur kendini tanııtma cümlesini sarf ettiği, karıştırılmaması yalnızca çalkalanması gereken o özel kokteyline isim bulduğu, sonrasında bir türlü aklından çıkaramayacağı Vesper'la tanıştığı romanda... 1953 tarihli bu romanın ardından Ian Fleming, 1964 yılında hayata veda edene kadar, toplamda 12 roman ve iki öyküde görünür kıldı James Bond'u. Ancak bu karakterin dünya çapında bu kadar popüler olmasının asıl sebebi, hiç kuşkusuz, beyazperde uyarlamaları...

James Bond'u ve elbette "Bond kızı"nı kimin

ROYALE KUMARHANESİ

Ian Fleming
Maceraperest Kitaplar
Çeviren: Mehmet Harmancı

canlandıracağından başlayarak, hangi son model arabanın görünür olacağı, Bond'un ne gibi son teknolojik "oyuncaklar"la oynayacağına, kullanılacak müziğe kadar uzanan geniş bir "ilgi" listesi var *James Bond* filmlerinin. Fleming'in kitaplarının gölgede kalması kaçınılmaz adeta. Ancak bu durum, Fleming'in orijinal *James Bond* serisini Türkçede okuma imkanından mahrum kalmamızı gerektirmez sanırım!

Türkiye'de, özellikle 60'lı yıllarda art arda, neredeyse soluksuz yayımlanan polisiye romanlar arasında Fleming'in *James Bond* kitapları da yer almış; hatta hemen hemen hepsi yayımlanmış. Günümüze geldiğimizdeyse, bayrağı 2003 yılında Maceraperest Kitaplar'ın devraldığına tanıklık etmiştik. İlk kitap *Royale Kumarhanesi*'nin ardından, bir sonraki yıl *Öldür ve Yaşa*'nın yayımlanmasıyla birlikte Maceraperest Kitaplar'ın tüm seriyi -üstelik kronolojik sıra gözeterek- tamamlayacağını ummuştuk. "İçindekiler" bölümünün 007'yle başlaması ve sayfa numaralarının da başında hep sıfırla kullanılması gibi hoşluklar barındıran seriye, ne yazık ki bu iki kitabın ardından devam edilmedi... (En azından ilk 7 kitap yayımlanabilseydi!) Yayınevinin bu kararı almasında, büyük bir ihtimalle, "yetersiz ilgi"nin de katkısı büyüktür. Ancak yine de, filmlere gösterilen ilginin neden en azından bir kısmının bile romanlara gösterilmediğine hayıflanmak kadar, bu kitapları "prestij" olarak kabul edip yayımlayacak bir yayınevinin ortaya çıkmasını beklemek de hakkımız - ya da seriye kaldığı yerden devam edilmesini...

Kitapları "savunmaya" çalışırken, en yeni Bond romanının yazarı William Boyd'un bile çıkıp, "Benim Bond'um Daniel Day-Lewis'tir" şeklinde bir açıklama yapmasına ise söylenebilecek bir söz yok! Öte yandan, "Sarışın Bond mu olur," diye şimdiye kadar Daniel Craig'e burun kıvrınlara Pierce Brosnan'ı aratmayacak bir isim gerçekten de Daniel Day-Lewis... ■

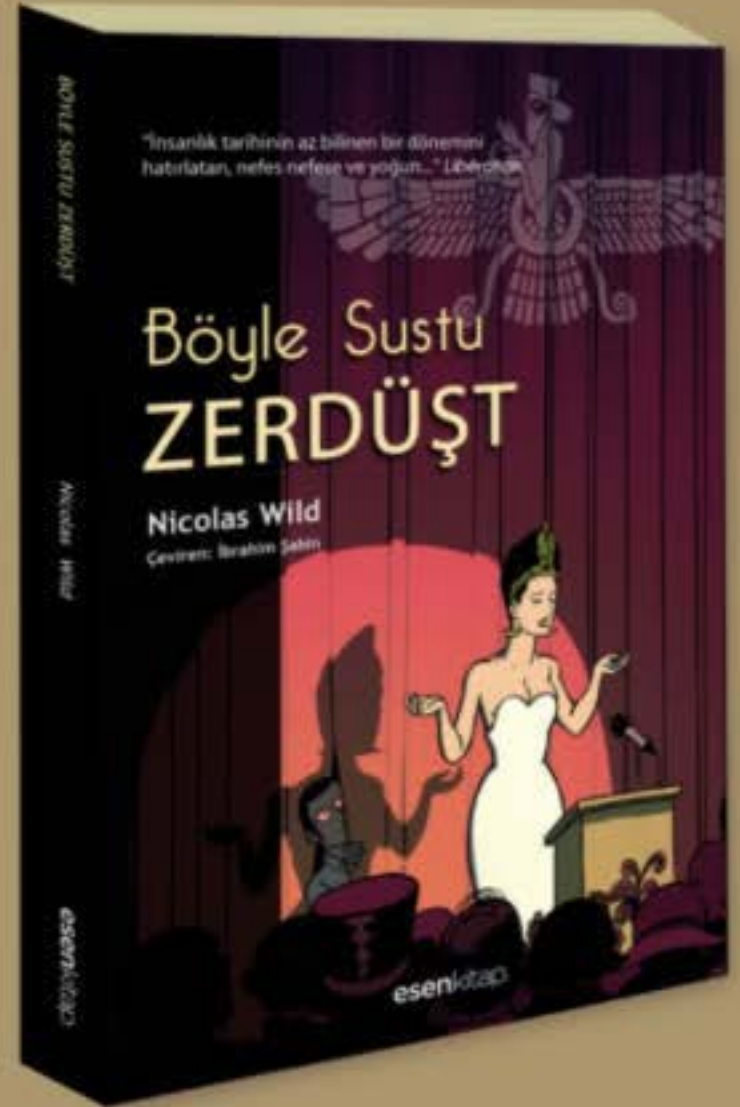
Ian Fleming, 1964 yılında hayata veda edene kadar, toplamda 12 roman ve iki öyküde görünür kıldı James Bond'u.

"Bize insanlık tarihinin az bilinen bir dönemini hatırlatan, nefes nefese ve yoğun bir öykü..."

Libération

"Böyle Sustu Zerdüş'te, Nicolas Wild, kendine has mizahı ve hassasiyetiyle sizlerle..."

Le Monde

2005-2008 yılları arasında Avrupa'nın çeşitli yerlerinde, Zerdüştlüğün birçok önemli ismi, şaibeli şekillerde öldürüldü. Bu insanlardan biri olan Kasra Vadarafi'nin hayatından esinlenerek yazılan *Böyle Sustu Zerdüş'tün* her sayfasını merakla, heyecanla, gülerek ve duygulanarak okuyacaksınız...

esenkitap.

OYUNLARLA YAŞAYANLAR

“Saklı Bahçeler Haritası, tarihsel arka planının zenginliği, olay ve karakterleri, dili ve kurgusuyla Nermin Yıldırım’ın olgunluk dönemine girdiğini müjdeliyor.”

1980 doğumlu Nermin Yıldırım, genç yazar kuşağının gelecek vaat eden isimlerinden; daha önce *Unutma Beni Apartmanı* (2011) ve *Rüyalar Anlatılmaz* (2012) adlı romanları yayımlanmıştı. Her iki romanında da geçmiş ile bugün arasında gidip gelen ve geçmişteki yaşanmışlıkların bugün üzerindeki etkisini işleyen hikayeler anlatıyordu. Yeni romanı *Saklı Bahçeler Haritası*’nda da benzer bir anlatım görüyoruz. Ancak ciddi bir aşama kaydetmiş; *Saklı Bahçeler Haritası*, tarihsel arka planının zenginliği, olay ve karakterleri, dili ve kurgusuyla Nermin Yıldırım’ın olgunluk dönemine girdiğini müjdeliyor.

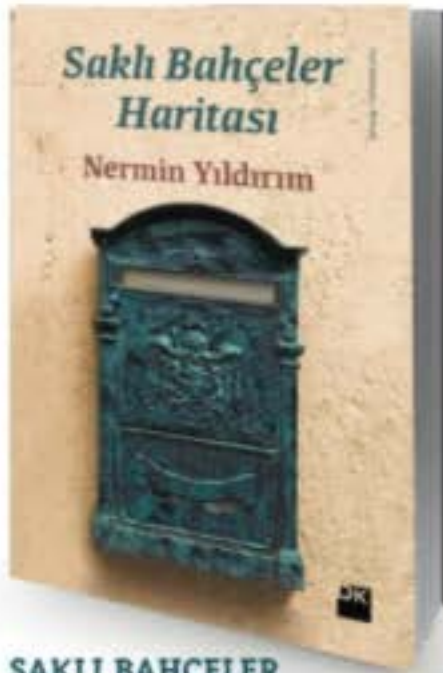
Yan yana akan ama biri diğerini etkileyen iki farklı hikayesi, iki farklı zamanı var romanın. Mekanlarsa İstanbul’dan Berlin’e, Berlin’den Polonya’ya, oradan İspanya’ya kadar geniş bir alana yayılıyor. Tarihsel ve zamansal genişlik hikayeye büyük bir dinamizm katmış. Ne var ki romanı özetlemeyi bir hayli zorlaştırıyor. İstanbul’dan başlayalım; büyük bir yayınevinin editörü olan Rıdvan’a gelen esrarengiz bir zarftan... Masasının üzerinde bulunduğu zarfın içinden biri Suad, öbürü Behiye ismiyle imzalı iki kısa mektup çıkar. Sararıp solmuş kağıtlardaki tarihleri görünce şaşıracaktır Rıdvan. 1960 yılını göstermektedir tarihler. Behiye Berlin’den, Suad İstanbul’dan yazmıştır.

Rıdvan mektupların bir yazar tarafından yollanan yeni bir roman taslağı mı yoksa kendisine oynanan bir oyun mu olduğu düşündürsün, biz Suad ile Behiye arasındaki mektuplaşmaya, daha doğrusu hesaplaşmaya odaklanacağız: Suad ve Behiye, yolları 1933’te ayrılmış iki kızkardeş. Zengin bir ailenin çocukları, küçük kardeşleri Fuad’ın talihsiz ölümünden sonra birbirlerine

Tarihsel ve zamansal genişlik hikayeye büyük bir dinamizm katmış. Ne var ki romanı özetlemeyi bir hayli zorlaştırıyor.

çok yakın yaşamışlar. Behiye, Suad’ın da sevdiği Franz’ın peşinden evi terk edince ilişkileri kopmuş, 27 yıldır ne görüşmüşler ne de haberleşmişler. Artık kırklı yaşlarında olan Behiye, Suad’ın kendisini affetmesini istiyor. Suad ise katı. Nasıl katı olmasın? 30’lardan 60’lara öyle acılar yaşamış, öyle acılara tanıklık etmiş ki, hayattan neredeyse elini ayağını çekmiş. İşte bunları anlatacaktır Behiye acılı ve ağulu bir dille; Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki toplumsal ve kültürel değişim, kılık kıyafet modernleşmesi, köşe kapmacı, köşe dönücü zihniyetler, varlık vergisi, Demokrat Parti iktidarı, 6-7 Eylül olayları... Erkek egemen bir toplumda kendini var etmeye çalışan, yerini arayan Suad, kötü bir evliliğe de katlanmak zorunda kalmış; Behiye gibi kaçıp gitmek hayalleriyle yaşamıştır: “Kaçamadığım ve kaçamayacağımı anladığım için, yıllar boyu oyunlar uydurup durdum. Kendimi terk edemeyince, hiç değilse başka hayatlarda soluklanabileceğim hayaller kurdum. (...) Ben hayatın hayalini kurmakla avundum, sense bizzat yaşadın. Bencilliğine öfkeliyim ama bunun haricinde seni ancak kıskanabilirim. Zira sen, benim yapmak isteyip yapamadığım, olmak isteyip olamadığım her şeysin kardeşim!”

SAKLI BAHÇELER HARİTASI
Nermin Yıldırım
Doğan Kitap

Suad'ın yapmak isteyip de yapamadıklarını gerçekten yaşamıştır Suad. Ama onun tanıklıkları da acılarla dolu. Mesela kocası Franz'ın peşinden İspanya'ya gitmiş, iç savaşa katılmış, pek çok önemli insanla tanışmış, Almanya'da Nazizmin iktidara gelişini, Polonya'da Yahudilere uygulanan katliamları izlemiştir. Sonra kocasından ayrılmış, sevdiklerini yitirmiş ama yaşama sevincini muhafaza etmesini bilmiştir.

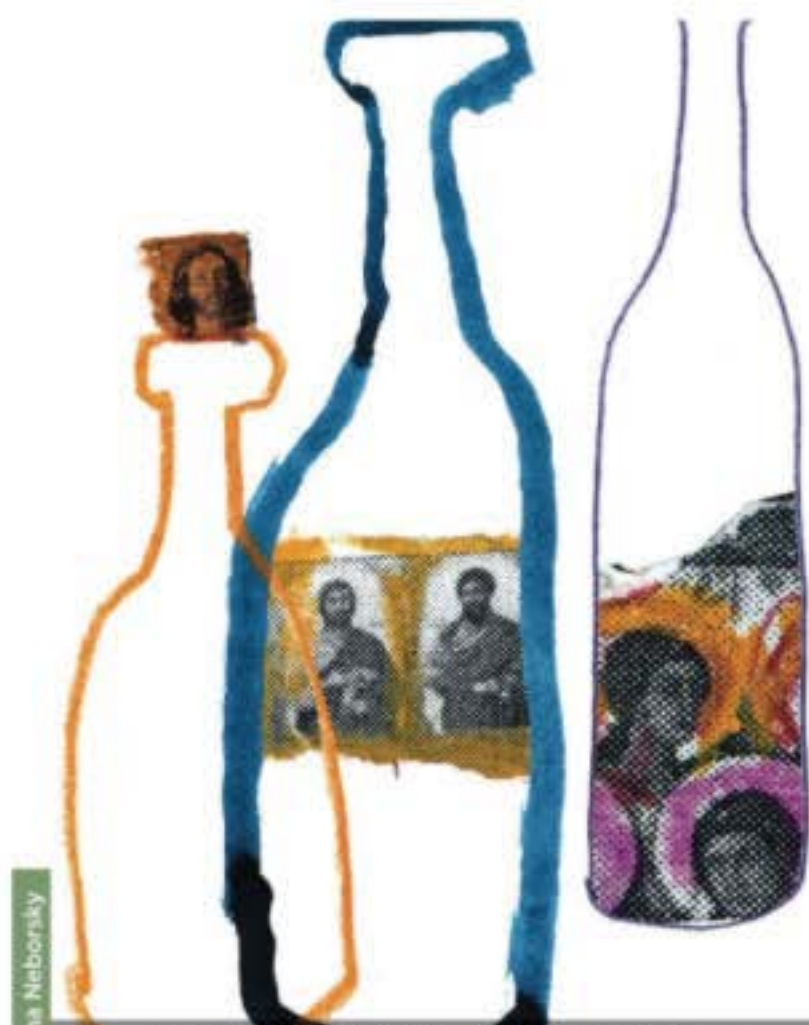
Mektuplardaki

hikayeler romanın içine yayılarak ilerliyor. Araya giren bölümlerde ise editör Rıdvan'ın bu mektuplarla kurduğu ilişki öne çıkacak; bir yandan mektupların kurmaca mı gerçek mi olduğu hakkındaki şüpheleri, diğer yandan zarfları gönderenin belirsizliği ama belki de daha önemlisi Rıdvan'ın mektuplarda okuduğu hayatlarla kurduğu empati... Sonuçta işini aksatacak kadar gerilecektir Rıdvan. Oysa zarfların sırrı hiç de uzağında değildir...

İNSAN RUHUNUN HARİTASI

İki ana hikayeden söz ettim ama çok sayıda yan hikayecik olduğunu da eklemek gerekir. Neredeyse her roman kişinin ayrı ve etkileyici bir hikayesi var. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Avrupa'nın en kaotik tarihinin karakteristiğini çok sayıda hikaye ile ortaya koyuyor Yıldırım. Ama özellikle belirtmek gerekir ki *Saklı Bahçeler Haritası* tarihi roman türüne yerleştirebileceğimiz bir anlatı değil. Tarih roman kişilerinin hayatlarının içinden akıp giderken onların kaderlerini etkiliyor. Tarih ve coğrafya içine öyle iyi yerleştirilmişler ki, duygu ve düşüncelerine kolaylıkla eşlik edebiliyoruz.

Saklı Bahçeler Haritası'nın övgüye değer yanlarını sayarken kurgusu üzerinde de durmak isterim. Ayrı kollarından akan iki hikayenin kesişme noktalarını yakalaması, Rıdvan'ın mektupların gizemini çözme uğraşı üzerinden merak duygumuzu sürekli körüklemesi güzel ama kurgunun romana katkısı Behiye ve Suad'ın hikayesinde. Sürpriz ama bu hikayeye çok yakışan son çok iyi kurgulanmış. Öyle ki, başa dönüp hikayeleri yeniden gözden geçirmek isteği uyandırıyor. Başa döndüğünüzde ise Yıldırım'ın böyle bir sürprizli son hazırlamak için şapkadan tavşan çıkarmadığını, ipuçlarını mektuplar arasına

Joanna Neborsky

Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Avrupa'nın en kaotik tarihinin karakteristiğini çok sayıda hikaye ile ortaya koyuyor Yıldırım.

serpiştirdiğini fark ediyorsunuz. Geçip giden hayatların yarattığı hüznün daha da yoğunlaşıyor.

Ve son olarak dili... Rıdvan'ın dünyasına, yani günümüze geldiğinde biraz ruhsuz, ama mektuplarda kullanılan dil derinlikli ve şiirsel. Burhan Sönmez'in ifadesiyle, "Has bir dile yaslanan Nermin Yıldırım, insanın ruh haritası ile toplumun ruh haritasının kesiştiği yerde, edebiyatın güçlü haritasını çıkarıyor ve orada herkese yeni bir kader çiziyor."

Nermin Yıldırım'ın süprizli bir son hazırlamak için şapkadan tavşan çıkarmadığını, ipuçlarını mektuplar arasına serpiştirdiğini fark ediyorsunuz.

Suad'ın vasiyet mahiyetindeki son mektubundan bir alıntı ile bitirelim: "Sakın üzülme. Üzülme ve bil ki dünya dediğin lüzumsuz bahçe, bazen her yer, bazen tek bir yer, bazen de hiçbir yerdir. İnsan dediğin kötü tohum, bazen her şey, bazen tek bir şey, bazen de hiçbir şeydir. Ama tuhaf olan bu değildir Behiye. Bu işteki asıl acayiplik, öyle ya da böyle oluşunun aslında hiç fark etmeyişidir. Ve işte tam da fark etmediğini fark ettiğin o nefsi anda, âlemin ritmi bozulur, içi boşalır, bir güvercinin karda bıraktığı ayak izlerine dönersin. Sonra azıcık kar yağar, silinirsin. Böyledir. Yani bütün uzun hikâyeler bu kadarcıktır aslında. Ne kadar uzun başlarsan başla, sonunda hep kısacık bitersin. Bir rüyadan öbürüne devrilirken birdenbire nefesin kesiliverir. Ne bahçe kalır geriye, ne çiçek ne de tohum. Bitersin." ■

ÖPÜNCE GEÇMEYEN ÇOCUK ACILARI

ff *Roman kahramanımızın annesinin, kendisine 1893 yılında hamile olduğunu öğreniyor, ama ana rahmindeki bebeğin doğmak için 1908'e kadar nasıl bekleyebildiğini çözemiyoruz.*

Venüs bildiğimiz bir coğrafyada geçiyor, bildiğimiz siyasi, sosyal olaylar arka fonda bir belirip bir kayboluyor.

Kaan Bağcı

Her bir an, her yerde, her yaşta insan acı çekiyor. Bunun böyle olduğunu gayet iyi biliyoruz. Öte yandan çoğumuz ancak, -büyük medya, STK, devlet, kurum şu bunun da pompalamasıyla-, acı çekenler çocuklar olduğunda kulak kesiliyoruz. "İsrail bombaladı, Suriye'de çatışma, Amerika işgal etti, iki terörist sağ/ölü ele geçti" başlıklı haberler ne fena ki gerçek insanların acılarını düşündürmüyor. Hepsi de çok duyduğumuz, böylece içini bomboşalttığımız vahşet, şiddet, felaket hikayeleri. Amma velakin, reklamcılar, keza yeni kuşak sinemacıların ve elbette medyanın çoktan keşfettiği gibi işin içine çocuk girdi mi akan sular duruyor, herkes kulak kesiliyor, içler cız ediyor. Somali diye bir ülke olduğunu, oradakilerin büyük açlık, susuzluk çektiklerini, etraflarında kocaman sinekler uçan, karnı şişik çocuk resimlerinden öğrendik neticede. İşte bugün yine, Lampedusa'yı ana haberlere taşıyan da gemide can veren çocuklar oluyor.

Neden böyle? Neden empati duygumuzu harekete geçiren çocuklar oluyor? Kendi çocukluğumuzu ya da kendi çocuklarımızı düşündüğümüz için mi? Şebnem

İşigüzel'in Venüs'ü bu anlamda fazlasıyla sarsıyor insanı, hırpalıyor, enikonu ağlatıyor. O kadar çok acı, o kadar çok acı çeken çocuk var ki! Ve sadece tek bir çocuğun acısı koskoca bir katliamın, acı selinin boyutlarını anlatmaya yetebiliyor. Ufacık bir oğlan çocuğuyken kaçırılıp hadım edilen Nergis'in hikayesi, köle ticaretinin dehşetini hiç lafı uzatmadan beyninize kazıyor. Annesini doğarken kaybetmiş, sevgisiz, hatta hoyrat bir babayla kalakalmış bir kız çocuğunun tüm kitaba sinmiş yalnızlığı ve tedirginliği, "evlilik hayatı bir cehennem" olan bir kadının neden bu cehennemden kaçıp kurtulamadığını her şeyden daha iyi anlatabiliyor.

II. Abdülhamid'den Jön Türk devrimine, 1915 Ermeni katliamından Yahudi soykırımına, uzun yirminci yüzyıl tarihinin bilumum olaylarına değinen bir kitap söz konusu olunca tarihi roman mevzuna da değinmek gerek. Venüs bildiğimiz bir coğrafyada geçiyor, bildiğimiz siyasi, sosyal olaylar arka fonda bir belirip bir kayboluyor, bildiğimiz devlet, siyaset adamları bazen alenen bazen el altından rol alıyor. Öte yandan, tarihe

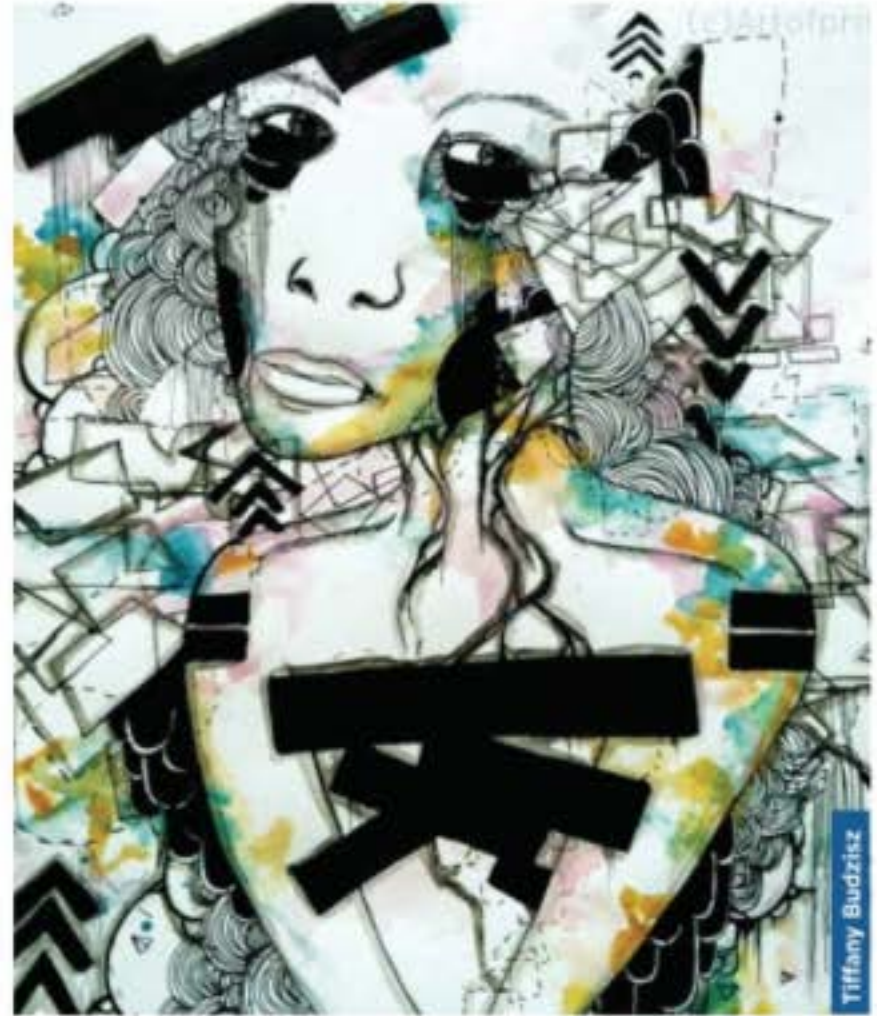
Tarihe kör bir sadakatle bağlı sıkıcı bir roman getirmeyin aklınıza. İşigüzel'in hep yaptığı gibi şakacı, dedikoducu, ağzı bozuk bir tarih bu.

kör bir sadakatle bağlı sıkıcı bir roman getirmeyin aklınıza. Aksine İşigüzel'in hep yaptığı gibi şakacı, dedikoducu, ağzı bozuk bir tarih bu. Şekina'nın dediği gibi tarih dediğimiz çoğu zaman "olanı değil olmayanı yazar, olanı saklar." Halbuki Venüs bir hane halkının temiz, kirli bütün sırlarını ifşa eden bir tarih yazmaya soyunuyor. "Kafeste kanat çırpın, özgür kalmak isteyen sırları" dile düşürüyor. Herhangi bir tarihsel roman gibi yer zaman bütünlüğü de gözetmiyor. Nergis'in ömrü yüzyıllar sürüyor. Şekina'nın meşhur sevgilisi Fleischl'in, onunla tanışmadan çok evvel mevta olduğu ortaya çıkıyor. Roman kahramanımızın annesinin, kendisine hamileyken babasıyla düelloya tutuştuğunu öğreniyor ve fakat 1893'te cereyan eden bu vakadan sonra ana rahmindeki bebeğin doğmak için 1908'e kadar nasıl bekleyebildiğini çözemiyoruz...

CİNSEL KİMLİK VE CİNSELLİK

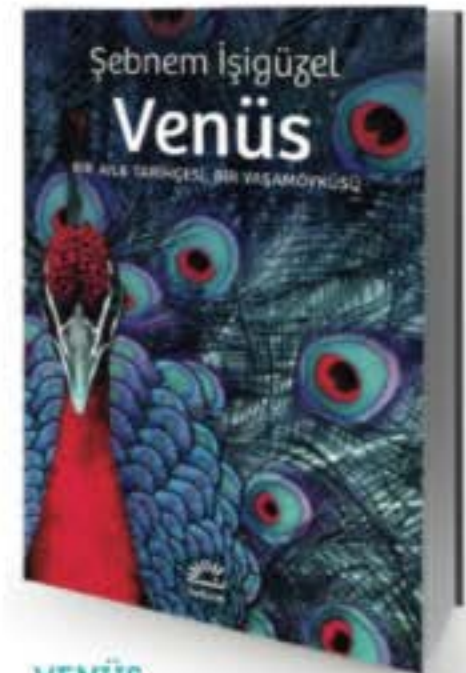
Romanın diğer bir meselesi de cinsel kimliğin ve cinselliğin geçirgen, değişken doğası. Cinsiyetler değişiyor. Kıyafetler değişiyor. İsimler değişiyor. "Vücuda giren garip mayiiler gibi insanı zehirleyen", insanın bütün kaderini belirleyen isimler değişince kader de değişiyor belki. Adını aldığı güzellik, dişilik, haz yıldızının (Venüs) aksine utangaç, boynu bükük yetişen Zühre, Thames üstünde bir mavnada geçirdiği geceler sonunda, camide, imama hitaben, "cennet insanın iki bacağının arasında ve ağzının içindedir" diyebilme cesaretini gösteren bir Şekina (Sekine?) olarak yurda dönüyor. (Yoksa bu ikiz kardeş hikayesi sadece bir isim/kimlik değişiminden mi ibaret?) Hayatının ilk beş yılında anne babasının "oğlum" diye bağrına bastığı Nergis'e, yaşlılığında paşa evlerinde "kız Nergis koş!" diye sesleniyorlar. Aynı Nergis, "erkeklik ve kadınlık bir organdan ibaret değilmiş" diyerek, hizmetinde bulunduğu hanım sultanlarıyla kenarda köşede kalmış harem odalarında sevişiyor. Şebnem İşigüzel'in ilk kitabı *Hanene Ay Doğacak*'ta ensesti, ölü seviciliği ne kadar estetize bir dille anlatabildiği malum. Venüs'te de hadım cinselliğinden, sütü boşa giden şiş memelere, kevgire dönmüş odalarda sözde sevgililerini mutlu eden genç dilberlerden, gülkurusu elbisenin her biri bir yana saçılmış düğmelerine cinsellik tahayyülü geniş, tasviri son derece heyecan uyandırıcı sahneler olması şaşırtıcı değil.

Çocukların acıları diye başladım, öyle bitirelim.

Sevgisiz bir kız çocuğunun tedirginliği, tüm kitaba sinmiş.

Acayip bir tesadüf, ama kahramanının hikayesi Lampedusa faciasının 289. kurbanına benziyor. Gemi batarken anne erken doğum yapıyor ve göbek bağıyla birbirlerine kenetlenmiş iki bedeni sular altından çıkararak dalgıçlar gözyaşlarına hakim olamadıklarını anlatıyorlar. Aradaki tek fark, annesi sular altında kalsa da İşigüzel'in kahramanı yaşıyor. Peki onun göbek bağı nasıl kesilmiş diye hiç sormayın, kitabın önünöze yığıldığı bir sürü muammadan birisi de bu. Kahramanımız, göbek bağını su altında koparan (!) öte yandan göbek deliği olmayan bir bebek. İleride iki oğluna meşhur doğum hikayesini, anneye bebek arasındaki bağ koptu sanırsınız ama o bağ hep durur diye iyimserlikle anlatacak, deniz gibi uzun dalgalı saçlı bir kadın. Adının baş harfi Ş. ■

VENÜS
Şebnem İşigüzel
İletişim Yayınları

KARANIN DA KARASI BİR "KARA ROMAN"

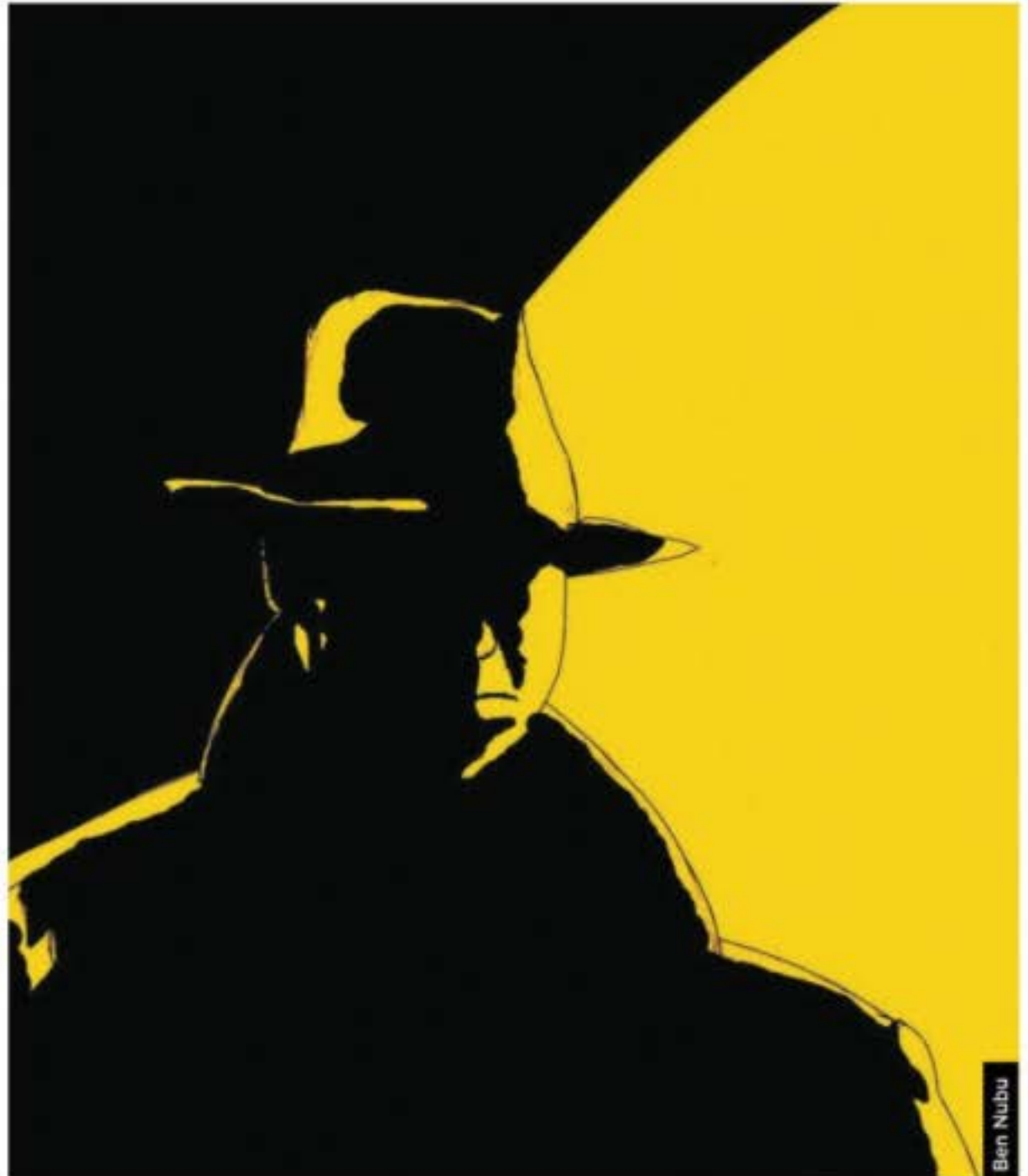
“Beyoğlu'nun En Güzel Abisi, yazarımızın -Patasana ile birlikte- en başarılı, en sevecen ve çarpıcı yapıtı.”

2013, bu satırların yazarı gibi polisiye sevenler için bereketli bir yıl oldu. Barış Uygur'un *Feriköy Mezarlığında Randevu*, Önay Yılmaz'ın *Günbatımı Cinayetleri*, Cüneyt Ülsever'in *Ayna Paramparça*, Algan Sezgintüredi'nin *Katilin Şahidi*, Alper Canıgüz'ün beş yaşındaki fırlama ve filozof detektifi Alper Kamu'nun yeni macerası *Cehennem Çiçeği*, Esra Türkeku'ın *Kapalı Çarşı Cinayeti* ve Celil Oker ustanın *Ateş Etme İstanbul'u* bu yıl keyifle okuduklarımızdan birkaçıydı. Ahmet Ümit'in merakla beklediğimiz *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi* de okuyuculara ulaşınca, bu yılın polisiye zenginliği tavan yaptı.

Ahmet Ümit 90'lı yılların ikinci yarısında başlayan romancılık serüveninde okuyucusunu hep şaşırtmış, geleneksel polisiye romanın sınırlarını zorlayarak "muamma içeren suç"un öyküsünü yazarken bir taraftan da okurlarını bambaşka alanlarda gezdirmeyi başarmıştır. Örneğin *Kar Kokusu*'nda katil, romanın ortalarında belli olur ama Ahmet Ümit okuyucularını kitabın sonuna kadar merakla sürüklemeye ustalığını gösterir. *Beyoğlu Rapsodisi*'nde polisiye romanda her babayığidin üstesinden gelemeyeceği bir yöntemi dener, olayı katil anlatır... *Patasana*, *Kavim*, *Bâb-ı Esrar*, *İstanbul Hatırası* ve *Sultanı Öldürmek*'te de olayın arka planında tarihsel olgular yatar; *Patasana*'da geç Hitit dönemi bir kent krallığı, *Bâb-ı Esrar*'da Mevlana ve çevresi, *Kavim*'de Süryaniler ve Aziz Pavlos, *İstanbul Hatırası*'nda Bizans'tan günümüze İstanbul tarihi, *Sultanı Öldürmek*'te II. Murat,

Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezit dönemidir.

Ahmet Ümit'e *Sultanı Öldürmek*'ten sonra ne yazacağını sormuştum. Geç Osmanlı döneminin en renkli yıllarını, yani İttihat ve Terakki'yi konu alan bir roman yazacağını söylemişti; ve ben de bu dönemi

Baskınlarımız bu öyküde, tipik Chandler'in tanımladığı gibi, bir "kara dönem detektifi."

merakla okuyup incelediğimden heyecanlanmış ve kütüphanemdeki bu döneme ait 500'e yakın kitapla yardım önermişim. Ahmet Ümit, romanının arka planı eğer tarihsel olaylara dayanırsa sıkı bir araştırma devresi geçirir. Sadık okuyucuları kitaplarının arkasına koyduğu ciddi bibliyografyalardan bunu bilirler; bu nedenle Ümit'in tarihsel arka planlı romanlarında hiç anakronizm yoktur, yani öyküde anlatılan herhangi bir olay ve kişinin hikayenin geçtiği zaman dilimi ile kronolojik açıdan uyumsuzluğu söz konusu değildir. Bu hususu vurgulamamın nedeni, anlı şanlı birçok yazarımızın eserlerindeki akla hayale sığmaz yanlışlardır.

Bu konuşmamızın üzerinden bir süre geçince Ahmet Ümit'e yeni romanının nasıl gittiğini ısrarla sormaya başladım. Bana yeni bir novella yazdığı yanıtını verdi; daha sonra da novellanın yepyeni bir romana dönüştüğünü ve adının *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi* olduğunu anlattı. Bu değişim beni meraklandırdı ve heyecanla yeni romanı bekledim. Romanı okuyunca gördüm ki yazarımız gene yapacağını yapmış...

AŞKIN BİNBİR YÜZÜ

Ahmet Ümit bu kez karanın da karası bir "kara roman" formatında çarpıcı bir roman yazmış. Kendisinin bu formattan hoşlandığını, özellikle bu akımın kuramcısı Dashiell Hammett ve en başarılı yazarı Raymond Chandler'ı çok sevdiğini biliyordum; hatta Chandler çevirilerinin editörlüğünü bile yapmıştı.

Yeni öykünün kahramanı *Agatha'nın Anahtarı*, *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir* ve *Kavim*'den tanıdığımız, eski

Ahmet Ümit'in ve hatta yerli diğer yazarlarının romanlarını okumak, sıcak bir havada rahmetli anacığının eliyle yaptığı buz gibi limonatayı içmeye benziyor.

aşınamız Başkomser Nevzat. Başkomserimiz bu öyküde, tıpkı Chandler'ın tanımladığı gibi, bir "kara dönem detektifi." Acımasız ve pis sokaklardaki onurlu ve gururlu adam. Yaptığı işin, yani suçluyu yakalamanın ve yasaları uygulamanın anlamsızlığının ve insan denen acayip yarattığı suç işlemekten hiçbir şeyin alıkoyamayacağını farkında. Yine de iyi bir polis olarak elinden geleni yapmaya çalışıyor. Yıllar önce kendisine dönük bir suikastte karısını ve kızını kaybetmenin travmasını polislik yaparak unutmaya çalışıyor; işini yapmazsa anıların ve acıların travmasının kendisini yok edeceğinin bilincinde.

Romanımız İstanbul'da, Tarlabası'nda geçiyor; İstiklal Caddesi'nin adının Cadde-i Kebir veya dönemin Levantenlerinin deyişiyle "Grande Rue de Pera" olduğu zamanlarda bu büyük caddeye yakın olmaya

özenen gayrimüslim İstanbulluların oturduğu sakin ve renkli semt... Hepimizin bildiği olayların sonucu eski sahiplerinin terk etmesiyle kapanın elinde kalıyor; gittikçe eskiyor, harap oluyor ama yeniden yapılanma süreci denen rant kavgasına konu olunca da birçok yamyamın iştahını üzerine çekiyor. Tarlabası, görüldüğü üzere, romanın başkahramanlarından biri.

Öykü, 2014 yılbaşı gecesi netameli bir

adam olan ve semtin iki mafya babasından birinin has adamı Engin'in gizemli bir şekilde uzaktan atılan ama hedefini tam bulan bir bıçakla öldürülmesiyle başlıyor. Olaya nöbetçi başkomiserimiz el koyuyor.

Ümit'in romanları çok kahramanlıdır ve hepsi başarıyla resmedilir. Bu yapıtta da Başkomserimizin iki yardımcısı Ali ve Zeynep ile çilek kokulu son dayanağı Evgenia'nın yanında Tarlabası'nın iki mafya lideri Kara Nizam ve Barbut İhsan; eski külhanbeyleri Janti Cemal ve Saltanat Süleyman; öykünün kadın kahramanları Çiğdem veya namı diğer Hatice; bar şarkıcısı ve Engin'in sevgilisi Azize; apayrı bir dünyadan bu bataklığa kendi rızasıyla giren Jale çarpıcı bir şekilde karşımıza çıkıyor. Azize'nin çalıştığı bardaki usta klarnetçi Sadri de bizi, şaşırmamanın tavanına çıkaracak. Hep bildiğimiz ama bilmezden geldiğimiz tinerci sokak çocukları Pirana, Keto ve Musti ise belki de romanın en canlı figürleri. Bu arada Tarlabası'nda iyi bir şeyler yapabilmek için çırpınan Nazlı ve arkadaşı eski PKK'lı Civan insanların yalnız kötülerden oluşmadığını kanıtıyor. Öykünün arka planında Gezi Olayları'nı bir kez daha anımsarken; 6-7 Eylül vandalizminin trajik hikayesini de bir kez daha irkilerek okuyoruz.

Altmış yıldır polisiye roman okuyan ve bu konuda kıymet hükümlerinin oluştuğuna biraz allamelik de olsa inanan bu satırların yazarına göre *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi*, yazarımızın -*Patasana* ile birlikte- en başarılı, en sevecen ve çarpıcı yapıtı. Üstelik aşkın binbir yüzünü göstermekte de çok başarılı.

Dan Brown'un "turistik rehberi" *Cehennem* ve ultra-sapıkların yazarı Jean-Christophe Grangé'nin *Kaiken*'inden sonra Ahmet Ümit'in ve hatta yerli diğer yazarlarının romanlarını okumak, çok sık tekrarladığım gibi, sıcak bir havada rahmetli anacığının eliyle yaptığı buz gibi limonatasını içmeye benziyor. ■

BEYOĞLU'NUN EN GÜZEL ABİSİ
Ahmet Ümit
Everest Yayınları

O BİLDİK DÜŞÜYÖRÜM DUYGUSU

Alexander Ten Berge

Yas duygusunu deneyimleyenler ile deneyimlemeyenler arasında kesin bir ayrım olduğunu söylüyor Barnes.

“ Julian Barnes, türler arası geçişler yapıyor yine. Kendine özgü anlatımı kurmaca, tarihi anlatı, otobiyografi ve deneme arasındaki sınırları kaldırıyor.

Julian Barnes'ın karısı Pat Kavanagh'a beyin kanseri teşhisi konduğunda çift 30 yıldır birlikteydi. Pat, 37 gün sonra öldü. Julian ona adadığı bu kitabı ancak beş yıl sonra yazabildi.

Yas süreci ölümden önce başlar. Yası anlatmak için en uygun metafor irtifa kaybı, o çok bildik düşüyorum duygusu. Julian Barnes gibi ölümle sık sık edebi yoldan hesaplaşmış bir yazar bile irtifa kaybediyor. Belki de bu edebi hesaplaşmalar, o kaçınılmaz yere çakılışı önlemek için. *Korkulacak Bir Şey Yok*'ta, yas duygusunu kendi ölümlülüğünü hissetmek olarak anlatmıştı. Bir varoluş sorgulaması olarak önce kendi yaşamının yasını tutar gibiydi. *Bir Son Duygusu*'nda da, arkadaşın intiharı ardından hissedilen hayatta kalma suçluluğuydu yas. Hafızanın seçiciliği ve anılarla yaratılan yanlış gerçek, yas duygusunu hissetmeye karşı bir çeşit savunma mekanizmasıydı. *Hayat Düzeyleri*'nde ise, yas aşkın karşıtıdır, diyor. Ama yas, aşkla aynı anda başlıyor. Yasın tohumlarını atan kaybetme korkusu. Aşk ne kadar yükseğe çıkardıysa, yas, yani düşme hissi o kadar büyük.

Julian Barnes, türler arası geçişler yapıyor yine. Kendine özgü anlatımı kurmaca, tarihi anlatı, otobiyografi ve deneme arasındaki sınırları kaldırıyor. Bu sadece üslup değil, yazarın en kontrolde hissettiği şekilde yazarak duygularını anlama ve dizginleme çabası.

Kitap üç bölümden, üç katmandan oluşuyor. İlk bölüm, 19. yüzyıldaki balonla uçuş maceralarının kısa bir tarihçesi. Uçma tutkusunun tesadüflerle birleştirdiği üç tarihi karakterle tanıştıyoruz bizi Julian Barnes. Fransız tiyatro oyuncusu Sarah Bernhardt, fotoğraf sanatçısı Nadar ve serüvenci İngiliz Albay Fred Burnaby. Havacılık ve fotoğrafçılık tarihi meraklıları için ilginç anekdotlarla dolu bu giriş, Julian Barnes için ise uçuş kavramı üzerinden tutkuyu, duyguların limitini, özgürlüğü, tanrıyı sorguladığı mükemmel bir metafora dönüşüyor. Balonun sepeti içinde, aşağıdaki insanlara bir üstünlük duygusuyla bakanların duygularını hissetmemizi sağlayan bir nevi simülasyon görevi görüyor Barnes'ın betimlemeleri.

Yeryüzünü terk ettiğinizi, ayaklarınızın yerden kesildiğini düşünün. Artık etrafınızı saran hava özgür ve saf. Yeryüzündekilerin üstüne çökmüş kirliliğin ağırlığından kurtuldunuz. Artık kötücül size dokunamaz. Ulaştığınız yer limitsiz bir özgürlük katmanı. Pişmanlık ve öfke size artık yabancı. Yine de tehlikeyi hissediyorsunuz, rüzgarın iradesine bağlı olduğunuzu. Bir balonun içindesiniz, o kadar. Balon yerçekimine karşı gelemmez. Tanrı size iki bacak vermiş, uçmak tanrının işine karışmak olmasın? Böyle gökyüzü katından yeryüzü dünyasına bakıp gördüklerimizi tasvir etmek haddimiz değil. Değil belki ama, kendimizi bütün

Bu kitap Julian Barnes'ın karısı Pat Kavanagh hakkında değil, onun yokluğu hakkında.

gerçekliğimizle görececek daha iyi bir bakış açısı var mı? Hem Victor Hugo insanın kuş olmaya öykünmesi demokrasidir demiyor mu?

Hissettiğimiz büyük tutkuların, aşkın ve mutluluğun bitişinin bize derin bir keder hissettirmesinin nedeni, 19. yüzyıldaki bir grup çılgının uçuş saplantısıyla işledikleri "günahın" bedelini ödemek değil, biliyoruz. Uçmak demokrasi de değil, ucuz uçak biletlerini saymazsanız tabii. Uçmayı başararak tek yaptığımız, yeryüzü meselelerimizi başka bir katmana taşımak.

HER AŞK HİKAYESİ BİR YAS HİKAYESİ

Julian Barnes, kitabın ikinci bölümünde, Sarah Bernhardt ile Albay Burnaby arasındaki, sonunda Burnaby'nin kalbinin kırılmasıyla sonuçlanan aşkı anlatıyor. Bernhardt'ın evinde aynı kafeste yaşayan bir maymun ve bir papağan var. Maymun, papağanı sürekli hırpalıyor. Ama maymun kafesten çıkarıldığında, papağan kederleniyor. Aşk, gerçeğin ve sihirin bir araya gelmesi gibi. Bazen iki kişi birbirini yok ediyor, bazen iki kişiden daha büyük bir bütün oluyorlar. İşte o zaman, birinin kaybı, geriye bütün bir benlik bırakmıyor. İşte o yüzden her aşk hikayesi, bir yas hikayesi.

Barnes, Bernhardt'ı bohem, duygusal olarak acıtacak kadar açık sözlü, baştan çıkarıcı, yaşamı anlık zevkler silsilesi olarak gören ve bir erkeğe bağlanmayı reddeden bir kadın olarak portreliyor. Burada bize karısı Pat Kavanagh'ı mı anlatıyor bilmiyoruz. Yazar bize, karısının aynı zamanda menajeri olduğunu, profesyonel bir ortaklıkları da olduğunu anlatmıyor. Çocuksuz

olduklarından, Pat'in Jeannette Winterson ile bir ilişki yaşadığı dönemde kendisini terk ettiğinden söz etmiyor. Bu kitap Pat hakkında değil, onun yokluğu hakkında.

Üçüncü bölüm, Julian Barnes'ın kişisel yas anlatısı. Yas duygusunu deneyimleyenler ile deneyimlemeyenler arasında kesin bir ayırım olduğunu söylüyor Barnes. Yas, tahmin edemeyeceğiniz kadar bencil bir süreç. Aynı zamanda

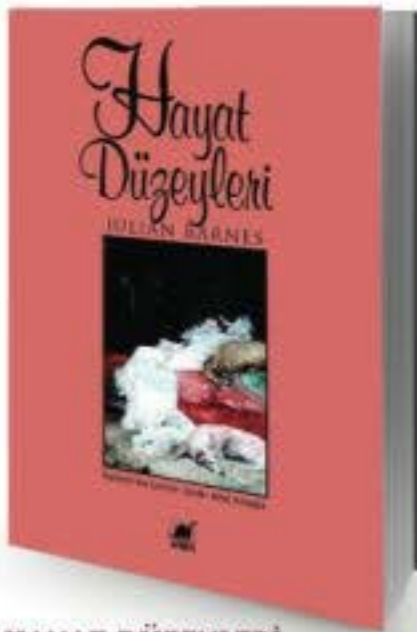
Neslihan Eren

Tanrı size iki bacak vermiş, uçmak tanrının işine karışmak olmasın?

kendinizi hiçe saydığınız, yok olduğunuz. Bu iki zıt varoluş paramparça ediyor. Yas, aynı zamanda öfke, endişe ve korku gibi duyguları daha derin hissetmenize yol açıyor. Diğer insanlara kızyorsunuz. Onlar da, yas tutma sıraları geldiğinde anlayacaklar sizi ama geç olacak. Arkadaşlarınız bir an önce normale dönmenizi umuyor. Bazısı korkuyor bu yaşlı halinizden, bazısı tavsiyelerde bulunmayı empati kurmakla karıştırıyor. Yasınızı, hayatınızı yargılayarak açıklamaya çalışıyorlar. Acıyorlar. Böylece derinizin altına işliyor yas. Dışarıdan görünmemeye başlıyor. Rüyalarınıza geliyor ölenler. Her ayrıntıyı, her anıyı hatırlamak zorunda hissediyorsunuz. Unutursanız, tekrar öleceklermiş gibi. Yasın bitmesi ihanet demekmiş gibi.

YAZARLARIN YASI

Cemal Süreya'nın Okmeydanı SSK'da yatan karısına yazdığı mektuplardan oluşan kitabı *Onüç Günün Mektupları*, Joan Didion'ın eşi yazar John Gregor Dunne'in ölümü ardından yazdığı *O Yılın Büyüsü*, Joyce Carol Oates'un kocasının ölümünden sonraki altı ayı anlattığı *A Widow's Story*, David Foster Wallace'ın karısı grafik sanatçı Karen Green'in deneysel kitabı *Bough Down* yazarların çıplak kederini anlatan kitaplar olarak sıralayabilirim. Türü ister anı olsun, ister mektup ya da felsefi deneme, yazarların kişisel keder hikayelerini anlatmaları son derece sahici içgörülerle dolu ve kendi yas sürecini yaşamakta olan bir okur için en iyi kişisel gelişim kitabından daha iyileştirici. ■

HAYAT DÜZEYLERİ

Julian Barnes

Ayrıntı Yayınları

Çeviren: Serdar Rifat Kırkoğlu

Karen Alexander

Bir söylentiye göre Baudrillard, "Kaza hem yaşamı biçimlendiren bir şeydir hem de yaşamın cinsel organıdır," demiş. Kazanın ileriki anlarla ilgili bir kırılma noktası olması, rastlantısallığı, aslında tamamen açtığı çatışma alanıyla ben ve öteki(ler) üzerinden sorgulamalara sebebiyeti kafayı sıyırmak için yeterli. Çünkü kazayı yapanın kaza ile ilişkisi yalnızca bir sorumsuzluk ya da dikkatsizlik diye sınıflandırılmamalı, mümkünse sosyal intikam, *borderline* kişilik, travmanın getirisi adrenalin stoğu gibi içten içe benmerkeziyetçi gösterilere de temas etmelidir. Mağdur kazazedenin ise durumu vahimdir: Bir kötülüğe kurban olarak seçilmek.

Yaralananın/sakat kalanın eksilen bütünlüğü toplumdaki güç odaklarının ilgisini çekecek ve bu kuvvet dengesizliğinden nemalanmanın yollarını arayacaklardır. Duygu sömürsü, dini argümanlar, milliyetçi yaklaşımlar gibi geniş kitlelerin kolayca kabullenebilecekleri

**ELVIRA MADIGAN'IN
KAYIP PARMAĞI**

Selma Lønning Aarø

Dedalus Kitap

Çeviren: Banu Gürsaler Syvertsen

ÜST ÜSTE KAÇ KAZA BİR HAYAT KURTARIR

“İnsanı bir kadavradan ayıran, sadece ilkinin yaşıyor olması mıdır?”

"iletişim uyuşturucuları"ndan herhangi biri seçilecek ve kaza, bir krizi fırsata çevirmeye dek gidecektir. Yani sizin için talihsiz bir kaza bir başkası için mutlaka ve mutlaka büyük bir ikramiyedir. Buradaki üreme benzeri eylem ya da salt haz, şüphesiz bildiğimiz, bildiğimizi sandığımız seksten epeyce farklıdır: Tensel, kösnül bir yakınlaşmadan çok varoluş için rakibin bir şekilde ortadan kaldırılması, etkisizleştirilmesi ilkesine bağlıdır. Faşizmin akla uygun hale getirilmesi/içselleştirilmesi. Sizin yaşadığınızı hissedebilmeniz için karşınızdakinin ölmesi şartını aramanız oldukça yaygın bir sapkınlıktır ve yerkürede buna ağıt denir.

Yaralanan/ölen ile çevresi ise bambaşka bir hikayenin kahramanları... Burada Cronenberg'in Çarpışma'sı, teknolojinin bir uzva dönüştürülmesi eleştirisini getirir de Buttgereit imzalı *Necromantic* filmleri alttan alta estetiğin kaybıyla hesaplaşmaya yönelir. İnsanı bir kadavradan ayıran şey, sadece ilkinin yaşıyor olması mıdır? Hiçbir şey bu derece basit bir sorunun arkasına saklanmaz ne yazık ki; soruları ne kadar zorlaştırırsak kültürel ve sınıfsal çatışmalara hazırlayacağımız kılıflara, kılıf dikicilere kolaylık sağlarız. Yaralanan, tüm varlığını kaybetmediği, ölmediği, kurtulamadığı için şanssızdır. Artık, o eksiklikleriyle daima göz önünde tutulacak, bir karşılaştırma kriteri olarak negatif bir değer kazanacaktır. Yolunda gittiği sanılan bütün bir ömür yeniden tanımlanacak, önemseddiği olgular, duygular yeniden şekillenecek ve başkalaşım başlayacaktır. Kimse intiharına kaza süsü vermek istemez bu yüzden.

Aarø, daha elime aldığımda nedensizce bana Dorian Gray'in trajedisıyla gelen kitabı *Elvira Madigan'ın Kayıp Parmağı*'nda gördüğümüzle yetinip gördüklerimiz üzerinden kurduğumuz evrene, aşka bir de kadın dünyası ekliyor. Eksildiği hissine kapılan kişi güzellikle özdeşleştirilmiş bir cinsse bir de, güzelin algısı, güzelin kıstasındaki diğer yargılar, kazaların güzel olanla savaşı ve düzenini eskisi gibi sürdürebilme olasılığı, bu buhrandaki yalnızlık ve direnç, romanı okudukça aklınıza sık sık takılacak. Aarø'nun, Norveç gibi kazanın olağanüstü sayılabileceği bir ülkede kaza ile kadın arasından cimbızladığı yazgı meselesi uzun yola çıkacak hayatlar için ilgi çekici gelecektir. ■

BİR MÜZEYYEN TANIDIM

“Yekta Kopan’dan hep kaçmışım. Neden bilmiyorum, ağıdalı bir romantizmin içine düşeceğimi sanmışım sanırım.”

Önyargılar nasıldır bilirsiniz. Yani aslında bilmezsiniz ama bir şey sizi durdurmuştur. Varlığından haberdarsınız ama yanaşmamışsınız. İlgilenmek, yakınlaşmak istememişsinizdir belki. Bunu bir itiraf olarak alabilirsiniz: Yekta Kopan’dan hep kaçmışım. Neden bilmiyorum, ağıdalı bir romantizmin içine düşeceğimi sanmışım sanırım. Özel bir şey yüzünden de olabilir, hiçbir şey yüzünden olmamış da olabilir. Neticesinde önyargı benim için tam da böyle bir şeydi. Aile Çay Bahçesi’nin kapağını açarken de bu hisler vardı içimde. Birkaç sayfa sonra midemin yanmasının boğazımı tıkayacağını bilmeyerek...

Ortak bilincin, hem de çok da uzak olmayan bir geçmişe ait bilincin anılarını görmek; eski otobüslerin tanıdık kokusunu, siyah kuma torbasının hissettirdiğini satırlardan duymak... Gece çalan telefonlardan neden korktuğunu hatırlamak bir kez daha; “Cep telefonu yokken geceleri gelirdi can sıkıcı haberler.” Çocukluk utançları, nefretleri, travmaları... “Böyledir zaten çocukluk, utanılacak sayısız anının birikimidir,” diyor Yekta Kopan ve tam o anda sizi halı altına süpürülmüş çocukluk utançlarınıza buluyor. Tam o beyaz çorapların içinde kıvrıldığınız ayak parmaklarıyla aslında dünyaya tutunduğunuzun altını çiziyor bir kez daha. Neden bilmiyorum, bir Nuri Bilge Ceylan filminin içindeyim. Aynı detaylı tablo. Bu sefer o suskun karakterler konuşuyor, hatta çok konuşuyor. Öyle ki, iç sesleri dışarı vuruyor.

ÖNYARGILARIMIN PARAMPARÇA OLDUĞU ANLAR

Onun adı Müzeyyen. Süslenmiş, güzelliklerle bezenmiş demekmiş Müzeyyen. O da güzelliklerle bezeli. Doğmadan belliymiş adı. Anneannesinin adını

vermiş annesi. Babası hiç itiraz etmemiş, “Ne güzel düşündün,” deyip alnından öpmüş annesini. Bir zamanlar yazlık, şimdise ölüm kokan bir evdeyiz. Yanımızda karanlığıyla tanışmış, kabuğu sert, aklının koridorlarında yaşayan bir kadın var: Müzeyyen. Kardeşini sevmeyen, babasından nefret eden annesini özleyen Müzeyyen. Hayatına ikinci el eşya satan bir dükkanın vitrinine bakar gibi bakan Müzeyyen. Adı güzelliklerle bezeli demek olan Müzeyyen... Koca memeli Müzeyyen’i kayalığa gömüp gözlüklü Müzeyyen’i doğuran Müzeyyen. Her nasılsa istediğinde içinde çıkacağı ikinci bir Müzeyyen olduğunu öğrenen Müzeyyen. Sormayı bilen herkes gibi uykusuz olan Müzeyyen. Zihnindeki boşlukları kendisine ait olmayan bir babanın görüntüleriyle dolduran Müzeyyen... Hani defalarca içinizden konuşursunuz da onlarca cümle içinden hiç aklınızdan geçmemiş olan dökülür dilinizden... İşte öyle Müzeyyen. Annesinin ölümüyle suçladığı kız kardeşi Çiğdem’le olan onlarca konuşmasından yalnızca birkaçı gerçek. Keskin nefretleri, yumuşatılmış kırılganlıklarla çıkıyor

Mevzumuz aile olmalı belki de. Jonathan Franzen misali ama bu sefer bizim toprakların kokusunu almış bir aile.

Neden bilmiyorum, bir Nuri Bilge Ceylan filminin içindeyim. Aynı detaylı tablo. Ama bu kez o suskun karakterler konuşuyor, hatta çok konuşuyor.

ağzından. Çocukluk travmalarından doğan bir kadın o. Hangimiz değiliz? Dahası, Yekta Kopan bunu nasıl biliyor? Komşu bahçesinin çocukluk anıları tamam ama bir kadının doğum anını yansıtmak, bir kadın için bile kolay değilken bunu anlatması... (Evet, önyargılarımın paramparça olduğu anlardan biri.) Kendi yolunu erken yaşta çizen kadınlardan Müzeyyen. İşte tam o gözlüklü Müzeyyen olmaya karar verdiği zamanlardan itibaren. Öyle bir öfkenin içine gömülü ki...

Müzeyyen'in geçmişini, bugününü, geleceğini okuyarak, zaman içinde ve rüya içinde ve hatta zaman zaman gündüz düşlerinin içinde dolaşarak önünüze geliyor *Aile Çay Bahçesi*. Mevzumuz aile olmalı belki de. Jonathan Franzen misali ama bu sefer bizim toprakların kokusunu almış bir aile. Bizim travmalarımızla donatılmış. Yazları yazlığa giden, aldatan kocaların pencerelerde beklendiği, babanın saatçi, annenin ev hanımı, kardeşinse şımarık olduğu ailelerden...

"Hayat peşimizden gelirken kaçmaktan başka çare yok," diyen bir Yekta Kopan'ı sevdim. Aile çay bahçelerinde yan masada dedikodu yapan teyzelerin görmediği hayatları hatırladım. Onlar çekirdeklerini çitletirken bir

bardak limonata eşliğinde okuyamadım midemin yanmasından, ama o yanmanın daha anlamlı olduğunu bilerek sevdim. Bir Müzeyyen tanıdım. Bendeki Müzeyyen'i de ona ekledim. Sonra yazdıklarımı bir kez daha okudum. Kendi anılarımdaki çay bahçesinin ince belli bardağında elimi ısıtarak, karşılaşacağımdan korktuğum o ağır romantizme bizzat teslim olduğumu fark ettim... ■

AİLE ÇAY BAHÇESİ
Yekta Kopan
Can Yayınları

REDHOUSE

İngilizce-Türkçe Sözlük

AZ BİLİLEN SÖZCÜKLER #8

*
a.
be.
ce.
dar.
i.
an

*a.be.ce.dar.i.an (eybisider'in) s, i çok basit; i okumayı yeni öğrenen kimse.

NİÇİN HÂLÂ "VARDAPET"İ ÖĞRENEMEDİN?

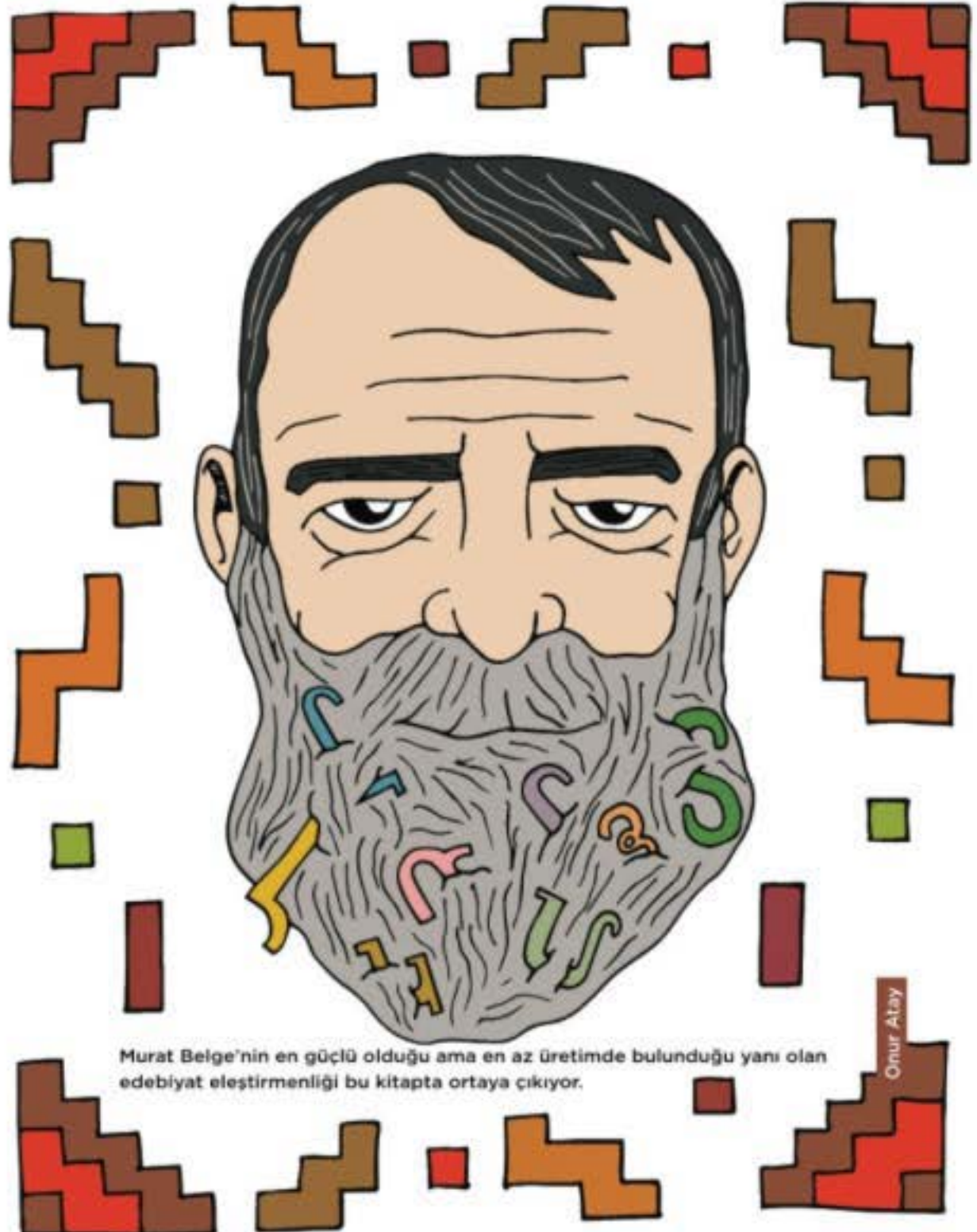
Tarihi kaynaklara ulaşmanın çok zor olduğu, araya dilsel bir kopuşun girdiği bir ülkede eksiksize yakın bir çalışma yapmak pek mümkün değil.

Murat Belge de bu iddiada değil zaten.

Yeni yüzyılda kamuoyunu en çok meşgul eden konulardan birisi tarihimizdeki Ermeni yarası. Son tahlilde sanırım kimsenin bir "yara" olduğunu inkar edecek hali yoktur. Tartışma bu yaranın neden, niçin, nasıl açıldığı çerçevesinde sürüyor. Konu hakkında, fanatiklerin sıkıştırdığı odaktan uzaklaşıp daha geniş bir çerçevede değerlendirme yapacak olursak yaranın, tıpkı bir organizmayı sakatlayıp sağlıklı gelişmesini engellemesi, kimi organları çürütüp yok etmesi gibi bu toprakların bugüne ulaşan tarihinde belirleyici nitelikte etkileri olduğunu tespit etmemek mümkün değil. Bunun için bir zamanlar bu topraklarda yaşayan ve zaman içinde resmi devlet politikaları ile temizlenen bu halkların özellikle 19. yüzyılda Osmanlı toplumu içerisindeki konumları, işlevleri, kültürleri, toplumsal hayatın her alanındaki katkılarına bakmak yeterlidir. Yaranın sebebi, müsebbibi, nedenleri üzerine kim hangi açıklamayı yaparsa yapsın, şu sonuç, gözlerini kan bürümemiş insanlar için çok nettir: Sonuç hepimizin fakirleşmesi, kaybetmesi olmuştur. Ne bir birey ne de bir toplum, başkalarının acıları ve kanı üzerinde mutlu ve müreffeh bir hayat inşa edemez. Hele de bu "başkası" kardeşi ise. Biz de edemedik, bu yarayla doğru dürüst yüzleşene kadar da edemeyeceğiz.

Murat Belge, *Edebiyatta Ermeniler* adlı çalışmasında yaranın edebiyatımızdaki yansımalarının izini sürüyor. Osmanlı'dan başlayarak Ermeniler ve diğer gayrimüslim halkların Osmanlı ve Cumhuriyet edebiyatında nasıl ele alındığının somut edebi ürünler üzerinden bir dökümünü çıkarıyor. Kuşkusuz, bizim gibi tarihi kaynaklara

ulaşmanın çok zor olduğu, araya dilsel bir kopuşun girdiği bir ülkede eksiksize yakın bir çalışma yapmak pek mümkün değil. Belge de bu iddiada değil zaten. Bu hassas, bıçak sırtı konuya yaklaşırken tedbiri elden bırakmıyor. Öncelikle sınırları belirliyor: Tarihçilik konusunda belli bir mesaisi olduğu için öncelikle "'Tarihçi' Mugalatası" (yanıltma,

Murat Belge'nin en güçlü olduğu ama en az üretimde bulunduğu yanı olan edebiyat eleştirmenliği bu kitapta ortaya çıkıyor.

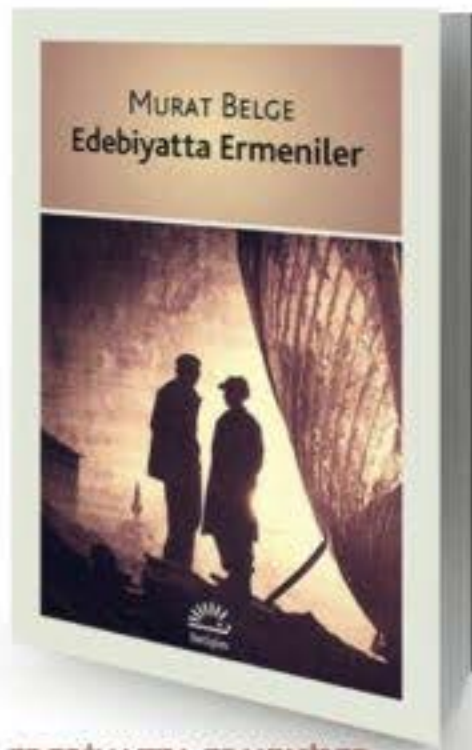

Kitabın son bölümünde Murat Belge, "soykırım" kavramı hakkında da görüşlerini belirtiyor.

laf cambazlığı yapma) başlığını verdiği giriş bölümü ile konunun kısa bir tarihi değerlendirmesini yapıyor. Sonra da kendisinin "kıyım" kavramını benimsediği, resmi tarihin tehcir (göç), başkalarının "soykırım" olarak nitelendirildiği bu sürecin çok önemli bir boyutu olan "mülkiyetin el değiştirmesi" konusunu irdeliyor. Bu çalışmanın ilk bölümü *Birikim* dergisinde yayımlanmış. Belge daha sonra zaman içinde yeni kaynaklara ulaştıkça yazmaya devam etmiş ve sonuçta bu eser ortaya çıkmış. Özellikle vurguladığı gibi konuya estetik açıdan yaklaşmak esas hedefi değil, ama bence Belge'nin en güçlü olduğu ama en az üretimde bulunduğu yanı olan bu edebiyat eleştirmenliği ister istemez ortaya çıkıyor ve çalışmanın belki de en keyifli bölümleri estetik eleştirinin yapıldığı paragraflar oluyor. O bölümleri okudukça insanın "Hocam boşverin gündelik siyasetle ilgili yazmayı çizmeyi, siz bize bol bol edebiyat konusunda yazın çizin," diyesi geliyor.

"İKİ TARAF DA SUÇLUYDU" SÖYLEMİ

Konunun edebi yansıması açık nefret ile başlayan bir skala üzerinde, daha az nefret, ama "İki taraf da suçluysa," söylemi, utangaçlık, ve özellikle son zamanlarda hafifçe uç vermeye başlayan daha nesnel değerlendirmeler şeklinde beliriyor. En tanıdık yaklaşımlardan birisi, Belge'nin Ahmet Günbay Yıldız'ın *Figân* isimli romanını değerlendirirken yazdığı gibi, "Kitap, Türkiye'de öteden beri varolan

EDEBİYATTA ERMENİLER
Murat Belge
İletişim Yayınları

Ne bir birey ne de bir toplum, başkalarının acıları ve kanı üzerinde mutlu ve müreffeh bir hayat inşa edemez.

birtakım çizgileri bir araya getiriyor. İster Bizans, ister Rus Çarlığı, ister İspanyol, *bizim düşmanımız* olan birilerini anlatan bir Yeşilçam filmi geleneğimiz vardır, örneğin. Bu düşmanlar *hepsi, her* bakımdan, çok fazla kötüdür. Biz de her bakımdan iyiyizdir." Nitekim önemli bir grup yazarın eserlerinde fuhuş yapanlar, kötü insanlar, alavere dalavere içinde olanların hepsi gayrimüslim olarak ortaya çıkıyor. Yiğit Türk kahramanların mutlaka bir kahpe azınlık numarası oluyor. Bu kitapları okuyanların Osmanlı'da fuhuş sektörünün tamamen azınlıkların elinde olduğunu düşünmesi kaçınılmaz. Oysa ki Şevket Nezihi'nin *Son Dönem Osmanlı İstanbul'unda Fuhuş* altbaşlıklı *Cihanyandı Lütfiye Hanım* adlı kısa röportajını okumak, konu hakkında nesnel bir bilgi sahibi olmak açısından yeterli. Nezihi, Haydarpasa'nın arka taraflarındaki kırmızı fenerli Paris Sokağı'nda genelev patronları ile yaptığı söyleşileri aktarır bize. Bu söyleşilerde de ne hikmetse bir tek gayrimüslim yoktur. Hem patronların hem de "sermayeler" in hepsi Türktür. Ayrıca şunu da öğreniriz: "Şişhane Karakolu ile Voyvoda arasında Kalafatçı'nın kerhanesi vardı. İstanbul'un yüksek tabakasına mensup birçok aile kadınları buraya başka namlarla devam ederlerdi."

Kin ve nefret tohumlarının nasıl atıldığını görmek açısından Belge'nin *Harp ve Kadın* isimli bir romandan aktardığı şu satırlar da son derece öğretici: "Zaten genel bir ölüm yüceltmesi var. Öldürme şehveti yalnız 'düşman'a özgü bir şey de değil. Askerlerimiz ...kırgın kurşunların düşmanın beynine beynine saplandıklarını gözleriyle görmek arzusuyla yanıyorlardı..." "İnsan öldürmek kutsal bir görev olmuştur...Ebamüslim, bütün ruhunu ve vücudunu saran derin bir öldürme hazzıyla..." "İnsanda kin olmamalı, kin milli olmalı. Kin, alçaklara karşı hiç dinmemeli."

Elbette sadece olumsuz örnekler yer almıyor, "3 Kemaller" in, Vedat Türkali, Halil İbrahim Özcan gibi konuya nesnel yaklaşanların eserleri de mercek altına yatırılıyor. Ama özellikle milliyetçi ve muhafazakar kesimin, Belge'nin sözcükleri ile, yaklaşımının şu olduğu aşikar: "Biz Ermenilere değil, Ermeniler bize yaptı! Oturayım, bir roman yazayım da, bu gerçeklikler ortaya çıksın!" diyerek sıvanıyor, romanını yazıyor." Bir de bu "eserlerde" isimlerin, sözcüklerin yanlış kullanımı var ki, evlere şenlik, Belge'nin taşı gediğe koyduğu yerlerden birisi: "Evet, "yüzyıllarca beraber yaşamışız" diye bir "cici söylem" vardır hep. Birader, yüzyıllarca beraber yaşadın da, niçin hâlâ bir "Vardapet" i öğrenemedin?"

Genel okuyucunun ilgisini canlı tutamayacağı (keşke tutabilse) ama Ermeni yarası konusunda bilgilenmek isteyenlerin ve her yaştan Türk edebiyatı öğrencisinin raflarında bulunması gerekli bir çalışma. Son bölümde Belge, "soykırım" kavramı hakkında da görüşlerini belirtiyor. ■

Güneş Engin

Hep bir başkası var Stephen King külliyatında.

İnişli çıkışlı bir yazarlık geçmişi olan Stephen King, 1999 yılında *Yazma Sanatı* adlı kitabını yazarken hayatını değiştirecek bir kaza atlattı. Adeta ölümden döndükten sonra bitirdiği ve bir nevi kısa otobiyografisi olan bu kitapta bize şunu itiraf ediyordu: "En eski hatıram, bir başkası olduğumu hayal edişim." Belki de bu yüzden telepatiyle, medyumlukla, öteki dünyadan buraya gelen ruhlarla, yer değiştiren zihinlerle, birbirinin yerine geçen kahramanlarla karşımıza çıkıyor yazar. Hep bir başkası var Stephen King külliyatında. "Öteki"yi yazmayı hiç bırakmıyor o, çünkü yine *Yazma Sanatı*'nda söylediği gibi: "Yazmak bir telepatidir."

Şuna şüphe yok ki, Stephen King'i "Stephen King" yapan eser, yazarın 1977 tarihli üçüncü romanı *Medyum*'dur. Çoğumuz bu romandan Stanley Kubrick'in

YAZMAK BİR TELEPATİDİR

“Öteki”yi yazmayı hiç bırakmıyor Stephen King, çünkü *Yazma Sanatı*’nda söylediği gibi: “Yazmak bir telepatidir.”

uyarladığı *Cinnet* (*The Shining*) adlı filmi de biliyoruz; hatta yine birçoğumuz Stephen King'in bu uyarlamaya nasıl soğuk baktığını da... Ne var ki, Jack Nicholson'ın cinnet geçirmiş bir suratla kapının aralığından çıktığı sahneyi düşünmeden bu romanı hatırlamak da artık neredeyse imkansız. Şimdiyse, *Medyum*'un üzerinden 35 yılı aşkın bir zaman geçtikten sonra bir devam romanıyla karşı karşıyayız. İlk romandaki çocuk kahramanımız Danny'nin yeni bir adı var. Ona artık "Doktor Uyku" diyorlar. Aradan yıllar geçmiş, Danny bu arada alkolizmle boğuşmuş ve kendini New Hampshire'da ölümü yaklaşan hastalara bakmaya adanmış durumda. Onlara, sözcüklere bile gerek duymadan son uykularında refakat ediyor, diğer tarafa geçmelerine yardımcı oluyor. Danny çocukluğundan gelen o psişik yeteneğini kaybetmemiş, hâlâ "ışıldamaya" devam ediyor.

Bu romanda Danny'den rol çalan yeni psişik kahramanımızın adı ise Abra. Küçük yaşta eşyaları hareket ettirebilen, kehanetlerde bulunabilen ve *Medyum*'daki Danny ve Dick Hallorann gibi "ışıldayan" Abra, zaman ilerledikçe yeteneklerini kullanmayı, onları kontrol etmeyi de öğreniyor. Başkalarının aklından geçenleri okuyabiliyor, insanlara bir şeyler yaptırabiliyor ve kaderi Danny Torrance ile kesiştiğinde, onunla telepatik bir ortaklığa başlıyor. Tabii ki küçük bir kız olan Abra'nın peşinde Stephen King'in olmazsa olmaz saf kötü kahramanları da var. Gerçek Kardeşlik adlı bu grubun hedefinde Danny ve Abra gibi "ışıldayan" insanlar bulunuyor. Bu tarikatın üyeleri adeta psişik birer vampir. Doğaüstü yetenek sahibi olanları, tabiri caizse "özel çocukları" bulup onları adeta yutuyorlar. Gerçek Kardeşlik, empatide son noktaya ulaşanların, ötekiyle yer değiştirmeyi telepati aracılığıyla başarabilenlerin ruhuyla besleniyor.

Bu tablo ortaya çıktıktan sonrasını tahmin etmek zor değil elbette. Danny ve Abra, telepatik ve ölümcül bir maceranın içinde buluyorlar kendilerini.

Shadow Chen

Yaşanan her şey, hatta ölümler bile birbirine bağlıdır, ama görünmez bağlarla...

Kahramanlarımızın geçmişlerini öğrenmemizin ve onları daha yakından tanımamızın ardından, romanın özellikle ortalarından sonra aksiyon zirveye çıkıyor. Ancak maceranın ve gerilimin en yüksek düzeyde olduğu bölümlerde karakterler daha fazla derinleşiyor bu romanda. Ezbere hareket eden "iyiler" ya da bizi şaşırtmayacak süper yetenekli kahramanlar yerine, zayıflıklarıyla, ümitsizlikleriyle daha gerçek tipler haline geliyor Danny ve Abra. Bu da Stephen King gibi konusunda usta olan bir yazarın kaleminden çıkacak bir kurgunun parçası tabii ki. Mutlu son beklentisinin kırıntısını bile yaratmıyor King. Romanın son bölümlerini bir uçurumun kenarındaymışçasına okuyoruz o yüzden. Stephen King'in yeni romanı, istediği kadar fantastik bir kurgu olsun, eski karakteri Danny Torrance istediği kadar hayali bir kahraman olsun, sayfalardaki ve okurun zihnindeki her şey gerçek bu kitabı okurken. Bu anlamda haklı King; yazmak bir telepati olabilir.

HAYAT KURGUDAN DAHA GARİPTİR

Vampirlere, kurtadamlara, hatta hayaletlere bile inanmayabilirsiniz, ama bu hayatta sizden başka insanlar varsa, bilinmeyen bir şeyler de var demektir. King gibi yazarlar, Poe'dan, Lovecraft'tan beri bu bilginin, daha doğrusu bilinmeyenin peşinden gidiyorlar. King, işin iyilik-kötülük çarpışması kısmıyla daha fazla ilgileniyor. İyilik adına kullanılacak birtakım insanüstü yeteneklerin habis varlıkları ne kadar cezbediğini hayal etmekten zevk alıyor.

İyilerin, yani Danny ve Abra'nın psişik yeteneği ne kadar "ışılıklı" olsa da çok parlak bir yetenek değil, hatta bir lanet bile denebilir buna. O nedenle Abra buna "ışılıklı" adının verildiğini duyduğunda rahatlıyor, çünkü Danny'yle tanışana kadar karanlık bir yetenek olduğuna fazlasıyla emin.

Doktor Uyku'yu bir baba-oğul romanı olarak da

Stephen King okuduktan sonra şöyle düşünür insan: Hayat bazen sadece bir tesadüf olduğunu kabul etmekle yetinemeyeceğimiz tuhaflıklarla doludur.

okumak mümkün. İlk roman *Medyum*'da başlayan çekişme, burada da bir yüzleşme olarak devam ediyor. Alkol de bu hesaplaşmanın en önemli değişkenlerinden biri olarak sürekli yer kaplıyor öyküde. Neredeyse elimizdeki kitabın yanında boş bir şişe görmeye başlıyoruz okurken. 70'lerin sonunda yayımlanan *Medyum*'u aslında kendisi hakkında yazdığını fark etmeden kaleme aldığını itiraf etmişti Stephen King. Tıpkı Danny gibi onun da "Zihni bir karatahtaydı. Alkol de silgi." Çocukluğunda yaşadıklarından, Overlook Otel'i'nin musallat varlıklarından kurtulamıyordu Danny. Babasından kurtulabilmiş miydi peki?

Stephen King okuduktan sonra şöyle düşünür insan: Hayat bazen sadece bir tesadüf olduğunu kabul etmekle yetinemeyeceğimiz tuhaflıklarla doludur. Yanımızdan kim bilir kimler geçer sokakta? Kimlerle aynı kaderi paylaşıyoruzdur hiç haberimiz olmadan? *Doktor Uyku*'nun bize tekrar hatırlattığı gibi, yaşanan her şey, hatta ölümler bile birbirine bağlıdır, ama görünmez bağlarla...

Stephen King'in atlattığı ölümcül kazada yazara aracıyla çarpan Bryan Edwin Smith, Stephen Edwin King'in adaşısıdır. Dahası, kazadan bir süre sonra Smith öldüğünde

takvimler 21 Eylül'ü göstermektedir, yani Stephen King'in doğumgünü. Bazen hayat kurgudan daha gariptir gerçekten de. Bunu söylemek için de medyum olmaya gerek yoktur. Kurgunun hayattan daha az gerçek olduğu iddiasına karşı direnmek için ise Stephen King gibi yazarlar birebirdir. ■

DOKTOR UYKU

Stephen King

Altın Kitaplar Yayınevi

Çeviren: Zeynep Heyzen Ateş

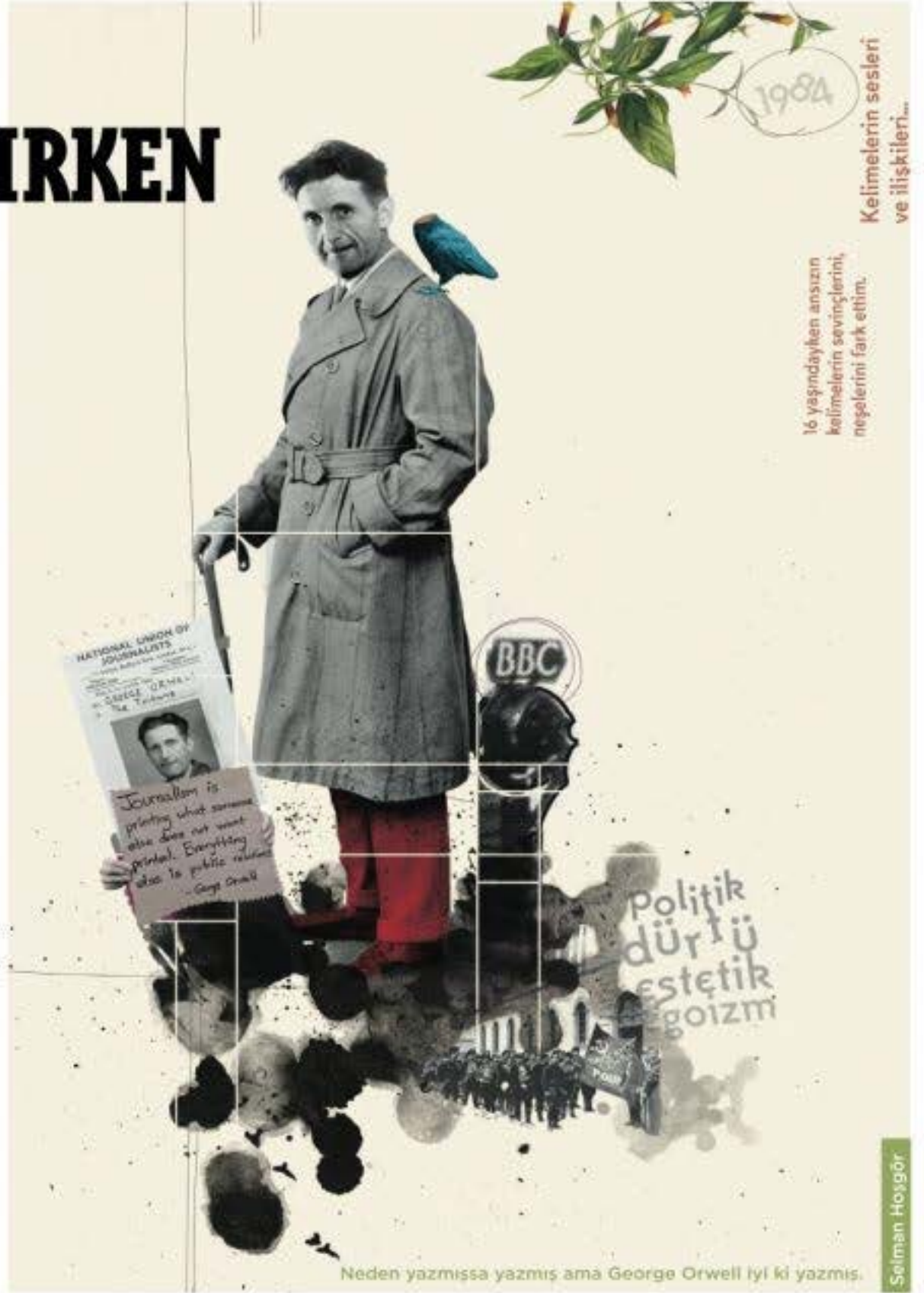

LONDRA BOMBALANIRKEN KURULAN HAYALLER

**“Hem ideolojilerin
altını oyan, resmi
ideolojinin dilini
sorgulatan hem de bir
siyasetçi gibi önümüze
bir ideolojik program
koyan bir yazar Orwell.”**

Resmi ideoloji demeye bayılıyor. Lakin resmi ideoloji, büyük ölçüde edebiyat ve tarihyazımı demek; biz ise siyasetçilerin kürsülerde verdiği vaazlardan ibaretmiş gibi davranıyoruz. Resmi ideolojinin kutsal bir önem atfettiğimiz sanatlar ve bilim alanlarında üretildiği gerçeğini es geçiyoruz. Onu toplumun en “ileri” kesimleri üretiyor: Aydınlar. Devletten ve yaptıklarından hoşlanmayan bizler, devlet ideolojisinin taşlarını döşeyen kişilerin yazarlar, bilim insanları ve düşünürler olduğunu bir türlü kabullenemiyoruz. Onun altını oyamamamız da belki bu yüzden.

George Orwell'in yazdıkları bu körlüğümüze bir nebze olsun son verebilir. *Neden Yazıyorum*'da siyasi dilin yalanları gerçek, cinayetleri saygın göstermek için yaratıldığını söylüyor Orwell. 1984'ün “Gerçek Bakanlığı”, hakikati yaratmak ve yaşanan gündelik gerçekleri tahrif etmek için kurulmuştu: Bunu mümkün olan en ileri teknikleri kullanarak yapıyordu. Kitaplar, gazeteler, felsefi risaleler büyük ölçüde devletin suçlarını gizleme işini görüyordu. *Neden Yazıyorum*'da bu tür “gerçek bakanlıkları”nın nasıl kurulabildiğini idrak

Kelimelerin sesleri
ve ilişkileri...

16 yaşındayken ansızın
kelimelerin sevinçlerini,
neşelerini fark ettim.

Selman Hoşgör

etmemizi sağlayan pek çok bölüm var. Siyasi dil, “Onları astık çünkü ilerleme için bu gerekiyordu,” cümlesini nasıl bize kabul ettirir, bunu öğreniyoruz. “Şunları yaktık çünkü ilerleme için gerekli olan buydu,” diyen tarihçileri niçin sorgulamayız, bunu merak etmeye başlıyoruz. “Bunları hapse attık çünkü ilerlemenin felsefesini anlamayan reaksiyonerdiler,” lafını neden hayatımız boyunca papağan gibi tekrar etmeyi kabul ettiğimizi kurcalamaya koyuluyoruz.

Neden Yazıyorum'un en güzel bölümlerinden biri, bir idam sahnesini anlatıyor. Britanya askerlerinin Hindistanlılara uygarlığın güzelliklerini dokuz kamçılı kırbaçlar aracılığıyla öğrettikleri günler. Orwell, British

Neden Yazıyorum'un en uzun bölümü, Orwell'in hayatta en çok ilgisini çeken konu olması muhtemel "devrim" hakkında.

Imperial Police servisinde çalışıyor lakin gizli den gizliye solcu fikirlere sahip. "Bir Fil Vurmak"ta anlattığı Hindistan deneyimi, solculukla çağdaşlık savunucusu olmanın bambaşka iki konu olduğunu öğretmiş ona. Çağdaşlığı savunan Britanya ordusuna göre Hindistanlılar pis, kalın kafalı, aydınlatılması gereken insan yığınları. Et yemiyor, onlar gibi giyinmeyi reddiyor, laftan anlamıyorlar.

Orwell fevkalade hünerli bir muhabir. İdam sahnesini tarif ederken en vurucu detayı bulup önünüze koyuveriyor. Hazırlıklar son aşamasındayken bir köpek beliriyor. Koşturuyor, bir sürü insanı bir arada görmekten mutlu bir halde, idam edilecek adamın üzerine atlıyor. Yüzünü yalamaya çalışıyor. Köpeği başlarından savsalar da yeniden geliyor. Bir türlü dinmeyen bir vicdan azabı gibi çevreden yükselen sesini kesmeyi başaramıyorlar. O anda Orwell bize insanı mahveden bir içgörü sunuyor. Sağlıklı bir insanı öldürmenin tuhaflığına dair bir his bu. Bir hayatı yarıda kesmenin gizeminden, bunun ifade edilmesi imkansız "yanlışlığı"ndan bahsediyor. Adamın vücudundaki bütün organlar işlevlerini yerine getirir, bağırsakları yemeği hazmeder, derisi kendini yeniler, tırnakları uzarken bir hayata son vermek ne anlama gelir? Orwell bu noktada kendini idam mahkumunun yerine koyup ölümünden birkaç saniye evvel hissedip gördüklerini hayal ediyor. Adamın boynu kırıldığında bu dünyadan bir akıl, bir dünya eksildi diyor. Bu kısa eskiz, askerlerin cesedin birkaç metre ilerisinde bir espriye kahkahalarla gülmeleriyle son buluyor. Orwell mağdurla özdeşleşmenin nasıl bir şey olduğunu gösteriyor bize: Çağdaşlaşma adına kurulan mahkemelere, ilerleme adına işlenen cinayetlere bakıp hep maktulle özdeşleşmek üzere eğitilmiş olanlar için çarpıcı bir deneyim bu.

ÇELİŞKİLERLE MALUL BİR YAZAR

Kitaba adını veren "Neden Yazıyorum" başlıklı makalede insanı yazmaya iten şeyin tam da Burma'da yaşadığına benzeyen bir hakikati dillendirme tutkusu olduğunu söylüyor Orwell. Lakin dile odaklanan (ve bu seçmede yer almayan) ünlü "Siyaset ve İngiliz Dili" başlıklı makalede, hakikati ifade ederken bunu mümkün olduğunca net bir biçimde yapmak gerektiğini de yazmış. Victoria döneminin tumturaklı bir üsluba sahip denemecilik geleneğinin aksine, bir makalede lüzumsuz tek bir kelime dahi olmamasını, hiçbir yabancı sözcük kullanılmamasını, retorik oyunlarla anlamın bulandırılmamasını salık veriyor. Hepsinden önemlisi, içinde hayatîyet ve kişisellik barındırmayan klişelerin kullanılmamasını rica ediyor.

Neden Yazıyorum'un en uzun bölümü, Orwell'in hayatta en çok ilgisini çeken konu olması muhtemel "devrim" hakkında. Nasyonel sosyalist Hitler'in savaş uçakları Londra'yı bombalarken yazdığı makalede, insanları kızdırmak pahasına, kimi Britanyalı sosyalistlerin gizli den gizliye Nazilerden hoşlandıklarını ifşa ediyor. "İki olumsuzluktan olumlu

bir şey çıkabilir," şeklinde özetlenebilecek bu nihilist bakışa göre İngiliz parlamenter demokrasisi ve Alman faşist otoriteryanizmi arasında fark yok: birbirlerini yok ettikleri an yeni bir düzen kurulabilecek. Mamafih, George Orwell demokrasiyi bu kadar kolay feda etmeye razı değil. Savaşın bir imkan olduğunu, insanlar arasında bir dayanışma ruhu yarattığını, bir diktatörün mezalimleri karşısında harekete geçip bu kardeşlik ruhuyla ülkede bir dönüşüm gerçekleştirilebileceğini düşünüyor. George Orwell'in bu makaledeki öngörülerinden bazıları gerçekleşmiş durumda: Ken Loach'ın '45 Ruh'u isimli yeni filminde hatırlattığı üzere, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen akabinde yaşanan dayanışma ruhu, sağlık hizmetlerinin yalnızca ayrıcalıklı sınıflara değil tüm halka ulaşmasını, pek çok sektörde çalışanların haklarının iş verenlerin ayrıcalıklarının önüne geçmesini sağladı. Ancak George Orwell'in Rolls-Royce'larıyla gezen fino köpekli kokoş kadınlar şeklinde karikatürleştirdiği zengin sınıfların ortadan kalkmasının, Londra'nın bombalarla titreyen sığınaklarında gördüğü bir düştan ibaret olduğunu 2013 yılında yaşayan bizler çok iyi biliyoruz.

Zaten bu makaleyi okurken insan kendini Orwell'in ne kadar çelişkilerle malul bir yazar olduğunu düşünürken buluyor. Hem ideolojilerin altını oyan, resmi ideolojinin dilini sorgulatan hem de bir siyasetçi gibi önümüze bir ideolojik program koyan bir yazar o. Hem sömürgeciliğin azılı bir düşmanı hem de bizzat polis kuvvetlerinde sömürgeciliğe hizmet etmiş biri. Hem sosyalizmin en parlak denemecilerinden hem de solun karanlık yanlarını ortaya çıkarmasıyla sağ düşünceyi kendine minnettar bırakmış bir düşünür. Neden yazdığını anlatan bu kitabı okurken, insan şöyle düşünmeden edemiyor: neden yazmışsa yazmış ama George Orwell iyi ki yazmış. ■

NEDEN YAZIYORUM

George Orwell

Sel Yayıncılık

Çeviren: Levent Konca

AYDINLIKTA FUAR BİLMECELERİ

“ Peki yok mu bir oluru; bağımsız kitapçıyı fuar döneminde koruyacak, indirimleri dengeleyecek, birbirine yaklaştıracak bir sistem, hatta sistemden çok duyarlık? ”

Edebiyatın, yayıncılığın, yazarlığın bütün sorunları kitap fuarlarında.

Evet sevgili okurlar, bir kitap fuarı dönemine daha girmiş bulunuyoruz. Bu defa bir değişiklik yapayım, her şey olup bittikten sonra söylenmek yerine, kitap fuarları bağlamında sorularımı, gönlümden geçenleri önceden bildireyim dedim yayın alemine. Gezi deneyimine güveniyorum kendimden çok tabii, birbirimizi dinlemeye, görmeye, anlamaya, hissetmeye başladığımız, bu anlamda sözlerin sonsuza kadar boşlukta asılı kalmayacağına, birilerinin onları durduğu yerden tutup alacağına inanıyorum... Okumaya, yazmaya olduğu kadar bir nesne olarak kitaba da tutkun bir bibliyofilim ben. Ancak oldum olası kitap fuarlarıyla başım hiç hoş değildir. Neden? Kitap orada, yayıncısı orada, yazan da, çeviren de, düzelten de, okuyan da işte orada... Ama heyhat, edebiyatın, yayıncılığın, yazarlığın bütün sorunları da orada. Sanırım ki fuar alanının çığ ışıkları, bütün

sorunlarımızı çığ çığ aydınlatmakta, hepsini bir bir su yüzüne çıkarmakta.

Önce Anadolu'daki kitap fuarlarıyla başlayıp İstanbul'la devam edelim. Anadolu'da birer birer parlamaya başlayan, pek çok okuru ve yayıncıyı kendine çeken kitap fuarları, bir açlığı bir nebze de olsa doyurmaya yarıyor, doğru. Okur ulaşamadığı kitaplara, yazarlara; yayıncılar da aynı şekilde ulaşamadıkları okurlarına kavuşuyorlar. (Niye böyle bir açlık var, o da ayrı bir tartışma konusu tabii.) Ne güzel. Ama buradaki en büyük sorun, bağımsız kitapçıların dile getirdikleri mağduriyet. Fuar dönemindeki indirimler nedeniyle çok kan kaybettiklerini bildiriyorlar. Bağımsız kitapçı dediğimiz şey, çok nadir, hassas, üzerine titrenmesi gereken bir şeydir efendim, hepimizin bildiği gibi. Bir fuar dönemidir gelir geçer, atlatılır dememek gerek. Belli ki atlatılamıyor. Peki yok mu bir oluru, bağımsız kitapçıyı fuar döneminde koruyacak, indirimleri dengeleyecek, birbirine yaklaştıracak bir sistem, hatta sistemden çok duyarlık? Eminim ki var...

EDEBİYAT NEDEN YOK?

Şimdi gelelim İstanbul'a ve onun göz kamaştırıcı rakamlarına. İstanbul fuarını eleştirmek vaka-i adiyedendir, boşuna yorma kendini sayın Sabit, diyebilirsiniz. Ama başta da dediğim gibi, ben bu sefer sorularımı önceden yöneltmek niyetindeyim. Ve öncelikli olarak cevabını çok iyi bildiğim şu iki soruyu sormaktan hiç vazgeçmeyeceğim, çünkü eğer sorulmaktan vazgeçilirse, cevapların gelmeye zaten hiç gönüllü olmayacağının bilincindeyim: Sadece İstanbul'da değil, tüm kitap fuarlarımızda edebiyat neden yok? Neden onca kitap ve onca okur arasında gerçek bir buluşma gerçekleşmiyor? Diğer sorularım ise şöyle: Profesyonel ile profesyoneli buluşturabiliyor mu kitap fuarları? Dolaşıyor mu etrafta edebiyat ajanları? Fuar yabancı dillere kendi edebiyatımızı anlatma konusunda üzerine düşen aracılık görevini yerine getirebiliyor mu? Uluslararası olabiliyor mu? İşte bu sorular hep o beyaz çığ ışıklar yüzünden aklımıza düşüyor.

Zaten çok satan kitapların biraz daha fazla satıldığı bir ticaret çölünden, yaratıcı, verimli, içinde edebiyatın ışığının parladığı, tekelleşmeden azade, keyifli bir fuar dönemi olsun dileklerle... ■